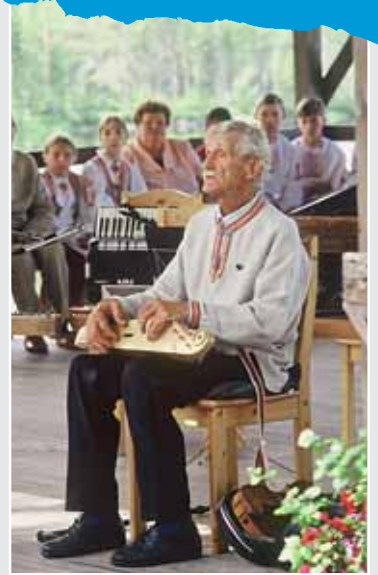

341

Suvi Tauriainen

Vienan veräjillä

Suomussalmen vienalaiskylien
maisema-alueen
hoito- ja käyttösuunnitelma

341

Suvi Tauriainen

Vienan veräjillä

Suomussalmen vienalaiskylien
maisema-alueen
hoito- ja käyttösuunnitelma

KAJAANI 2004

*Julkaisua on saatavana myös Internetissä
<http://www.ymparisto.fi/julkaisut>*

ISBN 952-11-1667-6 (nid.)
ISBN 952-11-1668-4 (PDF)
ISSN 1238-8610

Kansikuvat Suvi Tauriainen:
Jussi Huovinen proasniekassa 2002
Kylämaisema Kuivajärveltä 2002
Kyläkurjenpolvi
Taitto: Seija Kemppainen

2004

Esipuhe

Kiinnostus vienalaiseen kulttuuriin ja sen säilyttämiseen on herännyt ja lisääntynyt viime aikoina. Sodanjälkeinen rakennuskausi on voimakkaasti muuttanut Hietajärven ja Kuivajärven karjalaiskylien ilmettä. Kylistä ei juurikaan ole jäljellä niille tyypillistä rakennuskantaa ja myös asuinympäristö on joutunut muutoksen kouriin, jossa näkyvät ajankulku ja ihmiskäden jälki.

Näiden kylien kautta on ikimuistoisesti ollut yhteydet Vienan Karjalaan. Nämä kylät ovat olleet vienalaisen, suomalaisen ja kainuulaisen kulttuurin kohtauspaikkoja. Kylien kulttuuriperintö on valtakunnallisestikin mitattuna merkittävä. Kylillä säilynyt oma murre ja ortodoksinen perinne vaikuttavat voimakkaasti vielä nykyisinkin.

Nykyisen voimassaolevan luonnonsuojelulain antaman mahdollisuuden perusteella Suomussalmen kunta käynnisti maisema-aluehankkeen edellä olevin eväin ja kyläläisten tekemän aloitteen pohjalta. Maisema-aluehanke on ensimmäinen Suomessa ja kunta otti sen haasteena vastaan. Hankkeelle ei ole ollut mallia, vaan se oli tehtävä siihen liittyvien osapuolien kanssa yhteistyössä.

Kunnan tarkoituksena on tämän maisema-aluehankkeen kautta elvyttää näiden perinteisten karjalaiskylien elämää ja Kalevalaisen kulttuuriperinteen säilyttämistä ja tietoon saattamista meille tämän ajan ihmisille sekä tuleville sukupolville. Samalla se antaisi osaltaan hyvän lähtökohdan Vienalaisen kulttuurikeskuksen saamiseksi juuri tänne, missä Kalevalaisen ja kainuulaisen kulttuurin kohtauspaikka on "ijät ajat" ollut.

Kiitokset ansaitsee ohjausryhmä ja sen vetäjä Pekka Heino, joka tarmokkaasti paimensi tämän hoito- ja käyttösuunnitelmatyön etenemistä. Samoin Hietajärven ja Kuivajärven kyläläisten myönteinen suhtautuminen ja mukanaolo omaa elinympäristöään koskevassa suunnittelutyössä on merkille pantavaa. Erityisestä aktiivisuudesta oman kylän kehittäjinä kiitokset ansaitsevat vienalaisen kansanperinteen taitaja ja tämän maisema-aluehankkeen alullepanija Jussi Huovinen ja kylän edunvalvoja Pentti Huovinen. Kainuun liitolla on ollut merkittävä rooli hankkeen liikkeelle saattajana Martti Juntusen asiantuntemuksella. Kainuun ympäristökeskuksessa hankkeen onnistumisesta on päävastuun kantanut Jouko Saastamoinen. Viimeisenä, mutta ei suinkaan vähäisimpänä suuret kiitokset tämän hoito- ja käyttösuunnitelman koordinaattorille ja suunnitelman tekijälle Suvi Tauriaiselle. Olet tehnyt mahtavan työn, ei yksinomaan työnä, vaan olet antanut sille myöskin osan itsestäsi.

Vielä parhaimmat kiitokset kaikille teille, jotka olette osallistuneet tavalla tai toisella tähän historialliseen Hietajärven ja Kuivajärven karjalaiskylien maisema-aluehankkeeseen, joka on ensimmäinen laatuaan loppuunsaatettu koko Suomessa. Toivon, että tämä hoito- ja käyttösuunnitelma antaisi hyvät lähtökohdat näiden kylien tulevalle kehittämiselle.

Erkki Pullinen
Ympäristösihteeri
Suomussalmen kunta

*“Katšelkoa tätä meän kaunista kyleä
kaunchilta järver rantasilta,
tulkoa terveh rahvahaiset
tänne meäm pieneh proasniekkaisch,
ihalo iltakisasih ”
näillä järver rantasilla.*

Olka Huovisen tervehdyksestä
praasniekkajuhlaväelle pohrotsana (15.8.)
Kuivajärvellä v. 1965
(1)

Sisällys

Esipuhe	3
I Johdanto	7
2 Maisema-alue	8
2.1 Maisema-alueen perustaminen ja suunnitteluhankkeen eteneminen	8
2.2 Sijainti, rajausta ja asutus	11
2.3 Alueen liittyminen suojelualueisiin	13
2.4 Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alueen hallinto	14
2.5 Kaavoitus	16
2.6 Hoito- ja käyttösuunnitelman merkitys ja voimassaolo, alueella voimassaolevat lait	16
3 Luonnonmaisema	18
4 Kylien synty ja niiden kulttuurihistoriallinen merkitys	21
4.1 Mutka rajassa	24
5 Maankäytön historia	25
6 Maiseman nykytila	33
6.1 Pellot ja niityt	33
6.2 Rakennuskanta ja muut rakenteet	35
6.3 Nykyinen maankäyttö	40
6.4 Tapahtumat	43
7 Tavoitteet	44
7.1 Tienvarret, kylämaisemat ja erityiskohteet	45
7.2 Avoimena pidettävät alueet	45
7.3 Rakentaminen	45
7.4 Metsät	45
7.5 Retkeilyreitit ja polut	45
7.6 Muut tavoitteet	45
8 Toimenpiteet	47
8.1 Tiedossa olevien kohteiden kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä	47
8.1.1 Maanvuokraus maatalousyrittäjälle	47
8.1.2 Työllisyytensä hoidettavina/maanomistajat itse	47
8.1.3 Maisemanhoitoleirit	47
8.1.4 Maisemanhoidon kurssit ja matkailutuotteet	47
8.2 Avoimena pidettävät alueet	50
8.3 Rakentamistapaohje	52
8.4 Metsänhoito	52
8.4.1 Metsänhoito-ohjeita maisemallisesti arvokkaimmille alueille	53
8.5 Reitit ja polut	54

9 Toteuttaminen	56
9.1 Maiseman kunnostuksen ja hoidon kustannuksista	58
9.2 Rahoitusmahdollisuudet	59
9.2.1 Avustukset ja tukimuodot	59
9.2.2 Hankerahoitus	60
10 Kehittäminen	61
Siteerattu kirjallisuus:	64
Liitteet:	65
Liitekartat:	65

Johdanto

Suomussalmen kaakkoisnurkassa, Venäjän rajalla, sijaitsevat Suomen ainoat asutut vienankarjalaiset kylät, Kuivajärvi ja Hietajärvi. Kylät ovat mistä tahansa päin Suomea tarkasteltaessa syrjässä, Suomussalmen kuntakeskuksestakin niihin on matkaa lähes kahdeksankymmentä kilometriä. Kylien ja niiden ympäristön sekä niihin liittyvän ainutlaatuisen vienalaisen kulttuurin säilymisestä ja “elvyttämisestä” on kannettu huolta kymmeniä vuosia. Jo 1960-luvulla ennustettiin viimeistenkin asukkaiden pian muuttavan pois, savujen ja polkujen sammuvan.

Kylien maisemaa uhkasi sama kohtalo kuin lukuisia muitakin Suomen syrjäkyliä: maatalouden loputtua kylämaisemat umpeutuvat vesakoiden vallatessa entiset pellot ja niityt. Vakituksen asutuksen vähentyessä ja jopa loppuessa vanhat asuintalot rapistuvat. Niiden tilalle pelättiin rakennettavan maisemaan sopimattomia vapaa-ajan asuntoja. Kostamuksesta leviävien saasteiden, metsänhakkuiden, lannoitusten ja ojitusten vaikutuksista oltiin huolestuneita. Uhkana kylille on pidetty jopa massamatkailua!

Kuiva- ja Hietajärven kyliin liittyy olennaisesti niiden pohjoispuolinen erämaa-alue, Murhisalo eli Murhi. Murhisalon kohtalosta käytiin 1980-luvun lopulta alkaen kiihkeää keskustelua. Alueen jättämistä normaalien metsätaloustoimenpiteiden ulkopuolelle puolustivat sekä luonnonsuojelijat, kulttuuripiirit että Kuivajärven ja Hietajärven kyläläiset. Erityisesti oltiin huolestuneita vienalaiselle kulttuurille tärkeiden eränkäynti-, kalastus- ja marjastusmahdollisuuksien kaventumisesta. Myös maisemallisiin syihin ja maiseman kulttuuriarvoihin vedottiin “pehmeämpää metsänkäsittelyä” toivottaessa. Lopulta Murhisalon alue suojeltiin vanhojen metsien suojeluohjelmassa metsätaloudelta kokonaan. Yksityismaina kylät jäivät tämän alueen ulkopuolelle. Ajatus kylien kulttuurimaiseman hoitamisesta jäi kuitenkin itämään.

“Läksimme taas liikkeelle sitä pientä kylää kohti, joka kantaa nimeä Kuivajärvi ja joka on äärimmäinen perukka Vuokinkylää ja jossa suomalainen asutus loppuu. Kuivajärvi näet on venäjänkarjalaisten asuma kylä, joka kuuluu Suomussalmen pitäjään. Sen talot ovat suomussalmelaisia kruununtorppia, joiden ei tarvitse maksaa papinveroja, sillä uskonnoltaan he ovat pravoslaavneja.

Ilmari Kianto “Vuokkia vaeltamassa” kesällä 1910
(2)

Alueelliset ympäristöjulkaisut 341

2

Maisema-alue

2.1 Maisema-alueen perustaminen ja suunnitteluhankkeen eteneminen

Hietajärveläinen Jussi Huovinen teki helmikuussa 2000 kyläläisten puolesta aloitteen Ympäristöministeriölle kylien ja Murhijärven tienoiden liittämiseksi Kalevalapuistoon. Ympäristöministeriö ja Kainuun vanhojen metsien säädöstyöryhmä selvittivät asiaa ja säädöstyöryhmän edustajat esittelivät asiaa Kainuun liitolle ja Suomussalmen kunnalle. Molemmat suhtautuivat asiaan myönteisesti. Kainuun vanhojen metsien säädöstyöryhmä teki huhtikuussa 2000 esityksen Kainuun liitolle, että se aloittaisi Kuivajärven ja Hietajärven kylien ympäristöön sijoittuvan luonnonsuojelulain mukaisen maisema-alueen säädösten valmistelun Jussi Huovisen laatiman aloitteen pohjalta.

Maisema-alueen perustaminen toteutetaan luonnonsuojelulain säännösten mukaisesti. Maisemansuojelusta säädetään luonnonsuojelulain (1096/96 ja 144/99) 5. luvun 32-36 §:ssä ja luonnonsuojeluasetuksen 4. luvun (160/97) 13-16 §:ssä. Lain 33 §:ssä säädetään maisema-alueen perustamisesta seuraavasti: "Valtakunnallisesti merkittävän maisema-alueen perustamisesta ja tarkoituksesta päättää ympäristöministeriö. Muusta maisema-alueesta päättää alueellinen ympäristökeskus maakunnan liiton esityksestä."

Maisema-alueilla ei suojella alkuperäistä luontoa, vaan aluetta, missä näkyy ihmiskäden toiminta ja vaikutus.

Karjalan Sivistysseuran aloitteesta Väinölä-säätiön rakennushankkeena toteutettu Domnan Pirtti on pystytetty runonlaulaajien kunniaksi, erityisesti Domna Huoviselle. Se on palvellut sekä kyläläisiä että vierailijoita koulutus- ja matkailukäytössä vuodesta 1964 alkaen. Pirtti on nykyään Suomussalmen kunnan omistuksessa, mutta vuokrattu matkailukäyttöä varten.

Kainuun liiton maakuntahallitus nimesi maisema-alueen perustamisesitystä valmistelevan työryhmän. Työryhmä kokoontui neljä kertaa ja laati 3.5.2001 hyväksymänsä muistion, joka oli tausta-aineistona perustamisesitykselle. Se sisältää selostuksen maisemiarvoista, suojelun ja hoidon tavoitteet ja esityksen tarpeellisista määräyksistä maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi. Tiedotustilaisuus kyläläisille pidettiin 24.4.2001 Domnan Pirtillä Kuivajärvellä.

Kainuun ympäristökeskuksen päätöksellä 19.11.2001 Suomen ensimmäinen luonnonsuojelulain mukainen maisema-alue perustettiin (päättös liitteenä, liite 1). Alueen nimeksi tuli "Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alue". Perustamispäätöksen mukaisesti: "Maisema-alueen tarkoituksena on kainuulaisen ja Suomessa ainutlaatuisen vienkarijalaisen kulttuuriperinnön ja kulttuurimaiseman sekä rakennusperinteen säilyttäminen. Sen avulla pyritään myös ilmentämään ihmisen ja luonnon välistä vuorovaikutusta Kainuussa. Näin tuetaan matkailuelinkeinoa Suomussalmen itäosassa ja elvytetään Kuivajärvi-Hietajärvi -kylien elinvoimaisuutta."

Edelleen päätökseen kirjattiin tavoitteeksi hoito- ja käyttösuunnitelman tekeminen: "Maisema-alueelle tehdään hoito- ja käyttösuunnitelma vuoden 2002 aikana. Suunnitelmassa keskeisinä aihepiireinä ovat rakennettu ympäristö ja viljelykset, perinnemaisemat,

eräkulttuuri ja muuhun kulttuuriperintöön liittyvät polut ja rakenteet, metsämaisema ja luontomatkailun tarpeet. Hoito- ja käyttösuunnitelma tulee sisältämään nykytilan kuvauksen ja suunnitelmaosan tavoitteineen ja toimenpidesuosituksineen."

Suomussalmen kunta asetti "Suomussalmen vienalaiskylien hoidon ja käytön suunnittelun työryhmän". Työryhmässä oli jäseniä Suomussalmen kunnasta, Kainuun ympäristökeskuksesta, Metsähallituksen metsätalouden puolelta ja luontopalveluista, Kainuun metsäkeskuksesta, Kainuun Museosta ja Kainuun Liitosta sekä maisema-alueen kyläläisten edustaja. Koska maisema-alue on tarkoitus liittää osaksi myöhemmin perustettavaa Kalevalapuistoa, suunnittelutyötä ohjaamaan valittiin Kalevalapuiston neuvottelukunta. Kainuun ympäristökeskus sai hankerahoitusta hoito- ja käyttösuunnitelman tekemiseksi. Suvi Tauriainen toimi hankkeessa ympäristökeskuksen palkkaamana suunnittelijana 17.6.2002 - 16.02.2003.

Suunnitteluhanke aloitettiin laatimalla maisema-alueesta ja hankkeesta esite, joka saatekirjeineen postitettiin kaikille maanomistajille. Suunnittelutyöryhmä (myöhemmin ohjausryhmä) kokoontui neljä kertaa kokonaisuudessaan ja kerran pienempänä kokoonpanona rakentamistapaohjeiden laatimista varten. Kyläkokouksia Domnan pirtillä järjestettiin kaksi. Elokuussa 2002 keskusteltiin varsinkin metsätaloudesta maisema-alueella ja joulukuussa esiteltiin suunnitelmaluonnosta.

Heinäkuussa 2002 Kainuun ympäristökeskus palkkasi maisema-alueelle viisi työntekijää. He tekivät maiseman kunnostus- ja hoitotöitä kaksi kuukautta. Heidän työnjohtajanaan toimi Jani Timonen. Maisemanhoitotöistä neuvoteltiin jatkuvasti maanomistajien kanssa ja työt toteutettiin heidän toivomustensa mukaisesti.

Maisema-aluetyöryhmä:

Kyläläisten edustaja
Suomussalmen kunta
Kainuun ympäristökeskus
Metsähallitus, metsätalous
Metsähallitus, luontopalvelut
Kainuun metsäkeskus
Kainuun Museo
Kainuun Liitto
Suomussalmen
metsänhoitoyhdistys

Myös suunnittelutyötä tehtiin yhteistyössä alueen maanomistajien kanssa. Kaikki noin kuusikymmentä maanomistajaa tavoitettiin joko paikan päällä, puhelimitse tai kirjeitse hankkeen aikana. Maanomistajilta saatiin monenlaista mielenkiintoista tietoa maankäytön historiasta, käytetyistä työtavoista, työvälineistä ja mm. paikannimistä. Lyhyen suunnitteluhankkeen aikana ei kuitenkaan ollut mahdollisuutta perehtyä näihin asioihin tarkemmin. Sen sijaan pää-

tettiin keskittyä maisema-alueen hoidon suunnittelun kannalta keskeisimpiin kohteisiin, kylä- ja tienvarsimaisemiin. Maisema-alueen reunaosiin jäi vielä kokonaan inventoimattomia alueita, eikä kylienkaan alueella ole vielä tehty esimerkiksi tarkkaa kasvillisuuskartoitusta. Tämä hoito- ja käyttösuunnitelma on siten yleissuunnitelma, jonka pohjalta voidaan lähteä tekemään yksityiskohtaisempia suunnitelmia alueen maisemanhoidosta ja muusta kehittämisestä.

- Mitein ennein kaskie roattih?

Miikkula: No ensimmäksi mettšä hakattih moah hankisen aikah. Siitä se jo ensi kesänä poltettih. Siitä se kum poltettih siitä mitä siih jäi paksumpoa puuta ta roskaa niin ne kerättih ropivoih (= rovioihin), ropivoitih siitä ta ropivoišša poltettih. Siitä vielä toišta kertoa niitä pit'i polttoa, kekälehattih, vain se tuli vasta toišša vuotena se kekälehentä. Toišena kesänä vasta kekälehattih. Se pit'i antoa kuivoo. Ne poltettih toas niissä yksiššä paikoin. Siitähän siih jo kylvettih ruiš ta astivoitih. Ta astivot ei ollu sen kummempoa ku näriestä lojittih, piikim pitäy riepalehtoa, antoa peräh. (Oras) se syksyllä väki äjjälti jo vihahti (= vihersi). Kolmantena kesänä se kasvo. Kot'ih ajettih jos lässä oli, jos oli loittona pantih närttieh (= aumaan).

(3)

2.2 Sijainti, raja- asutus

Maisema-alue sijaitsee Suomussalmen kunnan kaakkoisosassa Yli-Vuokin kylässä. Se rajoittuu pohjoisessa ja luoteessa Murhisalon luonnonsuojelualueeseen ja valtakunnanrajaan idässä ja etelässä. Länsireunassaan maisema-alue rajoittuu valtionmaahan (liitekarta 1).

Maisema-alueen pinta-ala on noin 2157 hehtaaria. Tästä noin 1250 hehtaaria on yksityismaita. Valtionmaata on 907 hehtaaria, josta metsämaata on 443 hehtaaria, kitumaata 174 hehtaaria, joutomaata 162 hehtaaria, tiealuetta 4 hehtaaria ja vesialuetta 116 hehtaaria.

Maisema-alueella on kaksi kylää, Hietajärvi ja Kuivajärvi. Hietajärven kylä on näistä itäisempi. Kylän seitsemästä talosta viisi sijaitsee niemessä,

jota ympäröi luonnonkaunis Hietajärvi. Tämän niemen pohjoisrannassa on lisäksi yksi uudempi, vapaa-ajanasunnoksi rakennettu talo. Rantalan talo sijaitsee Hietajärven vastarannalla rajavyöhykkeen läheisyydessä ja Vätilän talo Särkijärven rannalla, kilometrin verran Kuivajärven suuntaan Hietajärvestä. Syystalvella 2002 kolmea kylän taloista asuttiin vakituisesti.

Kuivajärvi on noin sataviisikymmenvuotias asuinpaikka, maisema on karuhko, järvi pieni, asutus ei ole kiitollinen kasvaakseen. Kuivajärven karjalaiskylään luetaan lisäksi Hietajärvi - niminen talo syrjempänä, jossa ei meillä tullut käyntiä, vaikka siellä oli parhaillaan kisat. Muutamat Kuivajärven tytöistä olivat sinne rientäneet - ajatellessa: keskellä maanantaipäivää. Kun kysyin Huotarin emännältä, laskiko hän mielelläänkin tyttärensä kisoihin, vastasi hän:

- A min taijat, en voi kieltää - itshe olen ollut samallaini.

Ilmari Kianto "Vuokkia vaeltamassa kesällä 1910

(2)

Kuivajärven kylän asutus sijaitsee pääosin Kuivajärven Saavisenniemen alueella. Pienen Kuivajärven koillisosassa olevassa niemessä sijaitsee Niemmen talo ja lounaisosassa Domnan Pirtti. Kuivajärven Huutoniemen lähellä ovat lisäksi Raitalan talo ja Kainuun rajavartioston Kuivajärven rajavartioasema. Kylällä on yhteensä kahdeksan taloa ja Domnan Pirtti ja siihen liittyvä vuokramökki, tsasouna, rajavartioasema sekä Onttoni Miihkali -leirikeskus. Saavisenniemessä on lisäksi kaksi vapaa-ajanasuntoa ja Pienen Kuivajärven rantaan, Levälaksiin, on rakenteilla kesämökki.

Muulla maisema-alueella, kylien ulkopuolella, on viisi mökkiä. Kaksi mökkiä on Aitolammin, kaksi Kotalammin ja yksi Hietajoen rannassa. Kuivajärven Kuikkalaksin päässä on myös kaksi taloa, jotka voidaan lukea Kuivajärven kylään kuuluviksi, vaikka ne ovatkin maisema-alueen ulkopuolella. Toinen näistä on vakituksessa asuinkäytössä. Tämä talo mukaan luettuna Kuivajärven kylässä oli syystalvella 2002 kuusi asuinkäytössä olevaa taloa sekä Kuivajärven rajavartioasema Kainuun rajavartioston toimipaikkana.

Tässä sijaitsi nyt Kuivajärven pieni karjalaiskylä, Vuokin sopukka, Venäjän veräjä, aivan erikoisasemassa elelevä taloryhmä, joka ei kuulu varsin Venäjään eikä suorastaan Suomeen, vaan keinahtelee sekä henkisesti että aineellisesti molempien sivistyspuitteiden välissä.

(2)

2.3 Alueen liittyminen suojelualueisiin

Kansainvälisen "Vihreä vyöhyke" -hankkeen tavoitteena on suojella metsiä lauhkealta vyöhykkeeltä tundralle. Suomen ja Venäjän rajalle muodostettava Vihreä vyöhyke koostuu eritasoisista luonnonsuojelualueista ja sille on sitouduttu hakemaan Unescon maailmanperintökohteen statusta. Suomen puolelle perustettava Kalevalapuisto ja Karjalan Tasavallan alueelle perustettava Kalevalan kansallispuisto toteuttavat Fennoskandian Vihreää vyöhykettä. Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alue rajoittuu Murhisalon luonnonsuojelualueeseen, joka tulee olemaan keskeinen osa perustettavaa Kalevalapuistoa. Yhdessä nämä kaikki alueet muodostavat kansainvälisesti merkittävän luonnon-, kulttuurin- ja maisemasuojelun kokonaisuuden.

Kalevalapuiston lainsäädännöllinen eteneminen tapahtuu perustamalla ensivaiheessa asetuksella puistoon suunnitellut 13 lakisäateistä luonnonsuojelualueita. Varsinainen alueet yhdistävä asetus tai laki Kalevalapuistosta annetaan sen jälkeen, kun Karjalan

Murhisalon merkityksestä I:

"...on ollut Hietajärven ja Kuivajärven kylien keskeinen ja perinteinen nautinta-alue ja siellä tapaa mm. vanhoja polkuja ja eräsaunoja.

Suomen puoleisten Vienan kylien kalakkaimpia järviä lience Murhijärvi Suomussalmella. Siellä ovat muinaisista ajoista alkaen Kuivajärven ja Hietajärven kyläläiset pyytäneet kalaa. Siksi onkin paikallaan antaa tässä tilaa Ranta-Miikkulan (Miikkula Huovinen) kertomukselle:

Monta keššeliintäyttä mie ennein kannoim Murhijärvestä kaloa. Kyllä se keššeli jalat moassa pitäy!

-Mitä työ Murhijärvellä pyytijä?

Talvella myö mat'ikkaa, rysällä pyytimä, puusta loat'ima pavon. Pavom peäh rysä pannah.

Siitä keveällä haukie ahventa, rysällä pyytimä niitaki. Kevättämässä oltih. Sieltä tuli haukie aivav vanhalta veiltä (so. syvältä vedeltä, ei tulvavedeltä). Niijel luhtijen alla kun oli semmoñi äpräš, ni siih äprähäv viereh pantih rysä, ta vielä havuk kahem puolen siih.

Siitä kesällä, siitä paremmiv verkolla, ta onkella, ta uištimella.

(3)

Tasavallassa Kalevalan kansallispuiston toteuttaminen varmistuu. Tavoitteena on muodostaa alueista jo perustamisvaiheessa hallinnollisesti kansainvälinen puistopari. Kalevalapuiston luonnonsuojelualueiden hallinnosta Suomen puolella vastaa luonnonsuojelulain mukaisesti Metsähallitus.

Maisema-alueen hoidon ja käytön suunnitteluun tarvitaan "isäntä", Suomussalmen kunta. Kunta kutsuu koolle hoito- ja käyttösuunnitelman toteuttamista seuraavan seurantaryhmän, jonka tehtävänä varsinaisen seurannan ohella on myös jatkosuunnitelmien ja -toimenpiteiden liikkeelle saattaminen.

2.4 Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alueen hallinto

Maisema-alueen hallinnosta ei ole annettu erityisiä säännöksiä luonnonsuojelulaissa. Alueen yksityismaat ovat edelleen yksittäisten maanomistajien omistuksessa ja valtion maat ovat edelleen Metsähallituksen hallinnassa ja molemmat omistajaryhmät päättävät ja vastaavat omien alueidensa käytöstä ottaen kuitenkin huomioon maisema-alueen perustamistarkoituksen ja säädökset. Alueen hoidon ja käytön suunnittelun kannalta alueella tulee kuitenkin olla isäntäorganisaatio, joka vastaa tarvittavien suunnitelmien laadinnasta ja niiden toteuttamisesta alueella. Luontevimmin tällainen rooli sopii Suomussalmen kunnalle.

Kalevalapuistosta on tarkoitus kehittää merkittävä suomalais-venäläinen suojelualuekokonaisuus, joka tulee koostumaan Karjalan Tasavallan puoleisesta Kalevalan kansallispuistosta sekä Suomen puolelle perustettavista Kalevalapuiston luonnonsuojelualueista ja maisema-alueista. Metsähallitus ja Suomussalmen kunta ovat kutsuneet koolle Kalevalapuiston neuvottelukunnan, jonka työhön osallistuvat alueen asukkaiden ja muiden keskeisten sidosryhmien edustajat. Neuvottelukunta ohjaa alueiden hoidon ja käytön suunnittelua sekä myötävaikuttaa Kalevalapuiston lainsäädännön etenemiseen sekä Suomessa että Karjalan Tasavallassa.

Murhisalon merkityksestä II:

“Maatalouden ohella on harjoitettu metsästystä ja kalastusta kylien viereisillä hyvillä riistamailla ja -vesillä. Varsinkin metsästys on ollut merkittävä lisätulon lähde.

Ortjon poika Heikki Huovinen muistelee:

Kyllä oli lintuja! Kun isä tuli ansoilta, niin toistakymmentä lintua syötiin ja muut jäädytettiin myytäväksi. Ne osti Huotari Huovinen (Kuivajärvestä)... Hän vei aina monta hevoskuormaa lintuja Kajaaniin joulukuun markkinoille. Ansamiehet metsästivät myös muuta pienriistaa, kun kävelivät ansoilla: oravaa, kärppää, vesikkoa, saukkoa - ja mitä sattui löytymään.

...Heikki käveli usein isänsä matkassa tämän virkotien, joka kulki seuraavasti: kotoa Hietajärven Ortjolasta Matala-ahon ja Hoara-ahon kautta “Kuivakosesta poikki Juuson sänkeen, Kuivasuon ympäri, Palosta poikki Losolehtoon, Lososuon ympäri ja “Soarjärven kylkie takaisin päin Heinävaaraan, Sorokka-ahoon ja edelleen kotiin. Ansoja tällä virkotiellä oli n. 450.

...Tämä virkotie kierrettiin kerran viikossa tai, jos oli hyvä “puutunta-aika”, kahdesti viikossa. Metsästäjän pahin vihollinen oli kettu, joka vei lintuja ansasta. Naapurit eivät toisen ansasta lintua varastaneet, mutta kylläkin nostivat sen oksaan, etteivät hiiret söisi.

(1)

2.5 Kaavoitus

Maisema-alueen kaavoittamista ei ole pidetty tarpeellisena. Alueella rakentamista voidaan ohjata riittävällä tavalla Suomussalmen kunnan rakennusjärjestyksellä sekä tämän hoito- ja käyttösuunnitelman suosituksilla ja rakentamistapaohjeilla.

Maisema-alue tulee ottaa huomioon maakunta- ja yleiskaavoituksessa. Mikäli alueelle jatkossa laaditaan vahvistettava yleiskaava, asemakaava tai ranta-asemakaava, tulevat maiseman suojelemiseksi tarvittavat toimenpiteet ja niiden yhteensovittaminen muuhun alueelle kaavailtuun toimintaan siinä yksityiskohtaisesti tutkituiksi ja maankäytöllisesti ratkaistuksi.

Edellä mainitut kuntatason kaavat korvaavat sen vuoksi mahdollisesti aikaisemmat maisema-alueita koskevat määräykset.

Tämän suunnitelman huomioonottaminen on maanomistajalle vapaaehtoista. Maan omistaminen maisema-alueella ei siten välttämättä poikkea maan omistamisesta muualla Suomussalmella.

2.6 Hoito- ja käyttösuunnitelman merkitys ja voimassaolo, alueella voimassaolevat lait

Hoito- ja käyttösuunnitelmaa tehtäessä on koko ajan pidetty mielessä, ettei maisema-alueen perustaminen lain mukaan "saa aiheuttaa maanomistajalle merkityksellistä haittaa". Koska "merkityksellisen" haitan määrää ei ole määritetty, on tarkoituksena ollut tehdä suunnitelma, josta ei olisi maanomistajalle minkäänlaista haittaa. Tästä huolimatta on jatkuvasti korostettava, että kaikki suunnitelmaan kirjatut tavoitteet, ohjeet ja toimenpiteet ovat ehdotuksia ja suosituksia, jotka eivät sido maanomistajia! Eivät nykyisiä eivätkä tulevia. Maanomistajalla on päätäntävalta aluettaan koskevissa asioissa kuitenkin ennenkin. Maisema-alue ei tuo maanomistajalle mitään uusia lakeja tai määräyksiä noudatettaviksi, eikä maan omistaminen maisema-alueella siten poikkea maan omistamisesta muualla Suomussalmella. Samat lait esimerkiksi rakennusluvan hakemisesta, jätehuollosta ja jokamiehen oikeuksista ovat voimassa niin maisema-alueella kuin muuallakin Suomussalmella.

Hietajärven Heikki Huovinen:

“Töissä käytiin ennenvanhaan Vuokinsalmessa kuin naapurissa konsanaan. Metsää ei kuitenkaan saanut hakata rajan takaa. Saman rajoitus koski kummankin puolen asukkaita. Hietajärveläiset kävivät Vuokinsalmessa heinällä, elonleikkuussa, riihenpuinnissa ym. töissä. Isäni oli myös muurari, ja hän muurasi Vuokinsalmen kaikkiin uusiin taloihin uunit.

(1)

Myös metsälaki on alueella voimassa, kuten maisema-alueen ulkopuolisissakin talousmetsissä. Metsälaki turvaa yksityisille metsänomistajille kestävän metsätalouden rahoituslain etuudet. Maisemallisesti tärkeimmillä kohteilla voidaan käyttää metsälain 6 §:n Hakkuu erityiskohteissa -säännöksiä puustojen käsittelyssä: "Jos hakkuun kohteella on metsän monimuotoisuuden säilyttämisen, maiseman tai metsän monikäytön kannalta erityistä merkitystä, hakkuu voidaan tehdä kohteen erityisluonteen edellyttämällä tavalla".

Kainuun metsille hyväksyttiin sertifikaatti syksyllä 2000 ja se koskee kaikkia metsänomistajatahoja. Sertifikaatti ja metsäorganisaatiokohtaisten metsänhoito- ja ympäristösuositusten noudattaminen turvaavat maisemansuojelun tavoitteet. Alueen valtionmaat sisältyvät Vuokin alue-ekologiseen suunnitelmaan.

Suunnitelmaa tehtäessä ja maisemaa tarkasteltaessa kiinteistöjen rajat on tarkoituksellisesti unohdettu – tavoitteita ja toimenpiteitä on ehdotettu niin valtion kuin yksityistenkin maille. Yksityisten maanomistajien kanssa on pyritty neuvottelemaan varsinkin silloin, kun on ehdotettu maisemanhoitoa pihapiirin läheisyyteen. Maisemanhoitotöihin on Kainuun ympäristökeskuksen tapana ollut hakea maanomistajalta kirjallinen suostumus ja samassa yhteydessä neuvotella töiden toteuttamisesta.

Tämä hoito- ja käyttösuunnitelma on voimassa kymmenen vuotta. Suomussalmen kunta asettaa vuosittain kokoontuvan seurantaryhmän, johon kutsutaan kaikki alueen toimijat.

Matkan varrelta: "Metsäsota"

Matti Vainio/Metsähallitus 02.12.2002 09:24

Vastaanottaja: ...@metsa.fi, @suomussalmi.fi, @metsakeskus.fi, @ymparisto.fi, @kainuu.fi, @kajaani.fi, @suomussalmi.mhy.fi...
Aihe: Metsämaiseman hoidosta maisema-alueella

Maisematervehdys!

.....

Olen yhä sitä mieltä, että uudistusaloja, taimikoita ja puupeltoja meillä on näyttää mielin määrin.

.....

...niin, että metsä ja maisema eivät ole missään vaiheessa avoimia.

Merkittävillä maisema-alueilla metsälaki sallii tällaisen.

...

Jos suunnitelma tehdään vaikka 50 vuotta lyhyemmälle ajalle, ei ole pelkoa liian järeän tai liian vanhan metsän paljoudesta.

...

Sillä, miten metsiä käsitellään, on niin tällä suunnittelualueella kuin yleensäkin suurin vaikutus maisemaan. Ja maisemalla taas on merkitystä niin monelle, niin monelle.

Puun tuottamisessa ovat tavoitteet korkealla.

Olkoot tavoitteet korkealla myös maiseman hoidossa!

...

3

Luonnonmaisema

Suomen maisemamaakuntajaossa Kainuun itäosa on Kainuun ja Kuusamon vaaramaata ja edelleen Kainuun vaara-seutua.

Alueelta on saatavissa 1:100 000 -mittakaavaiset kartat sekä kallioperästä että maaperästä selityksineen. Soita tai turvevaroja ei ole tutkittu. Karttojen mukaan maisema-alueen kallioperä koostuu tonaliitista ja granodioriitista. Kalliopaljastumia ei alueelta ole löytynyt. Yleisin maalaji maisema-alueella on moreeni. Moreeni on mannerjäätikön irrottamasta ja kuljettamasta aineksesta syntynyttä ja mannerjäätikön alla kerrostunutta, lajittumatonta pohjamooreenia. Paikoin moreeni on hiekkaista, usein se sisältää suuria kiviä. Suota on maisema-alueella lähes yhtä paljon kuin kivennäismaatakin. Suot ovat enimmäkseen rahkaturvevaltaisia.

Alueen moreenimäissä näkyy viimeisimmän jäätikön virtausuunta, joka on ollut lännestä itään- itäkaakkoon. Jäätikön muotoilun jäljiltä nämä mäet ovat yleensä jyrkempiä länsirinteiltään, itärinteiden ollessa loivempia. Tämä näkyy selvästi Isossa ja Pienessä Hyrynvaarassa.

Korkeuserot alueella ovat pienet. Maisema-alueen matalin vesistö (Hietajoen Kotalampi) on noin 234 metriä mpy., kun alueen korkeimmat vaarat, Nuolivaara ja Iso Hyrynvaara, ovat jonkin verran yli 260 metriä mpy. Ison Hyrynvaaran juurella oleva Pieni Kuivajärvi on 240 metriä mpy., joten tässä kohdassa on maisema-alueen suurin korkeusero, reilu 20 metriä. Maisema-alue on vedenjakajaseutua. Itämeren ja Vienanmeren välinen päävedenjakaja on Kuivajärven kylän eteläpuolella, suunnilleen valtakunnanrajalla ja Hietajärven kylästä itään, Venäjän puolella.

Maisema-alue on pienipiirteisesti vaihtelevaa, luonnonkaunista aluetta, jonka olennaisia piirteitä ovat järvien, lampien, metsien ja suoalueiden muodostama kokonaisuus. Alueen järviä ovat Kuivajärvi, Hietajärvi, Vuokkijärvi, Särkijärvi, Pieni Kuivajärvi ja Karsikkojärvi. Näistä Vuokki- ja Karsikkojärvi ovat osaksi Venäjän puolella. Maisema-alueella on lisäksi noin 20 lampea. Erikoista on se, että alueen järvissä on hyvin vähän saaria. Niissä on kuitenkin paljon niemiä, joten järvien rannat ovat mielenkiintoisesti mutkittelevia ja vaihtelevia. Maisema-alueella on puroja vain vähän ja nekin ovat ojitusten muuttamia. Lähteitä alueelta on löytynyt neljä. Hietajärvestä Murhijärveen laskeva Hietajoki on erittäin kaunis, paikoin sora- ja hiekkapohjainen pieni joki. Sen rannoilla on tulvaniittyjä.

Oi te Vienanmaan hiljaiset honkanummet, joiden juhlallisen kuminan, mikä astuvan anturan alla kajaa, kuullut on metsänkuningas, joka tiheimpään tureikkoon piilee...

(4)

- No konsa sinne mäntih?

Domna: Sinnekö heinärröantah? Niitäntäh? - Ka heinäkuulla! Heinä kun alkau noussa, tuossa vähäsej jälkeh Petrum päivän, ta useinki ni Petrum päivästä ensi netälillä sinne mäntih, ta sielä oli kaksi netälie pit'i olla, sitä oli siksi sielä sitä heinätyötä, äijän, jos oli hyvät seät. Huonolla seällä vielä pitempäh.

...

Kaloo sieltä sai hos kuin aijän - se oli kalavesi oikein hyvä!

Miikkula: Sitä ei kannettu koiša!

Domna: Sit ei kannettu koišta! Verkkuo sielä oli - puolikymmentä verkkuo oli ta niillä pyyvettih siitä. Venchet oli sielä. Ta siel oli mitä syyvä, sitä kalaruokoa! Ta lihoa soatih siitä kun sorsie ammuttih. Siin oli hanhija, sielä soatih lihoaki! Ei siel oltu särpimettä. Se vaij jotta maituo ei ollut. Aika hyvä sielä oli olla!

Niin siliet siitä ne nurmet oli kaunchet, jokivarrella. Ta järver rannalla.

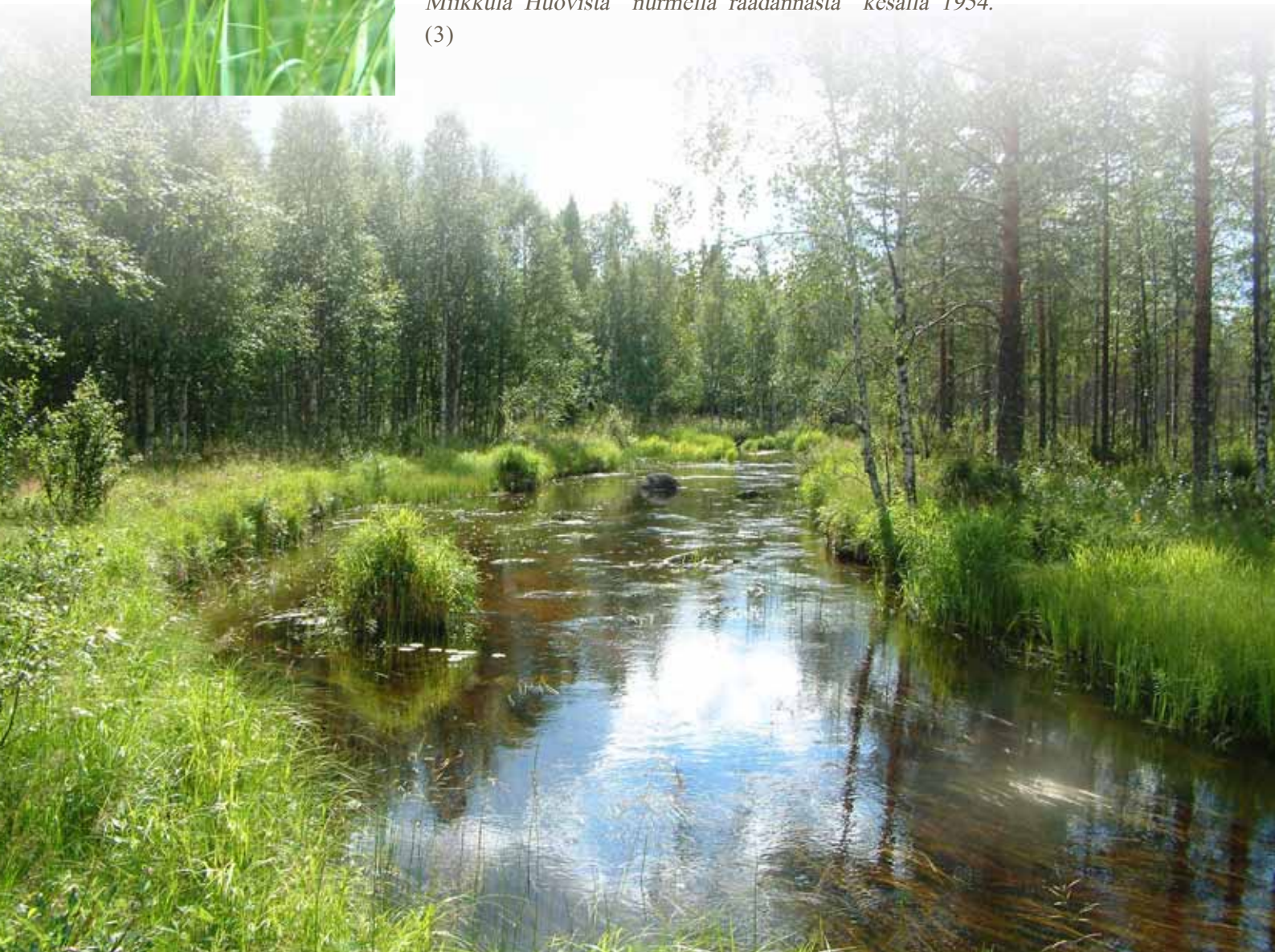
...

Domna: Illalla kylvettih yötä vassen. Päivä kun roattih ta hikouvuttih ta syöpäläisie oli ni, siitä kylvettih. Se oli siitä nir rauhal'istä yöllä moata.

Miikkula: Ta nii hyvä joki siinä missä aina käytih kylystä peästyö, uimassa.

Pertti Virtaranta haastatteli Domna Huoyista ja Ranta-Miikkulaa eli Miikkula Huovista "nurmella raadannasta kesällä 1954.

(3)

Kylien synty ja niiden kulttuurihistoriallinen merkitys

4

Hietajärvi ja Kuivajärvi ovat Kuhmon Rimmin kylän ohella Suomen ainoat vienalaiseen kulttuuripiiriin kuuluvat kylät. Kylien asuttaminen on tapahtunut ilmeisesti 1700-luvun loppupuolella, jolloin ensimmäiset asukkaat olivat Venäjältä sotaväenottoa karkuun lähteneitä sotilaskarkureita. Ensimmäinen Ahtonen (Aliipei) asettui asumaan Hietajärvelle. Vähän myöhemmin saapui Tomentei Siikow eli Lari Huovinen, jonka nimen hän myöhemmin otti. Keisari Aleksanteri I:n hallitsijakautena annettiin manifesti, joka salli vapaan asuinpaikan valinnan. Tämän manifestin myötä Lari Huovinen kirjoittautui uudisasukkaaksi Kuivajärvelle vaimonsa kanssa. Huovisten lapsista kaksi vanhinta jäivät asumaan Kuivajärvelle ja nuorin Timo osti Ahtosen talon Hietajärveltä. Huovisten lisäksi kylien asukkaita ovat Karhuset, joiden kantaisä Huoti Karhunen tuli aikoinaan Kuivajärvelle Huotari ja Oksenie Huoviselle kotivävyksi. Muita kylällä asuvia tai asuneita sukuja ovat Saaviset, Karttimot ja Pajulat. Ensimmäinen Saavin kylällä oli Oleksei Huotarin poika, joka tuli Kuivajärven Niemelään kotivävyksi v. 1879. Karttimot ja Pajulat ovat tulleet kylälle 1900-luvulla rajavartiolaitoksen myötä.

Kyliä asutushistoria on esitetty edellä sellaisena kuin muistitieto sen kertoo. Tiedossa olevat historialliset dokumentit eivät kuitenkaan tue tätä käsitystä. Esimerkiksi kylien ensimmäinen asukas Ahtonen oli kotoisin Kuhmosta. (Heikki Rytkölä, Lönnrot-instituutti).

Alueen henkinen kulttuuri on oloissamme ainutlaatuinen. Kylät ovat tulleet tunnetuksi etenkin runonlaulajien välityksellä. Henkisen kulttuurin huomattavimpia välittäjiä ovat eri ai-

koina ovat olleet Toarie, Miina (Miines), Anni, Ohvo, Oksenie ja Domna. Nykyisistä runonlaulajien perinteiden jatkajista on tunnetuin hietajärveläinen Jussi Huovinen.

Kylillä on ollut oma merkityksensä myös Kalevalan syntyyn. Hietajärveltä runonkerääjä Daniel Europaeuksen Toarie Huoviselta joulukuussa 1845 saama laulu sai Elias Lönnrotin muuttamaan Kalevalan rakennetta. Vanhassa Kalevalassa (1835) kolmanneksi viimeisenä ollut Väinämöisen ja Joukahaisen kilpalaulanta siirrettiin Uudessa Kalevalassa (1849) eepoksen kolmanneksi runoksi, kun Toarien laulama runo kertoi kansanrunouden vahvistavan Joukahaisen ja ”kyyttöselkä lappalaisen” samaksi henkilöksi. Kalevalan kautta Hietajärven ja Kuivajärven kulttuuriperintö ei ole siten vain keskeistä suomalaisesta kulttuurista, vaan myös maailmankulttuuria.

Livana ja Oksenie Huovisen poika Jussi, joka asuu Hietajärvessä, on suuresti kiinnostunut vanhemmiltaan kuulemiinsa asioihin.

...

Oksenie-äidiltä ovat peräisin Jussin muistamat kehtolaulut...

Muuan äidin hyräilemä runo kuului näin:

*“Ompa hyvä yöllä yksin soutoa,
kuuvalkiella kulkutella:*

ei kilkaha kivellä

eikä rannalla rasaha.

Katšon kun savu soarella palauve,

tuli niemen tutkaimilla:

pieni on sovan tuleksi,

suuri paimenen paloksi:

souvan soaren rantasie,

rannat on täynnä reit’ikkoja,

reit’ikat tulisijoja.

reitikka (=nuotankuivausteline)

(1)

Hietajärven ja Kuivajärven asukkaat ovat säilyttäneet nykypäiviin asti vienalaisen kulttuurin olennaisia piirteitä. Myös kylien ja niiden ympäristön nimistö kantaa viestiä entisistä elämäntavoista. Kohtalokkainta vienalaisen kulttuurin säilymiselle oli luonnollisten yhteyksien täydellinen katkeaminen Vienan Karjalaan vuoden 1921 jälkeen, jolloin raja sulkeutui aiemmin esteettömältä rajan molemmiin puolin tapahtuneelta liikkumiselta. Ennen vuotta 1922 tuli mm. avioliittojen kautta kyliin uutta vienalaista verta. Myös Vienan Karjalan puolelle muutettiin.

Hietajärven ja Kuivajärven kulttuuriperintö on sekä keskeistä suomalaista kulttuuriaarteistoa että maailmankulttuuria.

Ympäristöministeriön Maisema-alue työryhmä on mietinnössään (66/1992, osat I ja II) arvokkaista maisema-alueista ja maisemamaakuntajaosta todennut Hietajärven – Kuivajärven kylät ja eräkulttuurimaisemat maakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi.

Hietajärven ja Kuivajärven vienkarijalainen kulttuurimaisema on valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö. Ympäristöministeriön ja Museoviraston julkaisussa Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt, Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisuja 16, 1993 kyliä luonnehditaan seuraavasti: “Hietajärven ja Kuivajärven vienkarijalainen kulttuurimaisema perinteisine nautinta-alueineen muodostaa Suomen puolella Kuhmon Rimmin ohella kulttuurinsa ainutlaatuisen esimerkin. Kuivajärven Kalmosaareissa on runonlaulaja Domna Huovisen hauta.”

Hilippä Iivananpoika, synt. 7.1.1873, viljeli tarmokkaasti kotitaloa, kävi nuorempana laukunkannossakin Sukevan seudulla. Rimmin Iivana Ahtonen muisteli erityisesti Hilipän juomahaluja. Yhteen mittaan Hilippä joi 20:kin kuppia kahvia: “Hilippä-ukko joi kaksiekymmenie kuppie kerralla paipatteli , tai koko samovaarillisen teetä; ja kova se Hilippä oli pontikankin juoja.

...

Hilippä oli nainut 1895 rajan toiselta puolelta Vuokinsalmesta 17-vuotiaan Domna Hilipäntytär Karhusen...Uudella kotipaikallaan Kuivajärvessä Domna Huovinen tuli vähitellen tunnetuksi yhtenä vianalaisen perinteen, erittäinkin runoperinteen, parhaista muistajista. Hänen tietojaan tallennettiin varsinkin 1950-luvulla.

...

Domnan tytär Outi kertoi äitinsä tavoista nuotalla ollessa: Kun povi lykättiin järveen, niin moamo sylkäisi ja sanoi: “Mäne mustana merch, nouse moalla valkiena! Ja kun nuotta vedettiin, niin vaikkapa kädellä vähän kastettiin ensin kalavakkaa, “ei konsana kuivah vakkah pität kaloja panna .

(3)

4.1 Mutka rajassa

Runonlaulanta on vain yksi monista kulttuurin osa-alueista, jossa vienolainen kulttuuri eroaa kainuulaisesta. Vienalaisilla on oma ruokaperinteensä, oma karjalan kieli, ortodoksinen uskonto ja siihen liittyvät perinteet ja kainuulaisista poikkeava käsityöperinne. Maisema-alueen kyliin liittyy myös lukuisia tarinoita, "starinoita", joista yksi kertoo viehättävästi siitä, miten kylät sattuvat jäämään Suomen puolelle:

“Rajan leikkauksessa tultiin Kuivajärven kohdalle. Venäläisillä oli tavanomainen nälkä. Mistä kusta lie siihen ilmestynyt sitten Kuivajärven isäntä lammas kainalossaan.

- A etkö lammasta möisi? tiedusteli naapuri silmät kiiluen.

- Ei ole lammas myötäväksi, tsaarin verolammas on, vastasi kuivajärveläinen viekkaasti.

- Aa! sanoivat rajantakaiset ja nieleksivät nälkäisinä.

- Jos samalle puolelle rajaa jäisin kuin nuo tsuhnat, korvennettavat, jotka eivät tsaarille mitään maksa, niin ilmaiseksi lampaan teille, prijaitelit antaisin, liprutteli kuivajärveläinen.

- Ahaa! panivat venäläiset yskän ymmärtäen. - Tshunnan puolelle sinä jätkin, tässä tulee rajaan sellainen mutka. Anna lammas tänne! Lammas vaihtoi omistajaa ja rajaan tuli mutka, kiverä mutka tulikin.

(Leo Karttimo, Rajaseutu 1/1992)

Maankäytön historia

Vakituinen asutus kyliin on tullut ilmeisesti 1700-luvun loppupuolella (ks. edellä). Kylien pääasiallinen elinkeino on ollut 1900-luvun alkuvuosikymmenille ulottuneen laukkukaupan ohella maatalous, joka on ollut aina hyvin pienimuotoista tilojen pinta-alojen pienyyden vuoksi. Alueen pellot ovat kivikkaisia ja hallalle arkoja. Pääosa peltoalueista sijaitsee kylien ydinalueella. Muutamia erillisiä soista muokattuja peltoja sijaitsee alle kahden kilometrin päässä kylistä. Kylien maataloudelle tärkeitä ovat olleet vanhat kaskiviljelymaat (huuhdat) ja luonnonniityt (pohjat), joista osa sijaitsee Murhisalon alueella.

Miikkula Huovinen: Yhellä miehellä oli selkosella ollut huuhta. Heäv veättä lyyhtehie talvella reillä ta matatessah näköy aina reissä istuoišsah ku on aina lumessa niinkum mi lämmin sieltä huohtau. Yhen kerran näköy kun on niinkun sinertävä se reijän kohta lumem pinnassa. Heänhär rupeši tarkastamah, jo ouvostu jotta jos sielä kontiem pesä! Heäv vanhan rahvahan merkkie (muistaa), kul lumi sulau ni siel on hos mi. Heäm mänöy kot'ih ta sanou jotta niin i niin (= niin ja niin), sielä on kontie (= karhu)!

(3)

Karjalaisen aidan panoa opastavat Hietajärven Miikkula Huovinen ja Tollonjoen Iro Remsu.

- No mimmoše aitoja Karjalassa enneim piectih, kun oli kurensiipiini aita...?

Miikkula: Kurensiipiini aita kun oli, ta schän oli sama siitä se sorkka-aita, sijansorkka-aita.

- Oliko se samammoiini?

Sama, sama aita. Ta pištoaita eritteäin (= erikseen), ta oikie mi vitšassetih. Sijansorkka-aitoa ei tarvinnuv vitšastoa, eikä kurensiipiaitoa. Vaim pištoaita pit'i vitšastoa.

(3)

Karja kulki kesäisin metsälaitumella. Iltaisin lehmät kutsuttiin lypsylle ja yöpymään navettaan. Kylien pelot oli aidattu, jottei karja pääsisi viljelyksille. Aitaa haluttiin rakentaa mahdollisimman vähän, järvet olivat hyvänä apuna eläinten ohjaamisessa. Niinpä Hietajärvelläkin tarvitsi rakentaa vain yksi aita niemenjuureen erottamaan koko niemi laidunalueesta. Aidan vierustaa karja kulki kylän yhteiselle kesänavetalle. Myöhemminkin, vapaan metsälaidunnuksen jo loputtua, hietajärveläisten ongelmana oli lehmien karkeaaminen silloisen Neuvostoliiton puolelle. Vaikka raja-aitaa oli jatkettu pitkälle järveen, ui karja silloin tällöin aidan ympäri. Rajamiehet oli kutsuttava apuun eläinten "luovutustilaisuuksiin".

Nykyaikaista lypsykarjataloutta kylillä oli useammassakin talossa vielä 1980-luvulla. Viimeinen maanviljelijä lopetti karjanhoidon 1986. Sen jälkeen osa Hietajärven pelloista oli muutaman vuoden ajan naapurikylän maatalousyrittäjän rehupeltoina. Tämänkin jälkeen kyläläiset ovat niittäneet keskeisimmillä paikoilla olevia peltoja ja niittyjä maisemallisista syistä. Talojen välittömiä pihapiirejä on hoidettu nurmikoina.

Vielä 1930-luvulla heinät kuivattiin haasioissa ja "soaproissa". Evakossa ollessa opittiin tekemään uusi heinäkuivausteline, A:n muotoinen "aakkonen". Näitä aakkosia on ollut käytössä vielä 1980-luvulla ja niitä on yhä useissa pinoissa peltojen reunoilla.

Kylän miehet harjoittivat aikanaan vienalaiseen tapaan kulkukauppaa. Kaupoille lähdettiin talveksi, keväällä palattiin kotiin kuin muuttolinnut. Ensimmäisen maailmansodan aikana kulkukauppa loppui ja kyläläisten ansio-
taso laski.

Merkittävä tapahtuma kylien taloudelle on ollut Saarivaara-Kuivajärvi välisen maantien valmistuminen vuonna 1933. Tien vaikutuksesta elpyi vanha elinkeino, tervanpoltto. Tervanpoltto työllisti miehiä muulloinkin kuin varsinaisen tervanpolton aikana, iltaisin valmistettiin tervatynnyreitä. Ilmeisesti vuonna 1935 poltettiin viimeinen tervahauta Savilahden perällä.

Kuivajärvi ja Hietajärvi olivat muusta Suomussalmesta eristyksissä aina vuoteen 1933. Kärriytien päähän Saarivaaraan oli kaksi peninkulmaa kinttupolkua. Tien, oikean maantien, tulo Kuivajärveen huipentui Aronjärven ja Pienen Kuivajärven välisen salmen yli kulkevan sillan vihkiäisiin, siltajuhlaan, joka pidettiin elokuussa 1933. Mutta tieteko pysähtyi pitkäksi aikaa Kuivajärven kylään. Hietajärveen oli edelleen vain polku ja suotaipaleiden yli “poikkiteläni silta , sekin sellaisessa kunnossa kuin Kianto, joka tietä marraskuussa 1936 Onttoni, Miihkalin kanssa tarpoi, kuvaili kertomuksessaan “Maamme raukoilla rajoilla...

” ... Mutta Hietajärven kylä ei perustellut tien tarvetta koululastensa takia, vaan - jos sai uskoa toveriani - paljon proosallisemmilla syillä: oli vanha tapa astuttaa Hietajärven lehmät Kuivajärven härillä. Suoportaat olivat lahonneet, lehmäparka saattoi mulskahtaa mustaan mutaan, katkaista sorkkansa - kas siksi piti saada sileä ja kovapintainen tie! Armollinen esivalta, hommatkaa määräraha Hietajärven karjalaiskarjakoille!

(Ilmari Kianto: Korpikirjailijan kirot, 1938)

Kylien alueet ovat olleet ikimuis-toista peura-alueita. Monipolviset peuranpyyntiä varten kaivetut kuoppaketjut ulottuvat kyliltä Saarivaaran, Malahvian ja Ala-Vuokin särkeihin saakka.

Vuokkijärven rannasta, Savilaksin päästä on aikanaan otettu uunien muuraamiseen tarvittavaa maa-ainesta. Kuopat ovat edelleen hyvin näkyvissä maastossa.

Kylille leimallista on ollut ihmisen eläminen sopusoinnussa ja vuorovaikutuksessa hyvin läheisesti luonnon kanssa. Ihmiset ovat eläneet luonnosta ja

luonnon ehdoilla, vaikka kaski- ja tervatalous ovat olleetkin erittäin voimallisia tapoja hyödyntää luontoa. Maatalouden ohella on harjoitettu metsästystä ja kalastusta kylien viereisillä hyvillä riistamailla ja -vesillä. Varsinkin metsästys on ollut merkittävä lisätulon lähde. Metsästyssaaliita vietiin myyntiin mm. Kajaanin markkinoille. Kylien asukkaat kalastivat lähinnä verkoilla ja rysillä. Nuottakalastusta harjoitettiin yleensä talojen yhteistyönä. Kalastus on ollut vain omiin tarpeisiin tapahtuvaa, koska yhteydet kylien ulkopuolelle olivat huonot.

Parta-Iivana eli Iivana Huovinen Hietajärven rannalta luettelee ne Hietajärven apajat, joissa "ei ollut äijeä puuttuo so. vesihakoa tai muuta estettä nuotan vetämiselle:

Verka, Kissa ta Kivi, Musta, Kuusi oli, ta Juurikka oli, Olkiniemi, Olkilaksi, Likolaksi, Kivennossin, Mikitän Iro ta Rantalaj juohe, Pal'ahanahon alusta, Potakkat'iensuu, T'imorranta, Širnišenniemi, Ukonhuuhanalusta.

Yhteen perään Iivana mainitsee apajat Murhijärven rannoilta, missä hän monet kymmenet kerrat on käynyt kalalla: Kuusi ta Koivu, Pieñihiekka, Suurihiekka, Ulkuñiemi, ta Kivi. Murhijärness on puuttošat rannat. Toišta puolta ei soattat vetää ñi vuosšo (= ei ollenkaan).

Kuivajärven kylää etelästä päin kuvattuna 1930-luvulla.

Rakennukset alueella ovat alun perin oletettavasti olleet vienalaistyyliä. Ensimmäiset tiedot ja kuvat alueen rakennuksista ovat 1800-luvulta. Tuolloin rakennukset olivat tehdyt pyöröhirsistä. Vienalaistaloissa navetta oli saman katon alla kuin ihmisasuntokin. Rakennusten päädyt osoittivat aina kulkutielle päin eli käytännössä järvelle. Ikkunoita oli päädyssä joko 1, 3 tai 5 - ei koskaan tasalukuista määrää. 1900-luvulla alueen rakennuksissa oli jo nähtävissä myös kainuulaista vaikutusta - esim. v. 1911 rakennetussa "Hilipän" talossa.

Suomussalmen vienalaiskylien karjalainen rakennuskanta hävitettiin talvisodan aikana helmikuussa 1940 suomalaisten maanpuolustajien toimesta muutamia yksittäisiä talusrakennuksia lukuun ottamatta. Kylien perheet olivat evakossa neljästä kuuteen vuotta ja osittain pitkän evakossa olon vaikutuksesta kylille tyypillinen vielä 1930-luvulla vallinnut karjalainen elämänmeno alkoi vähitellen hävitä. Alettiin ihailla muualla nähtyjä tapoja ja jossain määrin ehkä halveksiakin omia tapoja. Perinteisten tapojen häviämiseen vaikutti myös se viranomaisten määräys, jonka mukaan sodanjälkeisten uudisrakennusten ei sallittu edustaa vanhaa rakennustyyliä.

"Miikkula"

"Miikkula" I. "Jessun talo"

"Oleksi" I. Saavistentalo

"Hilippä"

Hietajärven Miikkula Huovinen kertoi:

*Tšeässöynäh kum mäntih niin oprešojen eteh vietih rahoa, sulkku-
paikkaa pohatampi (= rikkaampi), monies arssina šiittšoa (= kretonkia),
vei šiittšapaikan ta tuohuksen. Siitä silmie riššittih ta moah soat'e
kumarrettih, ta siitä lähettih kišoamah. Paikalla mäntih semmošeh
häyräkkäh jotta...!*

*Rukoushuoneen ympäri oli aita, "okroata", jotta elukat eivät pääsisi
aivan seinän viereen. Okroatan sisällä olevia puita ei hakattu, ne saivat
vanhuuttaan lahota ja kaatua. Jos ne korjattiin pois, ei niitä missään
tapauksessa käytetty haloksi tai muuksi tarvepuuksi. Samoin kohdeltiin
hautausmaan puita. Kalmasaaristakaan - monet Vienan hautausmaista
olivat saarissa - ei koskaan haettu tarvepuita.*

(3)

Muuttaessaan takaisin (Murhijärven rannasta) Hietajärven kylään Miina ja Iro purkivat pirttinsä ja kyhäsivät samoista hirsistä uuden tuvan Hietajärven rantaan. Lahti, jonka perässä pirtti sijaitsi, on siitä lähtien ollut Miinanlaksi nimeltään.

Miinan ja Iron luona Hietajärvessä asui vihkimätön suomalaispari Renne Kyllönen ja Laara. “Paksupeä-Renne”, kuten häntä kutsuttiin, kasakoitsi eri taloissa, mm. Kuivajärven Hilipässä. Renne piti tavaroitaan Miinan aitassa, jota sanottiinkin “Rennen aitaksi”.

(1)

Suomussalmen ensimmäinen kansakoulu perustettiin vuonna 1894 Kuivajärvelle, josta lähtien se oli henkisen kulttuurin vaalijana aina lakkauttamiseensa saakka v. 1989. Koulun perusti Pyhä synodi rajaseudun lapsia varten ja se oli tarkoitettu ortodoksiseksi linnakkeeksi luterilaisuutta vastaan. Hallinnollisesti koulu kuului Vaasan ortodoksisen seurakunnan alaisuuteen. Koulu tuli osaksi Suomussalmen kunnan koululaitosta vuonna 1928. Heti alkuun koulusta muodostui merkittävä henkisen kulttuurin ylläpitäjä opettajiensa Sakari Jouhkin ja Mikko Karvosen (kirjailija Onttoni Miihkali) ansiosta.

Tsasouna rakennettiin kylälle ensi kertaa 1800-luvun lopussa. Nykyistä Nikolaoksen tsasounaa edeltävä rakennus tuhoutui kylän muiden rakennusten tavoin talvisodan aikana helmikuussa 1940. Nykyinen Kajaanin ortodoksisen seurakunnan omistuksessa oleva tsasouna on järjestyksessä kolmas ja se valmistui vuonna 1958.

Kuivajärven keskiosassa sijaitseva saari on toiminut ortodoksisena hautausmaana, jonne on haudattu vielä 1990-luvulla. Toinen ortodoksinen hautausmaasaari sijaitsee valtakunnan rajalla; saaren Venäjän puoleiselle osalle on viimeksi haudattu jatkosodan aikana. Saaren länsipäähän, Suomen puolelle, on vuonna 1987 pystytetty Jussi Huovisen veistämä muistoristi.

Hietajärven kylä kuuluu elimellisesti yhteen Kuivajärven kylän kanssa. Kylien välinen etäisyys on noin kolme kilometriä ja kylien välillä on aina ollut kulkuyhteydet. Hietajärvi-Kuivajärvi välillä oli pitkään vain polku suotaipaaleen yli. Maantie kylien välille saatiin vasta vuonna 1956. Hietajärveläisten yhteydet Kuivajärvelle ovat aina olleet hyvin monipuoliset. Koulu ja tsasouna ovat molemmat olleet Kuivajärven puolella kuten nykyisin Domnan Pirtti. Ai-

emmin myös ostosmatkat ovat tapahtuneet Kuivajärvelle Karhusen kauppaan, joka lopetti toimintansa kannattamattomana vuonna 1967.

Kylät sijaitsevat Murhisalon luonnonsuojelualueen vieressä, joka on tärkeä osa muodostettavaa Suomen puoleista Kalevalapuistoa. Murhisalo on ollut Hietajärven ja Kuivajärven kylien keskeinen ja perinteinen nautinta-alue ja siellä tapaa mm. vanhoja polkuja ja eräsaunoja.

Miinan ulkomuoto oli huomiota herättävä. Naapurissa Riiossa asuvalta Jeli Huoviselta, joka tietenkin hyvin Miinan tunsu, olen eri aikoina kirjoittanut muistiini tällaisia luonnehdintoja: “Miinahan oli pikkuuni kanttura ; “sellaini pikkuuni käppyrä ; “hyvim pikkuraini, sellaini kyömynokka .

Mutta vaikka Miina oli pieni varreltaan, hänellä oli kova sisu. Vuokinsalmesta lähtenyt kauppamies Iivana Karhunen (Domna Huovisen veli) kertoi: “Kun Miina suuttui eukolleen, niin hänellä oli tapana tarrata Iron hiuksiin, mutta ulottuakseen Miinan oli noustava penkillä tai rahille. Eihän se Iro tästä piitannut, otti Miinan syyliinsä kuin pikku lapsen.

(1)

Maiseman nykytila

6.1 Pellot ja niityt

Kylien pellot sijaitsevat rakennusten välittömässä lähiympäristössä. Niinpä niiden avoimena säilyminen on maiseman kannalta olennaista. Pellot eivät vielä ole kovin pahasti vesakoituneet, sillä maanomistajat ovat niittäneet niitä vielä maatalouden loputtuakin. Sen sijaan jotkut pelloista ovat horsman valtaamia. Yksi isohko peltoalue kylämaiseman ulkopuolella on riistapeltona. Yksi pelto Hietajärven rannalla on metsitetty.

Muutamassa paikassa pelloilla ja niityillä kasvaa perinnebiotoopeille tyypillisiä niittykasveja: tuoksusimaketta, pohjantähkiötä, nuokkuhelmikkää ja kissankäpälää. Yhdeltä niityltä löytyi huopakeltanoa. Harvinainen

ahonoidanlukko kasvoi Kuivajärven tien varressa kesällä 2002. Alueella mielenkiintoinen ja kaunis kukka on kyläkurjenpolvi, joka on levinnyt Karhusen kaupalta ilmeisesti ostosiemenen mukana Kuivajärvelle. Sitä kasvaa tienvarsilla. Kuivajärven eräältä pelloilta löytyi harvinaisen komeita pystykatajia, kymmeniä yksilöitä.

Maisemallisesti vähemmän tärkeitä, muuta kasvillisuudeltaan mielenkiintoisia peltoja ovat Rykmentin tien varren pelto Domnan pirtiltä lounaaseen, Pienen Kuivajärven lahdessa oleva pelto Domnan pirtin eteläpuolella ja Hyrynlaksin päässä oleva pelto, joilla kaikilla kasvoi runsaasti tuoksusimaketta.

6.2 Rakennuskanta ja muut rakenteet

Rakennuskanta on Kainuun Museon toimesta inventoitu hyvin tarkasti 1980-luvulla. Tämän suunnittelun yhteydessä rakennuksia tarkasteltiin uudestaan päällisinpuolin. Rakennukset ovat maanomistajien yksityisomistuksessa ja siksi niistä kerrotaan tässä suunnitelmassa vain yleisellä tasolla. Yksittäisten rakennusten kuntoa ei arvioida.

Asuinrakennukset on pääasiassa rakennettu jälleenrakennuskaudella, 1940- ja 1950-luvuilla. Rakennusavustuksen saamiseksi kyläläisten oli rakennettava talot tyyppipiirustusten mukaisesti. Karjalaisten koristemuotojen tekeminen taloihin oli kielletty. Jopa oven sijoittaminen piirustuksista poikkeavalla tavalla kiellettiin.

Nykyisissäkin kylien taloissa on silti nähtävissä joitain piirteitä vanhasta perinteestä. Useat asuintaloista ovat samoilla sijoilla kuin entisetkin päärakennukset ovat olleet. Kylille ominaista on talojen sijaitseminen suhteellisen lähellä toisiaan, rakentaminen on tiiviimpää kuin muissa Kainuun kylissä. Rakennusten päädyt osoittavat pääkulkuväylille, järvelle ja tielle. Asuinrakennukset ovat hirsirunkoisia, lautaverhoiltuja. Asuntojen päädyissä on muista jälleenrakennuskauden taloista poiketen yleisesti kolme ikkunaa. Navetat on rakennettu asuinrakennuksia vastapäätä. Asuinrakennusten sisätilat ovat useimmiten viehättävän tunnelmallisia, sisäseinät ovat vuoraamatonta hirttä ja sisustuksessa on karjalaista henkeä. Asunnot ovat myös vanhan perinteen mukaisesti tinkimättömän siistejä.

Jotkut kyläläisistä ovat myöhemmin koristaneet talojaan karjalaiseen tyyliin. Hietajärvellä on yksi uudehko pyöröhirsinen karjalaisilla koristemuodoilla somistettu talo ja Kuivajärvellä samalla tyyllillä tehty vapaa-ajan asunto, joka on vuokramökkinä.

Meidät otettiin hyvin vastaan ja pian istuimme kirkkaan samovaarin ääressä, juoden teetä kultareunaisista pietarilaisista kupeista, leipänä käyttäen iisalmelaisia vesirinkkeitä.

Ilmari Kianto ”Vuokkia vaeltamassa kesällä 1910

(2)

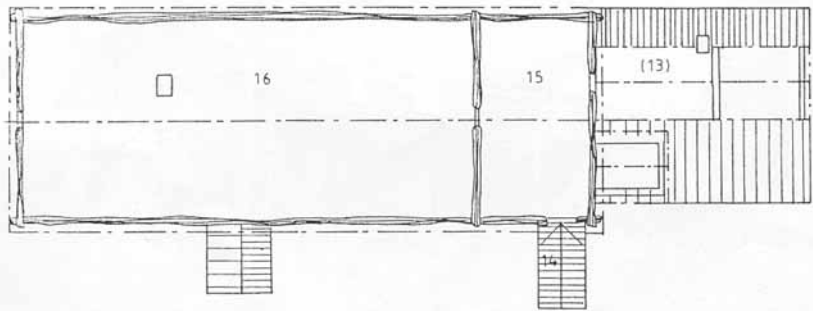
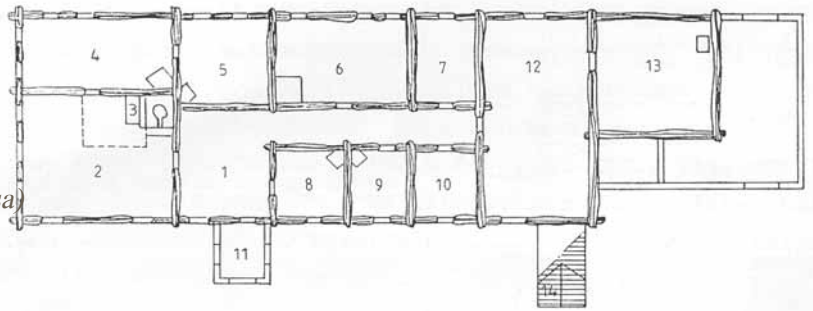

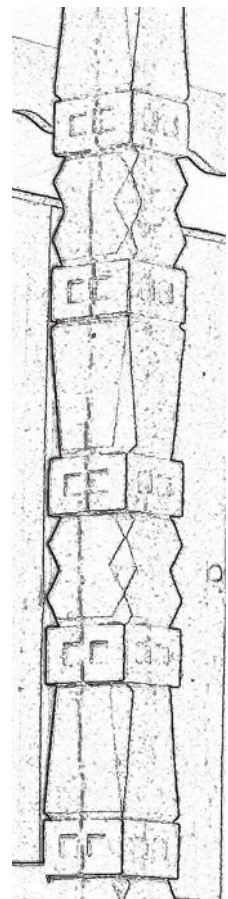
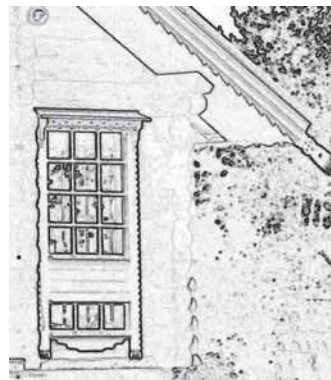
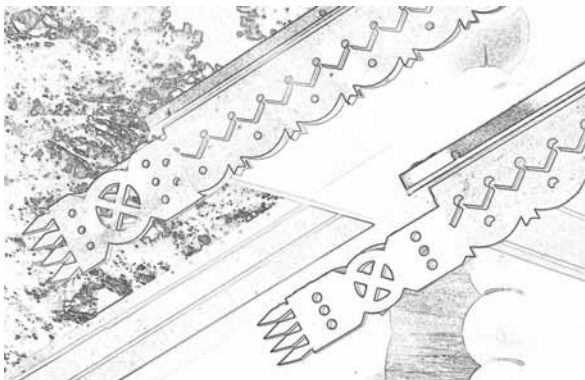
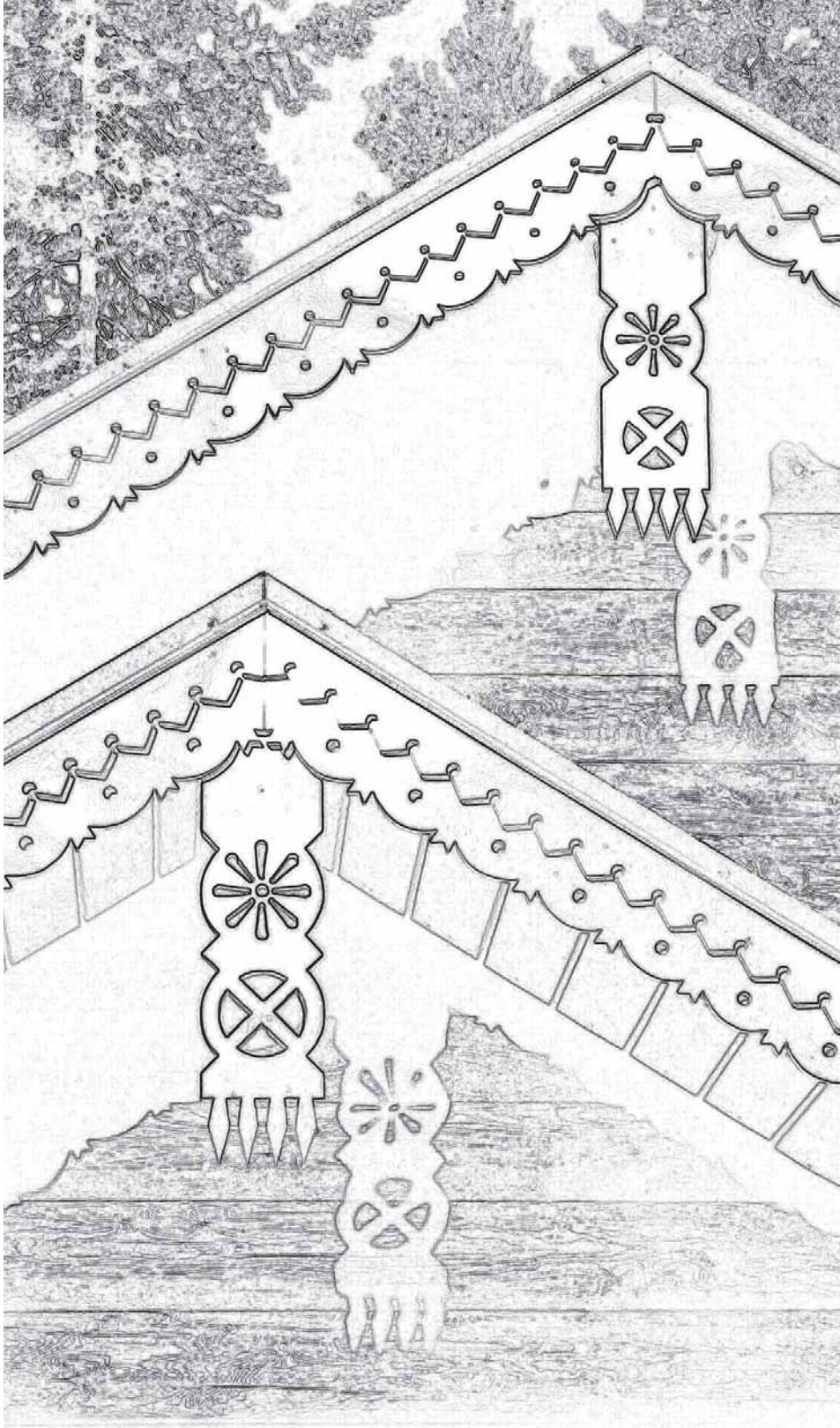
Etehisestä, tai sintsistä johti seitsemän ovea, tosin yksi niistä vei läävään ja toinen "sarajalle", mutta väljyyttä ja kotoista mukavuutta riitti yllin kyllin. Ja ihmiset sitten! Naisilla oli, paitsi koreita vaatteita, myös kaunis sielu.

Ilmari Kianto "Vuokkia vaeltamassa" kesällä 1910
(2)

HILIPÄN TALO

1. SINTSO (jatkuu käytävänä)
2. PIRTTI
(kouluna vuoroin toinipirtin kanssa)
3. KOSINO (alla karsina)
4. KAMARI
5. VÄLIKAMARI
6. TOINIPIRTTI
(kouluna vuoroin pirtin kanssa)
7. VARASTOHUONE
8. HUONE
9. HUONE
10. VARASTOHUONE
11. KUISTI
(rakennettu myöhemmin)
12. TANHUT
13. LÄÄVÄ
14. SARAJAN VAJAT
15. SARAJA
16. VUISKA

Kylien merkittävimmät rakennukset ovat Domnan pirtti ja tsasouna. Domnan pirtti valmistui Väinölä-säätiön rakennuttamana kylätaloksi 1964. Nykyisin se on Suomussalmen kunnan omistuksessa, lähinnä matkailukäytössä. Kajaanin ortodoksisen seurakunnan omistuksessa oleva tsasouna valmistui vuonna 1958.

Entinen kansakoulu toimii nykyisin Kajaanin ortodoksisen seurakunnan leirikeskuksena, Onttoni Miihkali -keskuksena. Se on vasta remontoitu hyväkuntoiseksi kurssi- ja majoitustilaksi.

Maisemassa tärkeä elementti on myös sen poikki itä-länsi -suunnassa kulkeva maantie. Tie on sorapintainen paikallistie. Tienvarret kunnostettiin kesällä 2002 perusteellisesti. Ojat kaivettiin tässä yhteydessä uudestaan auki ja tienvarsirisukko raivattiin koneellisesti.

Uudehko metsäautotie kiertää Kuivajärveltä etelän kautta Hieta- ja Vuokkijärven väliseen niemeen, Savikankaalle. Tie on noin kahdeksan kilometriä pitkä. Savilaksin kohdalla on portti peura-aidassa.

Maantien varresta Hietajärveltä lähtee vanha kärry- ja viljelystie Hietajoen varteen ja edelleen Karsikkosuolelle. Hietajoen yli on silta, joka on ajettavissa traktorilla. Joen varteen vievältä tieltä on pistotiet Kota- ja Aitolammin rannoilla oleville mökeille. Muita alueen teitä ovat vanhat kärrytiet Domnan pirtin länsipuolella ja Pienen Kuivajärven koillispuolella.

Muita rakenteita maisema-alueella ovat kivirauniot tienvarsilla ja joillain pelloilla, kiviaita Hietajärvellä, tanssi- ja esiintymislava Kuivajärven rannassa, Matkamiehen risti leirikeskuksen luona, Savilaksin savenottokuopat, Ystävyiden kanava ja Rykmentin tie. Ystävyiden kanava ja rykmentin tien eteläpää ovat rajavyöhykkeellä. Siellä on myös Nuolivaara, jota tutkitaan alueen mahdollisesti vanhimpana asuinpaikkana. Nuolivaarasta on löytynyt jäänteitä kahdesta rakennuksesta, kiviröykkiötä ja lähde, jonka ympärillä on jäänteitä kaivorakennelmista.

Kuivajärven Kalmisaari risteineen ja kropsitsoineen on merkittävä nähtävyys, tosin se sijaitsee maisema-alueen ulkopuolella, Murhisalon puolella, kuten nykyinenkin hautausmaa.

Vanhoja polkuja ja talviteiden uria on vielä runsaasti löydettävissä alueelta. Maisema-alueen pohjoisosassa, Karsikkosuon länsipuolella, on vanhat, alun perin ilmeisesti rajavartioston tekemät pitkospuut suon yli. Pitkospuut ovat paikoin lahonneet.

Rajavyöhyke merkintöineen ja rajavartioston vartiotorni ovat myös maisema-alueen rakenteita. Vartiotorni on rajavyöhykkeellä.

Uudempia maisemassa näkyviä rakenteita ovat mm. GSM-masto, puhe- ja sähkölinjat ja Itärajan talviretkelyreitit opasteet. Porot ja peurat toisistaan erottava poroaita ja sen yhteyteen rakennettu porosilta sijaitsevat Hietajärven kylän "portilla". Ne jakavat aluetta ja niistä on haittaa erityisesti Hietajärven kylän asukkaille.

Matkan varrelta: Epäilijöitä

- "Jospa tämän (maisema-alueen) takia maan arvo laskee?"
- "Eiköhän se paremminkin nouse, kun paikat laitetaan kuntoon!" (Matti Vainio)

...

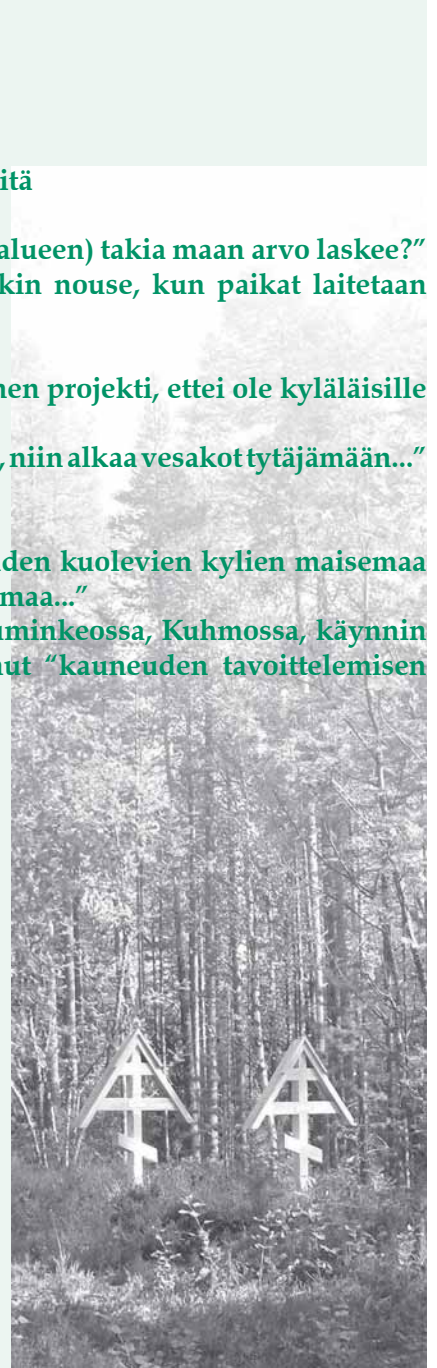
- "Taitaa olla taas semmonen projekti, ettei ole kyläläisille mitään hyötyä..."

- "Maltahan ensi viikkoon, niin alkaa vesakot tytjämään..." (Erkki Pullinen)

...

- "Turhaan sinä, Suvi, näiden kuolevien kylien maisemaa hoidat - ihan turhaa hommaa..."

- "Ei se ole turhaa!!" (...Juminkeossa, Kuhmossa, käynnin jäljiltä jälleen vakuuttunut "kauneuden tavoittelemisen välttämättömyydestä".)

6.3 Nykyinen maankäyttö

Nykyisin kylät ovat talvisin melkoisen hiljaisia. Muutamasta talosta kuljetaan talvikalalla, lähinnä Vuokkijärvellä ja Murhijärvellä. Rajavartiosto partioi reitejään kesällä jalkaisin ja talvella hiihtäen ja moottorikelkoin. Itärajan talvi-retkeilyreittiä käyttävät ohjelmapalveluyrittäjät tuovat asiakkaitaan reitille joko hiihtämään tai ajamaan koiravaljakoilla. Nämä ryhmät vaeltavat yleensä Vartiuksesta Hossaan asti. Tämän tyyppinen matkailu reitillä on kasvassa, sen sijaan jokamiesretkeilijöitä reitillä ei juurikaan ole.

Miikkula Huovinen: Suuressapyhässä pyhitettih seittšemen netälie; muu rahvas syötih kaloa suovattana ta pyhänäpeänä a štarovicrot (= vanhauskoiset) vain Plahveššeniena ta Virpopyhänäpeänä syötih kaloa, a toišina päivinä ei; šerotana ei annettu eikä peätintšänä kaloa ni kellä.

- Mitäpä hyö syötih suuressapyhässä?

Potakkoa ta sientä, ta voassoa ryypättih. Siih voassah murottima hautoa ta sientä syyvä putškuttima. Nakriškukkuo loajittih, ta i potakkakukkuo, siit oikeiv vetelästä taikinasta kohahusta.

(3)

Kesäisin alueella on vilkkaampaa, kun kesäasukkaat asuttavat taloja ja kesämökkejä. Myös muita matkailijoita on kesällä paljon. Linja-autot kuljettavat päiväkävijöitä.

Kalastus on tärkeää sekä kyläläisille, kesäasukkaille että matkailijoille. Myös metsästys on yhä tärkeää maanomistajille. Erona entiseen nykyisin metsästetään erityisesti hirviä, mutta edelleen myös jänistä ja metsäkanalintuja. Jotkut metsästystä harrastavista kasvattavat metsästyskoiria ja kouluttavat niitä alueella.

Marjastus ja sienestys ovat niinkään tärkeitä maanomistajille. Pihapiireissä kasvatetaan puutarhamarjoja, perunaa ja muita hyötykasveja. Pihapiireissä on myös monipuolisia koristekasvi-istutuksia.

Sekä kyläläisille, kesäasukkaille että retkeilijöille olemassaolevat polut ovat hyvin tärkeitä. Niitä käytetään kuljettaessa kalalle, marjastamaan tai metsästämään. Päiväkulkijat ohjataan yleensä Hietajoen itäpuolta kulkevalle polulle käymään Murhijärven rannassa. Opastusta tälle polulle tai sen varrella ei ole.

Metsät alueella ovat normaalissa metsätaloustaloudessa. Suot varsinkin alueen eteläosassa on ojitettu tehokkaasti, alueella on tehty myös kunnostus- ja ojitusprojekteja. Metsämaiseman nykytilan hallitsevin piirre on nuorten metsien suuri määrä. Metsämaisema tulee tämän vuoksi jo lähitulevaisuudessa muuttumaan peitteisemmäksi, etänäkyvät vähenevät ja keskittyvät vesistöjen äärelle.

Maisema-alueita käytetään kaiken kaikkiaan monipuolisesti virkistämiseen ja lomailuun. Se on myös matkailijoiden tukikohtana Murhisaloon tai Itärajan retkeilyreiteille lähdettäessä. Alueella on harrastettu myös luonnontarkkailua ja valokuvausta. Maisema-alue ja sen pohjoispuolinen Murhisalon luonnonsuojelualue ovat tulleet tunnetuiksi erityisesti kuivajärveläisen Petri Karttimon valokuvissa, joissa on tallennettu sekä kylämaisemia ja kyläihmisiä että Murhisalon luontoa.

“Terve talvinen taival lumikimmellyksinesi, terve korpimaisemain tähtinen taivas ja autioiden salokankaiden ikuinen hiljaisuus! Täällä, luonnotarten viileissä helmoissa, karisee päältämmme pahan maailman kuona - täällä ihminen, taistelijakin, kapinoitsijakin, tuntee ihmisoikeuden järkähtämättömän ihanteen ja kokoaa henkeensä sitä alkuvoimaa, joka on maailman suola.

Ilmari Kianto
(6)

Kyykkää on näissä kylissä kisattu ties kuinka vanhoista ajoista asti. Pelaaminen alkoi keväällä heti kun lumi sulii ja maa kuivui jotenkin pelattavaan kuntoon. Kylän peltojen ulkopuolella oli kyykkäkenttä, ja sinne kerääntyttiin sunnuntaisin kisaamaan heti murkinan jälkeen - joku hätäisempi ei tainnut aina ehtiä kunnolla syödäkään. Kyykkäkenttä oli joukolla puhtaaksi perattu, kivet oli heitelty pois, puun juuret kiskottu tieltä ja pahimmat epätasaisuudet tasoitettu. Kisa jatkui koko kesän joka sunnuntai, ja joskus pelattiin lauantai-iltoinkin, milloin oli kaunista ilmaa, että kiireet työt saatiin tehdyksi oikeassa järjestyksessä. 77-vuotias Ranta-Miikkula kertoi, että kun hän ennen nuorra miessä kyykkää kisasi, niin "koko poalikam pituol'ta läksi siitä rintuosta (kyykät)! Kerran häntä ja hänen pelitoveriansa oli onnestanut niin hyvin, että "myö kun kaksi löimä niin enämpeä ei ollut mitä i lyyvä" (siis kaikki kyykät lensivät tšeristä kahden ensimmäisen pelaajan heitolla.)

...

Miikkula: Kyykkeä kisattiin äijältä, kyykkeä kisattiin äijältä! Sitä oli joka pienessä kylässä oimituini kyykkämoa, ta vielä toisista pienemmissä kylistä kerävyttiin sinne yksihki...Oniśsiman Omelie oli mahotoil lyömäh, ta siitä Ol'eksantraśen Vaśsel'ei, ta Triihpon Iivana - ne oli oikiet lujat lyöjät silloin.

(3)

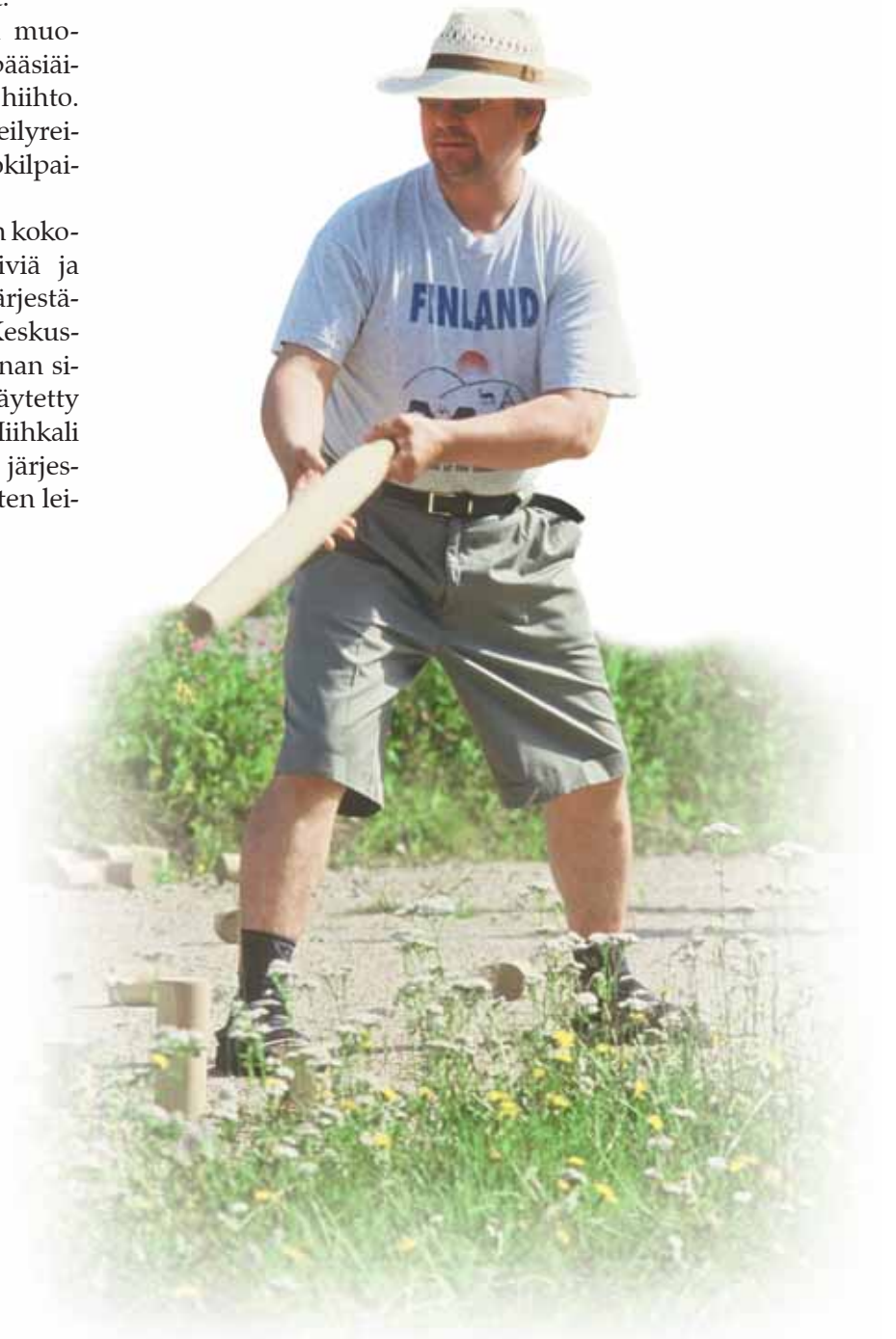

6.4 Tapahtumat

Kylien kulttuurielämään kuuluvat oleellisesti vuosittain heinäkuun puolivälissä pidettävät praasniekkajuhlat. Praasniekkajuhlissa on korostuneesti esillä kylien vanha karjalainen perinne. Kaksipäiväisten juhlien aikana käydään mm. tsasounassa jumalanpalveluksessa sekä seurataan vedenpyhitystä, kyläläisten esittämiä ohjelmia, näytelmiä, runoesityksiä, perinteisiä kyykkäkilpailuja sekä järjestetään lavatanssit.

Toinen myös perinteiseksi muodostunut kylien tapahtuma on pääsiäisen aikaan järjestettävä Vienan hiihto. Kevättalvella Itärajan talviretkeilyreitillä on järjestetty koiravaljakkokilpailuja.

Domnan pirtillä järjestetään kokouksia, juhlia, virkistytymispäiviä ja kursseja. Kursseja ovat olleet järjestämässä mm. Opintotoiminnan Keskusliitto OK ja Suomussalmen kunnan sivistystoimi. Kurssitiloina on käytetty myös entistä koulua, Onttoni Miihkali-leirikeskusta. Leirikeskuksessa järjestetään vuosittain rippileiri ja lasten leiri.

7

Tavoitteet

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen tavoitteena on kylien houkuttelevuuden lisääminen sekä matkailukohdeena, asuinpaikkana että vapaa-aanviettokohdeena. Kyläläisiä, muita maanomistajia ja alueella toimivia muita ihmisiä, mm. matkailuyrittäjiä, haastatettiin heti suunnittelun alkuvaiheessa. Heiltä kyseltiin, mitkä asiat maisemassa ovat tärkeimpiä ja ensisijaisesti hoidettava kuntoon. Vastauksista muodostui neljä tärkeintä tavoitetta:

1. **Avoimet maisemat kylissä säilytettävä/palautettava.**
2. **Rakentamista ohjattava, jottei kyliin rakennettaisi maisemaan sopimattomia rakennuksia.**
3. **Tienvarsimaisema hoidettava huolellisesti. Tieltä tulee olla näkymät vesistöihin ja kyliin.**
4. **Polkujen säilyminen "sammumiselta".**

Koettaessaan parantaa postinkulkua Kuivajärveen - postin kanto ei eräs Saarivaaran mies kerran viikossa - Onttoni Miihkali (opettaja) turvautui ovelaan keinoon. Kun Suomussalmen kirkonkylän "vanhalle postineidille Aino Calamniukselle lähetetyt anomukset eivät tuottaneet tulosta, Onttoni Miihkali tilasi itselleen kolme Suomen suurinta päivälehteä ja joukon aikakauslehtiä. Viikon mittaan näistä kertyi muun postin ohessa sellainen taakka, että se oli ylivoimainen postinkuljettajan repussa kannettavaaksi.

Sitten Onttoni Miihkali sai "vanhan postineidin apulaiselta kuulla, että tietynä päivänä toimitettaisiin Kuivajärvestä lähtevän postin tarkistuslaskenta. Silloin hän pani kaikki kylän kirjoitustaitoiset asukkaat kirjoittamaan tuttavilleen sekä kyhäsi itse kymmeniä kirjeitä, ja kaiken tämän kantoposti sai yhdellä kertaa vietäväkseen. Sato näistä ponnisteluista joutui pian: ensin posti alkoi kulkea kahdesti viikossa, sitten kolmesti ja vihdoin joka päivä.

(1)

Näiden neljän päätavoitteen lisäksi alueella on joitain yksittäisiä maisemallisesti ja/tai ekologisesti ja/tai kulttuurihistoriallisesti arvokkaita kohteita, joiden kohdalla on tässä vaiheessa tavoitteena yksinkertaisesti se, että ne säilyisivät näkyvissä (mm. huuhat, "pohjat", lähteet, Ystävyden kanava, Savilaksi) tai että niitä kunnostettaisiin ja jatkossa hoidettaisiin näkymien parantamiseksi (kylämaisema- ja pihapiirikohteet, muutama kasvillisuudeltaan arvokkaampi niitty). Nämä yksittäiset kohteet tavoittemaisemineen on esitetty samalla kartalla, numeroituina kohteina, kuin tienvarren kohteet (kartta-liite 3).

Postilaatikkoteline ennen ja jälkeen raivausten, kesällä ja syksyllä.

7.1 Tienvarret, kylämaisemat ja erityiskohteet

TAVOITTEET: Kuivajärvi-Hietajärvi -tieltä, järviltä sekä kyliltä avautuvat näkymät pidetään hoidettuina ja alueen merkittävimmille kulttuurikohteille ja näkymille on yksityiskohtaiset hoito-ohjeet. Muita tavoitteita ovat liikenneturvallisuus, matkailijoiden opastaminen kohteissa ja maiseman yleinen siisteys.

7.2 Avoimena pidettävät alueet

TAVOITTEET: Avoimet näkymät kylillä rakennuksista toisiin ja rakennuksista vesistöihin sekä Kuivajärvi-Hietajärvi -tieltä kyliin ja vesistöihin. Kyläläiset ovat toivoneet "naapurin valojen pilkottavan pimeällä". Tavoitteena näiden alueiden hoidossa on myös perinteisten niittykasvien säilyminen ja leviäminen hoidettaville alueille. Edelleen tavoitteena on saada alueelle laiduntavia eläimiä, jotka toisivat mukanaan maisemaan paitsi visuaalista kauneutta, myös maaseudun ääniä ja tuoksua. (Karttaliite 2)

7.3 Rakentaminen

TAVOITTEET: Kulttuurillisten ja historiallisten yhteyksien säilyttäminen rakentamisessa. Rakennusten mittasuhteiden, muotojen ja värien sopiminen olemassaolevaan rakennuskantaan. Alueella rakentavien tai alueella rakennuksia korjaavien auttaminen ja ohjaaminen suunnittelutyössä.

7.4 Metsät

TAVOITTEET: Metsiä käsiteltäessä tavoitteena on myös maiseman ylläpitäminen ja parantaminen, luonnon monimuotoisuuden ja puuston elinvoimaisuuden lisääminen sekä tuottava metsä. Tavoitteena on välttää nopeita, laajoja muutoksia maisemassa. "Tuttu on kaunista."

7.5 Retkeilyreitit ja polut

TAVOITTEET: Maisema-alueen vanhat, perinteiset polut eivät "sammu". Retkeilyreittien ja polkujen on oltava maisemiltaan vaihtelevia, kuljettava perinteisillä paikoillaan kylien kautta ja oltava niin houkuttelevia, että niille ohjautuvat niin kyläläiset, kesäasukkaat kuin matkailijatkin. Perinteisille poluille on oltava kyliltä esteetön pääsy. Retkeily- ja luontopolkujen opastusta ja palvelurakenteita suunniteltaessa on tavoitteena vaalia paikallista perinnettä.

7.6 Muut tavoitteet

Maisema-aluepäätöksessä todetaan, että maisema-alueen perustamisella "elvytetään kylien elinvoimaisuutta". Pelkä kaunis maisema ei tietenkään kyliä elvytä, mutta maisema-alue tuo kylille uusia mahdollisuuksia. Maisema-alueen statuksen turvin on mahdollista saada rahoitusta erilaisiin hankkeisiin, joissa voidaan työllistää alueen ja sen lähiseudun asukkaita. Tämä työllistäminen on yksi suunnittelun tavoitteista. Maisemanhoidosta voidaan saada myös lisäarvoa maatalouteen ja matkailuun. Tämän yleissuunnitelman tavoitteena on antaa alustavia ideoita näihin kehittämismahdollisuuksiin liittyen.

Tavoitteena on myös ollut tehdä aluetta Suomussalmella, Kainuussa ja koko Suomessakin tunnetuksi.

Suunnitelmaa tehtäessä on edelleen ollut tavoitteena kuunnella tasapuolisesti kaikkien maanomistajien toivomuksia alueen kehittämisestä, maanomistajien yksityisyyden kunnioittaminen ja sen turvaaminen jatkossakin. Muita tavoitteita ovat olleet liikenneturvallisuus ja matkailijoiden opastamisen alustava suunnittelu.

Erikseen on vielä mainittava kaksi tavoitetta, joiden toteuttamiseksi maanomistajat toivoivat hoito- ja käyttösuunnitelmassa löytyvän ratkaisuja. Ensimmäinen oli kuivajärveläisten, ja jälkimmäinen hietajärveläisten huoli:

- Kuivajärven ja Pienen Kuivajärven veden laatu, leväongelman poistaminen

- Peura-aidan poistaminen nykyiseltä paikaltaan Hietajärven kylän reunasta.

Miikkula Huovinen: "Kun onkeh lykkeäy järveh, sanou:

*Ota onki, niele niekla,
koppoa kovera rauta!
Miun on siimañi silie,
miun on maimañi makie*

*- jos et tänä kesänä ota ni ei ilmoiśsa
ikänä (tarjota matoa señ jälkeen)!
Siih loppuu taritśenta!*

(3)

8.1 Tiedossa olevien kohteiden kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä

Liite 3, kohteet karttaliitteessä 3

Avoimina pidettävien alueiden kunnostus ja hoito edellä kuvatulla tavalla voitaisiin toteuttaa neljällä eri vaihtoehdolla, tai näiden vaihtoehtojen yhdistämisellä:

8.1.1 Maanvuokraus maatalousyrittäjälle

Maisema-alueella toimivan maatalousyrittäjän voi olla mahdollista saada erityisympäristötukea maiseman kehittämiseen ja hoitoon, luonnon monimuotoisuuden edistämiseen tai perinnebiotooppien hoitoon. Erityisen toivottavaa olisi saada alueelle laiduntavia eläimiä pitämään vesakoitumista kurissa. Koska pelto- ja niittyalueet ovat suhteellisen pieninä kiinteistöinä, tulisi usean maanomistajan vuokrata/antaa maansa saman maatalousyrittäjän käyttöön. Näin yrittäjä voisi suunnitella esim. laidunkiertoa kiinteistöjen rajojen rajoittamatta – ja hoitaa aluetta kokonaisuutena. Maatalouden erityisympäristötuksen hakemisen yhteydessä alueiden hoito suunnitellaan ja hyväksytään asian tuntijatyönä. Myös hoidon vaikutuksia seurataan.

8.1.2 Työllisyytöinä hoidettavina/maanomistajat itse

Jotta maanomistajat hoitaisivat alueita itse, olisi kannustimeksi hoitoon kehitettävä jonkinlainen hoitorahoitus, jota ei olisi sidottu maatalousyrittäjyyteen. Työllisyystöiden järjestäjänä alueella on toiminut ja tulee jatkossakin toimimaan Kainuun ympäristökeskus, ilmeisesti ainakin parin kesän ajan. Jatkuvaksi ratkaisuksi tästä ei kuitenkaan ole. Mikäli maanomistajat saadaan itse hoitamaan alueita, tulee hoidon vaikutusten tutkiminen järjestää.

8.1.3 Maisemanhoitoleirit

Kansallispuistojen maisemankunnostus- ja hoitotyöt ovat Suomessa nykyään erittäin suosittuja lomaviettätoimia. Perinnemaisemien kunnostus- ja hoitoleirejä on järjestänyt mm. WWF. Leireille on yleensä enemmän tulijoita kuin voidaan ottaa. Kokeneiden järjestäjien valvomina ja ohjaamina työt tulisivat tehtyä perinnebiotooppien monimuotoisuutta vaalien.

8.1.4 Maisemanhoidon kurssit ja matkailutuotteet

Perinteisiä maataloustöitä ja –välineitä voitaisiin opetella tekemään erilaisilla kursseilla. Jatkossa näistä tuotteistetaan matkailun elämystapahtumia, joissa matkailijat pääsevät tekemään maisemanhoitotöitä esim. pukeutuneina perinteiseen vieraalaiseen vaatetukseen.

8.2 Avoimena pidettävät alueet

Kartalla (karttaliite 2) on vihreällä värillä esitetty alueet, jotka ovat joko yhä säilyneet avoimena tai ovat vielä suhteellisen helposti palautettavissa avoimena hoidettaviksi. Maiseman avoimena pitäminen voidaan toteuttaa monella eri tavalla: laiduneläinten avulla, viljanviljelyllä tai niittämällä. Myös nykyisenkaltainen nurmikentän hoitaminen viikottaisine nurmikonleikkuutöineen on mahdollista. Mikäli kuitenkin halutaan saavuttaa kaikki asetetut tavoitteet, tulisi avoimia alueita hoitaa laiduntamalla ja/tai niittämällä.

Niittäminen tehdään sellaisella alueella, jolla kasvaa perinnebiotoopeille tyypillisiä kasveja (esim. tuoksusimake, pohjantähkiö, kissankello, kissankäpälä, huopakeltano), kerran kesässä, siementen kypsymisen ja tippumisen jälkeen. Yleensä tämä maisema-alueen olosuhteissa tarkoittaa elokuun puoltaväliä. Niittäminen tulee tehdä leikkavateräisellä työvälillä, joko viikatteella tai koneellisesti. Niittojäte kerätään pois ja käytetään joko eläinten ravintona tai kompostoidaan niityn ulkopuolella, vähemmän arvokkaalla alueella. Tarkoituksena on pitää maaperä sopivan ”köyhänä”, jotta vaatimattomissa oloissa kilpailemaan kykenevät niitykasvit pärjäävät. Kartalla ”avoimena

pidettävät alueet” (karttaliite 2) on kuvattu tummemmalla vihreällä ne kahdeksan aluetta, joilla kesällä 2002 kasvoi perinnebiotoopeille tyypillisiä niittykasveja. Nämä hoidetaan jatkossa edellä esitetyllä tavalla niittämällä keran kesässä, elokuussa, tai laiduntamalla. Muita avoimena pidettäviä alueita voidaan:

1. Kylvää viljalle (erityisen sopivia alueita tähän olisivat Hietajärven niemen suuremmat rantapellot).

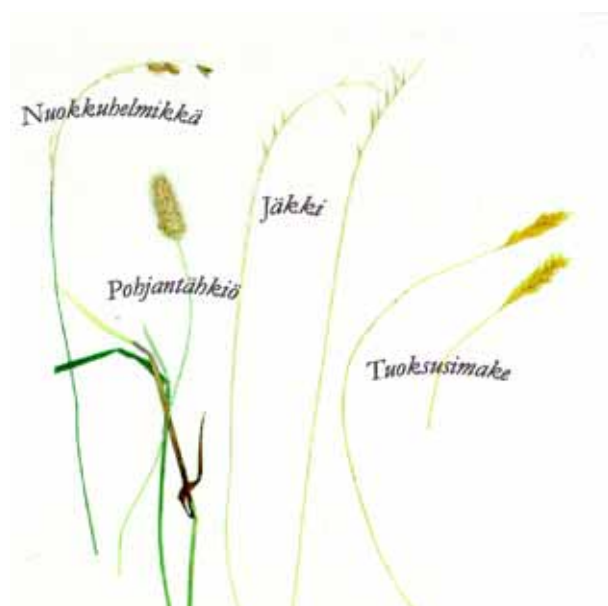
2. Ottaa laitumiksi (maisemallisesti kauniita laitumia olisivat kaikki rantaan ulottuvat pellot, erityisesti Kuivajärven kylän ympäristössä). Laitumiksi soveltaisivat erityisen hyvin ne alueet, joita uhkaa vesakoituminen, esim. alueet, joilta on kunnostustöissä poistettu paljon puustoa. Erityisen sopivia ja tehokkaita laiduneläimiä alueiden hoitoon olisivat lampaat tai emolehmät. Laitumia rajattaessa on muistettava, että Kuivajärven vesi saattaa olla eläimille levän vuoksi myrkyllistä. Samoin on muistettava, että alueen läheisyydessä liikkuu sekä karhuja että susia.

3. Kunnostaa niittämällä siten, että niittykasvit vähitellen leviävät niille. Tämä kunnostaminen tapahtuu niittämällä horsman, voikukan, vadelman ja juolavehnän valtaamia peltoja aluksi kaksi kertaa kesässä. Niittäminen voidaan tehdä esim. traktorin lautasniittokoneella. Alueen kunnostusvaiheessa, esim. maitohorsman ja vadelmatiheikköjen poistamisessa, voidaan käyttää myös murskaavateräisiä koneita, esim. raivaussahaa lisäterineen tai -siimoinen. Niittojäte kerätään pois ja viedään joko eläinten rehuksi tai kompostoidaan muualla, alueen ulkopuolella. Tarkoitus on ”köyhdyttää” aluetta, jotta matalat, vaatimattomat niitty- ja kukkakasvit alkaisivat pärjäämään kilpailussa kasvualasta. Niittämällä hoidetut perinnebiotoopit ovat Suomessa äärimmäisen harvinaisia, joten jatkuvan niittämisen vaikutukset kasvillisuuteen ja mm. hyönteislajistoon olisi erittäin mielenkiintoinen tutkimuskohde.

Avoimia alueita kunnostettaessa on niiltä aluksi poistettava vesakkoa ja nuorta puustoa. Poistettavat risut ja rangaat kerätään kasoihin ja poltetaan, kun ne ovat kuivuneet. Nuotiot tehdään sellaisille paikoille, joilla ei kasva arvokasta niitylajistoa. Paloturvallisuudesta huolehdittaessa on huomattava myös sähkö- ja puhelinlinjat, jotka ylittävät useita peltoja kylien alueella.

Avoimena pidettäviltä alueilta ei ole tarkoitus poistaa kaikkea puustoa. Niillä on pihapuita ja maisemapuita, joiden alkuperästä ja istuttamisesta maanomistajat kertovat tarinoita. Piha- ja maisemapuiksi jätetään jatkossakin erityisesti pihlajat, raidat, haavikot sekä isot koivut ja ”maisemapetäjät”. Katajat säästetään myös, ”ruskettuneet” yksilöt voidaan poistaa.

Alueiden kunnostus ja hoito tulisi tehdä sopivan ”suurpiirteisesti”, paikoin tehokkaammin, paikoin pieniä käsittelemättömiä alueita jättäen. Maisemallisesti arvokkaimmat kohdat hoidetaan tehokkaammin. Alueiden reunoille voidaan jättää vatukoita ja tiheämpiä pensaikkoja. Näin saadaan mm. eläimistöille tärkeitä reunavyöhykkeitä peltojen ja metsien väliin. Tämä tuo maisemaan myös vaihtelua ja mahdollistaa hoitointensiteetin vaikutusten vertailun ja tutkimisen.

Miikkula (Nikolai) Iknatanpoika Huovinen, synt. 6.12.1864, kuoli 10.3.1949.

...

Miikkula ei ollut puhelias, t̄ai nauraja, eikä mikään "tyhjän kopasija". "Sillä sai sen Törö-Miikkulan nimen sitte ku, se aina paremmin kuunteli ei kun puhu.

Moarie Karhunen kertoi Pertti Virtarannalle Törö-Miikkulan voimista:

Akonlahteen oli ennen kinttupolku ja soilla kapulaportaat. Akonlahdesta Törö-Miikkula kantoi 100 kilon kahvisäkin, ja "kahentoista kilon sokeritoppa vielä oli keässä ta toisessa". Törö-Miikkulan veljellä kun oli kauppa, niin Miikkula oli hänellä rahtimiehenä. Miikkulalla oli pieni hevonen, jolla hän talvella veti rahtia. Jauhoa vedettiin Kuhmosta, josta Hietajärveen tulee 80 km. Miikkula pani hevoselleen samanlaisen kuorman kuin sellaisetkin rahdinvetäjät, joilla oli vankka hevonen. Miikkulan hevonen kyllä jaksoi vetää toisten perässä hyvää tietä, mutta kun tuli vastatermä, niin voimat eivät riittäneet. Silloin ukko tarttui molemmin käsin reen ketaroista, ja kuorma nousi termän päälle niinkuin hyvienkin hevosten kuormat.

(1)

8.3 Rakentamistapaohje

Liitteenä, liite 2.

8.4 Metsänhoito

Metsätaloustoimenpiteissä vältetään nopeita, laajoja muutoksia; "tuttu on kaunista".

Metsälaki on voimassa kaikilla muilla alueilla, paitsi kylien alueella, joka on "muuta kuin metsäaluetta". Tähän alueeseen kuuluvat maatalousmaa, esim. pellot ja niityt, pihapiirit ja tontit (maksimikoko 2 ha). Nämä "muut kuin metsäalueet" on rajattu kartoille (liitekartta 4).

Kainuun Metsäkeskus on hakenut rahoitusta yksityiskohtaisemman metsäsuunnitelman tekemiseen alueelle. He tulevat tekemään suunnitelmia yhdessä maanomistajien kanssa.

Alueella voidaan tehdä luonnontilaan palauttamiseen tähtäviä töitä, esimerkiksi ojitettujen soiden ja tarpeettomien metsäautoteiden ennallistamista. Kulottamisella voidaan jäljitellä metsäpaloja ja kaskenpolttamista. Toisaalta nykyaikaisesta metsätaloudesta voitaisiin kehittää myös matkailijoita kiinnostavia vierailukohteita.

8.4.1 Metsänhoito-ohjeita maisemallisesti arvokkaimmille alueille

Ohjeet koskevat näkymiä tien varrelta, vesistöiltä ja rannoilta päin, kyliltä ja retkeilyreiteiltä. Ohjelistalta voidaan poimia kuhunkin kohteeseen sopivia toimenpiteitä.

- Muotopuolia latvuksia ei jätetä. Jos latvus on toispuoleinen esim. rinnakkain kasvamisen takia, jätetään tai poistetaan molemmat puut.
- Pieniä, tiheitä puskia jätetään kokonaan käsittelemättä. Vastaavasti voidaan tehdä pieniä aukkoja (syvyysvaikutelma).
- Merkittäville, kauniille puille ja katajapensaille voidaan tehdä tilaa
- Säästetään aihkit, vanhat, suuret puut, katajat, kelot, kolopuut, hakomispuut, pesäpuut, maapuut, pökkelöt, pahkapuut, muuten erikoiset puuyksilöt, polunmerkkipuut (koskee myös ajouria)
- Lehtipuita suositaan
- Tulevaisuuden säästöpuuryhmät ja jättöpuut huomioidaan ja jätetään jo kasvatushakkuu-/väljennyshakkuu-/siemenpuuhakkuu -vaiheessa
- Silhuetti säilytetään ehjänä
- Puiden katkaisu maan rajasta, myös ajouria raivatessa
- Korjuun takia kallellaan olevia puita ei jätetä.
- Merkityille ja merkittömille poluille ja latu-urille sekä suurten kivien, suurimpien maapuiden, vanhojen kantojen ja juurakoiden yms. päälle ei jätetä hakkuutähteitä.
- Polkujen ja teiden näköpiiristä korjataan myös pienpuu
- Puutavaran kasaus aluspuiden päälle
- Ajourat: Ajouria tehdään tarpeellinen, mutta mahdollisimman vähäinen määrä
 - o Ajourat aukaistaan normaalileveydeltä, max. suora 40 m, mutkia puoleen ja toiseen
 - o Ajourat raivataan, kierretään vanhat kannot, juurakot, maapuut, säästettävät puut ja pensaas. Vältetään kosteita painanteita
 - o Ajouria ei tehdä polkuja eikä latu-uria pitkin
 - o Leimikon ulkopuolelle ei tehdä ajouria eikä mennä koneella
 - o Korjuujäljet ja maastovauriot minimiin
- Talviautotiet tehdään polantamalla. Ennen riittävän vahvaa lumipeitettä ja vahvan polanteen syntymistä talvitietä ei käytetä.
- Roskia ym. jätteitä ei jätetä metsään
- Hakkuu metsurityönä

8.5 Reitit ja polut

Maanomistajat ovat toivoneet kaikkien vanhojen polkujen pysyvän entisillä sijoillaan. Tätä varten polut tulisi säätää huolella mm. metsätaloustoimenpiteiden yhteydessä ja inventoida tarkemmin. Inventoinnin yhteydessä polut tulisi luokitella sen mukaan, kuinka paljon maisema-/kulttuuriarvoja niiden varsilla vielä on, ja kuinka hyvässä kunnossa ne ovat. Parhaat polut voitaisiin "elvyttää" käyttöön opastamalla kulijat niille esim. karttojen ja opasvihkosten avulla. Polkujen ja reittien varrella olevia kulttuuri- ja maisemakohteita voitaisiin hoitaa mm. työllisyystöinä, tai niille voitaisiin ohjata kurssi- ja matkailutuotetoimintaa.

Paljon käytetty polku maisema-alueella on Hietajoen varresta Murhijärven rantaan kulkeva polku. Maisema-alueen pohjoispuolella se kulkee Murhisalon luonnonsuojelualueella. Myös Kuivajärven kylältä Murhijärvelle kulkeva polku on vielä löydettävissä. Siitä vain eteläpää on maisema-alueella, muuten se on Murhisalon alueella. Näiden Murhijärvelle vievien polkujen mahdollisista palvelurakenteista Murhisalon puolella tullaan päättämään Murhisalon luonnonsuojelualan hoito- ja käyttösuunnitelmaa tehtäessä. Tässä suunnitelmassa on ehdotettu niiden kunnostamista kesäretkeilyreiteiksi sekä maisema-alueella että jatkossa Murhisalon puolella (liitekartta 5).

Itärajan retkeilyreitien siirtämistä Kuivajärven kylän kautta kulkeväksi on toivottu jo kauan. Nykyisellään reitti kulkee lähimmillään n. 1,5 kilometrin päässä kylästä. Mikäli sen siirtäminen toteutuu, on polku maisema-alueen osalta sama kuin Kuivajärveltä Murhijärvelle vievä polku.

Domnan pirtin läheisyydestä lähteväksi voitaisiin suunniteltava muutama kilometrin pituinen polkureitti, jolle voidaan ohjata päiväkävijät (liitekartassa 5 ehdotus). Vaihtoehtoisesti päiväkävijät voidaan opastaa myös Itärajan retkeilyreitille, Murhin suuntaan, jos reitin siirtäminen toteutuu. Jos taas peura-aidan siirto toteutuisi, hietajärveläiset voisivat alkaa kulkea perinteisiä polkujaan Marjokylän ja Savilaksin suuntiin.

- Oletko kuullut jotta tuohiropehella soatto vettä keitteä?

Miikkula: Vain sillä soatto keitteä!

- Onko totta?

Miikkula: On totta! Vain ei pität nakroa! Pit'i olla nakramatta! Tot'isesti vain! Sillä soatto keitteä, siinä kiehu veši. Sillä sai tšäijyn keiteteksi.

(3).

Itärajan talviretkeilyreitti kulkee alueen poikki. Maisema-alueella se on samalla rajavartioston partiointiura, minkä ansiosta se on koko talvikauden kuljettavissa joko hiihtäen tai koiravaljakolla. Reittiä on toivottu siirrettävän maisema-alueen pohjoispäässä n. 600 metrin matkalta rajavartioston uudelle uralle.

Paikallisten moottorikelkkareiteistä sovitaan Metsähallituksen ja rajavartioston kanssa. Nämä reitit olisi parasta ohjata Murhisaloon Itärajan talviretkeilyreittiä ja Savilaksiin rajavartioston partiointiuraa pitkin, jottei maisemassa olisi lukuisia rinnakkaisia kelkkailu-uria.

Mikäli yrittäjät tai esim. kelkka-poolin jäsenet pitäisivät "Vienan hiihto" -reittiä avattuna läpi talven, olisi hiihtäjillä ja koiravaljakoilla päiväreitkeilyyn sopiva ympyräreitti käytössä. Metsähallitukselta on haettava tällaiseen toimintaan lupa. "Umpihankihiihtäjät" voitaisiin ohjata oikaisemaan Murhijärveltä Kuiva- ja Hietajoen välisen maaston kautta takaisin Kuivajärvelle.

Polkujen ja retkeilyreittien palvelurakenteita suunniteltaessa tulisi tutkia mahdollisuus rakentaa niitä alueen perinteiden mukaisesti. Esim. polkujen pitkokset alueella vaatisivat paikoin korjausta ja joillekin suo-osuuksille saattaa olla tarpeen rakentaa uusia pitkoksia. Maisema-alueella pitkokset tulisi rakentaa paikallisen perinteen mukaisesti – kapeampina, ja suon pinnalla "kelluvina" – näin ne ovat myös normaalia huokeampia. Muut kuin Itärajan retkeilyreitti voitaisiin merkitä perinteisesti pilkoilla, tai jättää kokonaan merkitsemättä maastossa.

Retkeilyreittejä, niiden opastusta ja karttoja suunniteltaessa on muistettava tiedottaa rajavyöhykkeestä ja sitä koskevista määräyksistä. Mikäli vanhin asuinpaikka, Nuolivaara, ja Ystävyiden kanava halutaan nähtävyyshetkeiksi, on tutkittava mahdollisuutta siirtää rajavyöhykkeen reunaa niiden kohdalta. Ennen rajavyöhykkeen siirtämistä kohteita ei tule mainostaa, etteivät matkailijat hakeutuisi sinne vastoin määräyksiä.

Ranta-Miikkula kertoi Hietajärven tieoloista kaikenlaisia mielenkiintoisia asioita. Suomeen päin Kuivajärvelle oli suotaipaleen yli "poikkitelaäni silta", joksika pulasilta nimitetään; huhupuheen mukaan se oli peräisin rappasotien ajoilta. Mutta siitä Suomeen oli vain kinttupolku: "metšäl läpi vaim pujottelevuttih".

(3)

9

Toteuttaminen

Maiseman kunnostuksen ja hoidon toteuttaminen voidaan ratkaista monella eri tavalla. Toteuttajasta riippuvat myös siitä aiheutuvat kustannukset. Maisemanhoito voi tulevaisuudessa osoittautua joillekin lisätulonlähteeksi (maatalousyrittäjä, matkailuyrittäjä) kun taas toisille se voi olla pelkkä kustannus (muualla asuva maisemanhoitoon "velvoitettu" maanomistaja).

Työryhmä esittää, että maisemanhoitoon kehitettäisiin jatkossa rahoitusmenetelmä, jonka avulla kuka tahansa maanomistaja olisi oikeutettu hakemaan ja saamaan korvauksia kulttuuri- maiseman hoidosta. Hän voisi tehdä työn joko itse tai teettää sen. Tätä korvauksensaantioikeutta ei tulisi sitoa maatalousyrittäjyyteen. Samoin metsienhoitoon olisi kehitettävä "kompensaattorahoitus" niiden taloudellisten

"Koiraa ei pitäis iltaşetta jätteä. Hos nenämustaşen kokoñi palañi pitäy antoa. Jos et antat siitä reähkä tulou: koira itköy ta ikävöipi", selitti Miikkula Huovinen. Ja Domna Huovinen lisäsi: "Se kahtehtoista soat'en vuottau illaişpaloa. Samat sanat kuulin Anni Huoviseltakein, Orton akalta: "Koiralla pitäy antoa hos nenämustaşen suurus illaişpalañi, koira itköy illaiştah.

(3)

menetyksien korvaamiseksi, joita maanomistajalle tulee siitä, että hän ottaa maiseman huomioon kulttuuri- tai luonnonmaisemaltaan arvokkaiden metsien käsittelyssä. Työllisyystöinä tehtäviä maisemanhoitotöitä on niinikään oltava mahdollista tehdä myös sellaisissa kohteissa, joista voi tulla maanomistajalle jonkin verran puunmyyntitulojakin, mikäli puuta on hakattava maisemallisista syistä.

Eri viranomaiset toimivat alueella tehtävajakonsa mukaisesti. Viranomaisille maisema-alue tuo lisätyötä ja jonkin verran kustannuksia alueen hallinnonin ja kehittämisen myötä, mutta myös monenlaisia mahdollisuuksia.

Useiden yksittäisten kohteiden osalle on toimenpideluettelossa ehdotettu ainoastaan niiden säilyttämistä näkyvisä, ne eivät vaadi hoitotoimenpiteitä. Tällaisia kohteita ovat mm. polut, huuhdut ja tervahaudat. Näiden kohteiden säilyminen esim. metsätaloudellisten toimenpiteiden yhteydessä turvataan parhaiten siten, että Kainuun Metsäkeskus pitää tietokantaa kohteista, tiedottaa niistä maanomistajia ja neuvottelee niiden käsittelystä. Valtionmailla olevien kohteiden säilyminen turvataan lisäämällä kohteet Vuokin alue-ekologiseen suunnitelmaan.

Moniin ehdotettuihin toimenpiteisiin maanomistajilla, viranomaisilla ja yhdistyksillä on mahdollista hakea hankerahoitusta, jolloin toimenpiteiden toteuttajina voivat olla hakijat itse tai ulkopuolinen palkattu työvoima. Työvoimaa palkattaessa tulisi suosia alueen ja sen lähiympäristön asukkaita. Kaikkiin historiallista maankäyttöä tai muuta kulttuuria tutkiviin, kehittäviin ja suunnitteleviin hankkeisiin olisi tutkijoiden ja asiantuntijoiden lisäksi saatava mukaan paikallisia toimijoita. Myös alueelta poismuuttaneisiin kannattaa tällaisten hankkeiden yhteydessä ottaa yhteyttä.

- Mihin mennään? kysyi Onttoni Miihkali, joka minua opasti.

- Tietysti tietäjän taloon, vastasin minä. Ja niin me astua kolistelimme Ortjo Huovisen taloon.

...

Meidät pyydettiin tuossa tuokiossa vierashuoneeseen, ja me särvimme varsin maukasta tectä koristeellisista porsliinikupeista; kermana oli kuuluisa "hauvvottu maito".

(Ilmari Kianto Kuiva- ja Hietajärnessä 1936)
(7)

9.1 Maiseman kunnostuksen ja hoidon kustannuksista

Maiseman kunnostus- ja hoitotöiden kustannuksia on vaikea arvioida, koska niiden sujuminen riippuu hyvin paljon kunnostettavasta kohteesta. Kunnostusvaiheessa on käytettävä mm. traktoria niittämässä, ja moottori- ja raivaussahaa vesakon ja puuston harvennuksessa. Nämä ovat kalliimpia menetelmiä kuin "miestyö", mutta myös tehokkaita. Kainuun ympäristökeskus teetti Hietajärvellä maiseman kunnostustöitä syyskesällä 2002 työllisyystöinä.

Työt aloitettiin Hietajärvellä, arviot töihin kuluvasta ajasta perustuvat näihin töihin. On mainittava, että alueella töitä tehneet suomussalmelaiset olivat erittäin osaavia, ahkeria ja motivoituneita työhönsä. Kaikilla työntekijöillä oli mm. aikaisempaa kokemusta raivaus- ja moottorisahan käytöstä. Arvioidut kustannukset eivät sisällä työnjohtokustannuksia. Kunnostustyön sujumisesta alla joitain arvioita:

Traktoriniitto lautasniittokoneella: n. 0,5 – 1,5 h/ha.

Heinien haravointi ja kerääminen hangoilla sekä kuljetus traktorilla, kolme työntekijää ja traktorikuski: n. 3-6 h/ha.

Mikäli silppuriniitto on mahdollista, ei heinien keräystä tarvita. Tällöin aikaa menee n. 1-2 h/ha.

Vesakonraivauksessa yhdellä työntekijällä menee 2-8 h/ha.

Maisemanhoidollinen puuston harvennus ja karsinta, yksi työntekijä: n. 6-12 h/ha.

Risujen kasaus ja poltto, yksi työntekijä: n. 8-16 h/ha.

Polttorankojen kasaus ja ajo traktorilla. Työntekijöitä 2, toinen traktorikuskina: n. 2-6 h/ha.

Mikäli nämä työt teetetään palkkatyönä, voidaan hehtaarihinnoiksi palkan sivukuluihin sekä traktori- ja moottorisahakorvauksineen karkeasti arvioida seuraavaa:

Niittäminen lautasniittokoneella. 30 €/h.	15 - 45 €/ha
Heinien haravointi ja kerääminen hangoilla. 70 €/h.	210 - 420 €/ha
Silppuriniitto. 30 €/h.	30 - 60 €/ha
Vesakonraivaus moottorisahalla/raivaussahalla. 15 €/h.	30 - 120 €/ha
Maisemanhoidollinen puuston harvennus ja karsinta. 15 €/h.	90 - 180 €/ha
Risujen kasaus ja poltto. 12 €/h.	95 - 190 €/ha
Polttorankojen kasaus ja ajo traktorilla. 42 €/h.	85 - 250 €/ha

Kuten tiedetään, kalamiehet ovat toisilleen kateellisia, ja niin olivat Hietajärvenkin kalamiehet. Miikkula Huovisen tytär Olka kertoi: Säynäänkutuaikana naapurit tiirailivat toisiaan silmä kovana, että saikohan se kalaa.

...

Kerran taas isä, joka oli kovin leikkisä, oli saanut yhden ainoan kalan ja heittäli sitä vencesä. Mutta naapurit luulivat, että Ranta-Miikkula oli saanut paljon kaloja, - mistähän lie saanut?

(1)

9.2

Rahoitusmahdollisuudet

9.2.1 Avustukset ja tukimuodot

Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta (KEMERA)

Laissa kestävän metsätalouden rahoituksesta säädetään tuesta, jolla rahoitetaan niitä toimenpiteitä, joilla edistetään metsien kestävä hoitoa ja käyttöä metsälain mukaisesti. Rahoitusta voidaan myöntää yksityisille maanomistajille sekä eräissä tapauksissa myös muulle hakijalle jos toimenpiteet edistävät yksityismetsien kestävä hoitoa ja käyttöä.

Erillisiä metsäluonnon hoitohankkeita ovat muun muassa usean tilan alueelle ulottuvat talousmetsien maisemanhoidon kannalta merkittävät metsien kunnostustyöt, metsien monikäyttöä, maisema-, kulttuuri-, ja virkistysarvoja korostavat, alueellisesti merkittävät hankkeet. Varojen käyttämisestä päättää metsäkeskus.

Maa- ja metsätalousministeriön asetus ympäristötuen perus- ja lisätoimenpiteistä (646/2000)

Maaseutuelinkeinojen rahoituslakiin ja EY:n maaseudun kehittämisasetukseen perustuvaa ympäristötukea voidaan myöntää maatalouden harjoittajalle ja eräille muille tukeen oikeutetuille. Luonnon monimuotoisuuden ja maiseman ylläpitämiseksi viljelymaisema on säilytettävä avoimena sekä asuin- ja tuotantorakennusten ympäristöt siisteinä ja hoidettuina.

Maa- ja metsätalousministeriön asetus maatalouden ympäristötuen erityistuista (647/2000)

Maiseman kehittämistä ja hoitamista varten on mahdollista saada maatalouden ympäristötuen erityistukea. Tuesta päättävät TE-keskukset, hakemuksista

pyydetään alueellisen ympäristökeskuksen lausunto. Tukea voi saada luonnon monimuotoisuuden edistämiseen, perinnebiotyyppeihin hoitoon sekä maiseman kehittämiseen ja hoitoon. Maiseman kehittämistä ja hoitoa koskevia sopimuksia tehtäessä etusijalla ovat valtakunnallisesti ja alueellisesti arvokkailla maisema-alueilla sijaitsevat kohteet. Toimenpiteisiin voivat kuulua esimerkiksi puuston ja pensaiden harvennaminen tai poistaminen maiseman avaamiseksi tai pienimuotoisten kohteikkojen perustaminen ja hoitaminen.

Maatalousyrittäjällä (kyläläisellä tai maita vuokraavalla) olisi maisema-alueella mahdollisuus hakea erityisympäristötukea ainakin maiseman kehittämiseen ja hoitoon, joissain kohteissa myös perinnebiotooppien hoitoon.

Kulttuurihistoriallisesti arvokkaan rakennuksen korjausavustus

Kainuun ympäristökeskus voi myöntää avustuksia yksityisille omistajille, rakennussuojelua edistäville yhteisöille, kunnille ja kuntayhtymille kulttuurihistoriallisesti arvokkaiden kohteiden ja niiden välittömän ympäristön kunnossapitoon, suojeluun ja parantamiseen sekä säilyttämisen edellyttämiin selvityksiin. Korjausavustuksen määrä on korkeintaan 50 % toimenpiteiden aiheuttamista kustannuksista. Korjausavustuksen hakijoita on kuitenkin viime vuosina ollut runsaasti, joten avustusprosentti on jäänyt pienemmäksi.

Arvokkaiden rakennusten korjaustöihin on ollut myös mahdollista saada Kainuun ympäristökeskuksen työllisyysvaroin palkkaamia korjausrakentajia. Näille korjaajille on rakennuksen omistajan maksettava 20 % työ- ja korjaustarvikkeet.

Kylätyöntekijät

Kyläläiset voivat myös halutessaan käyttää ns. kylätyöntekijöitä, joiden 6,5 tunnin työpäivästä työn teettäjän oli vuonna 2003 maksettava 25 €. Kylätyöntekijät voivat tehdä korjaustöitä, taloustöitä, polttopuun pilkkomista tai maisemanhoitotöitä, osaamisensa mukaan. Työn teettäjän on annettava kylätyöntekijän käyttöön tarpeelliset työvälineet ja -aineet, esim. moottorisaha ja polttoaine. Kuiva- tai Hietajärvellä ei syyskesällä 2002 ollut "omaa" kylätyöntekijää, mutta kyydin järjestyessä sellaisen voi saada muista kylistä.

9.2.2 Hankerahoitus

Viranomaisilla, esim. Suomussalmen kunnalla, Kainuun ympäristökeskuksella ja Metsähallituksella on ainutlaatuinen tilaisuus hakea alueelle erilaista hankerahoitusta niin kauan kuin alue on Suomen ainoa maisema-alue, sen statuksen turvin. Mainituilla viranomaisilla on mahdollista saada rahaa kehittämishankkeiden kustannuksiin jopa 90 %.

Maisema-alueella aktiivisia muita toimijoita ovat mm. Opintotoiminnan Keskusliitto, Toarie ja Lari Huovisen sukuseura ry., paikallinen metsästysseura sekä Suomen Latu, jotka myös voisivat olla mukana suunnittelemassa hankkeita ja hakemassa hankerahoitusta.

"Sain olla sekä rekenä jotta hevosenä", muisteli Onttoni Miihkali Kuivajärven aikaansa. Nuori opettaja oli tietenkin myös „kylän kirjuri. Ihmetystä herätti hänen kirjoituskoneensa, joka "kirjutti itsestään". Yleensä hän oli suuren oppineen maineessa kyläläisten kesken, vain apella Hilippä Huovisella oli hienoisia epäilyjä tässä suhteessa. Tapaus, jonka johdosta vävyajan maine kirjanoppineena laski, oli seuraava. Hilippä oli myynyt koululle halkoja 175 markalla, mutta laskuun oli merkitty 10075 mk. Kun Onttoni Miihkali kieltäytyi hyväksymästä laskua, ukko kimahti: "Sie olet sittapuksu, et maha ni pöykösen pölähtäveä! Neäthän jotta tuossa on sata ta tuossa seittämenkymmentäviisi! Mie ikäni, olen kauppoa käynyt, peäni elättät ta perehni ruuvassa pität, mahan mie laskie!"

(1)

Kehittäminen

10

Maisema-alueen tulevaisuuden kannalta tällä hetkellä lähes ainoana kehittämismahdollisuutena pidetään luonto- ja kulttuurimatkailua ja niiden yhteyteen kehitettävää kurssitoimintaa. Kylien rauhallinen elämänmeno, vienankarjalainen kulttuuri, luonto- ja maisema-arvot sekä läheinen Murhisalo ovat tekijöitä, jotka kiinnostavat matkailijoita Keski-Eurooppaa myöten. Kylät ovat myös luonteva alkupiste rajan taakse Venäjän Karjalaan suuntautuvalla matkailulle, sillä ne ovat kulttuurisesti ja historiallisesti olleet aina yhteydessä rajantakaiseen Vienan Karjalaan. Hietajärven ja Kuivajärven vienalaiskylät muodostavat ainutlaatuisen saarekkeen valtakunnallista merkitystä omaavien kulttuuri- ja ympäristökohteiden joukossa. Suomen puoleiset kylät ovat säilyneet asuttuina, kun taas Vienan Karjalan puoleiset rajakylät on miltei kokonaan tuhottu.

Perustettavan Kalevalapuiston mahdollisuudet tulisi käyttää alueella tehokkaasti hyödyksi. Onhan maisema-alue Kalevalapuiston sydän ja henkinen keskus. Sekä tämän vuoksi, että Itärajan retkeilyreittien eteläpäänä, vienalaiskyläin sopisi sijoittaa opastusrakenteita kertomaan sekä maisema-alueesta että Murhisalosta ja laajemminkin Kalevalapuistosta.

Maisema-alue, jossa ihmisen jäljen luonnon käyttäjänä on tarkoitus näkyä, muodostaa mielenkiintoisen parin suojellulle Murhisalolle. Esim. nykyaikainen metsätalous voisi olla sekä suomalaisia että varsinkin ulkomaalaisia kiinnostava asia, jonka ympärille voitaisiin rakentaa tutustumiskierros eri tavalla käsiteltyihin kohteisiin. Metsätalous voitaisiin sitoa historiaan kertomalla samassa yhteydessä entisajan metsätaloudesta ja muusta maankäytöstä.

Luontomatkaileuudessa uusia mahdollisuuksia tarjoutuu edelleen Itärajan retkeilyreitit päästyä osaksi Euroopan kaukovaellusreitistöä. Erilaisten eurooppalaisten vaellusjärjestöjen kautta näitä reittejä kulkevia retkeilyreittejä on lähes 5 miljoonaa. Vaellusten etapeilta kerätään tarkistusleimoja "vaelluspassiin". Kuivajärven kylä tulisi olemaan reitin varrella sen siirron toteutuessa.

Myös Itärajan talviretkeilyreitti tarjoaa kehittämismahdollisuuksia. Se on ainutlaatuinen hiihtäjille ja koiravaljakoille suunniteltu retkeilyreitti, joka kulkee maisema-alueen poikki. Reittiä käyttävät ohjelmapalveluyrittäjät, jotka aloittavat vaelluksensa Kuhmon puolelta ja kulkevat usein koko reitin Hossaan asti. Koiravaljakoharrastajat Keski-Euroopasta asti voisivat olla kiinnostuneita tulemaan reitille sen valmistuttua. Reitit kehittäminen yhteistyössä Metsähallituksen, Villin Pohjolan, Suomussalmen kunnan matkailupalvelujen ja reitin varren majoitusyrittäjien kanssa olisi tarpeen.

“Oli suvensuloinen aamupäivä, kun saavuimme Kuivajärven rannalle ja aloimme huutaa huikaella venettä toiselta puolen, jossa kylä sijaitti. Siinä vuotellessa sopi virvoittaa itseänsä viileällä järvikylvyllä. Jo näkyi venhe järven selällä ja kohti paistoi silmiimme iloisenpunainen tytön puku. Kuivajärveläinen neitonon siinä souti meitä vastaanottamaan. Tuskin ehti venhe rantaan, kun hän jo vapaasti alkoi puhella...”

Ilmari Kianto

”Vuokkia vaeltamassa kesällä 1910

(2)

Maisema-alueelle tulisi rakentaa vienalaisen kulttuurin keskus.

Ensisijaisia kehittämishankkeita alueelle olisivat:

1. Kulttuuri- ja luontomatkailun strategian tekeminen alueelle.
Ehdotus toteuttajiksi: Suomussalmen kunta ja Metsähallitus
2. Domnan pirtin korjaus- ja varustamishanke.
Toteuttaja: Suomussalmen kunta
3. Vesistöjen tutkimus- ja kunnostushanke, ennen kaikkea Kuivajärven leväongelman ratkaisemiseksi. Toteuttaja: Kainuun ympäristökeskus
4. Metsienhoidon suunnitteluhanke. Toteuttaja: Kainuun Metsäkeskus
5. Peura-aidan siirtäminen. Toteuttaja: Paliskuntain yhdistys ry.

*“Passipuo ylen äijä kaikilla rahvasilla,
kun oletta isvolit tulla
näin arvottomilla asuinsijasilla asetteleutumah.
Passipuo ylen äijä kaikilla vierahaisilla,
kun oletta isvolit läht’ie
tänne meän arvottomie asetuksie kattšomah.
Empä mie eneä sanoja soa
nin en voi virsie vieretellä.
Prost’ikkoa milma oi rahvahaiset,
kum mie lienen teitä sanasillañi satatellut!”*
(1)

Siteerattu kirjallisuus:

- "Jouko I"* Pohjois-Pohjalaisen osakunnan kausijulkaisu, 1. nro v. 1910. (1)
(artikkelikokoelmasta valokopiot Suomussalmen kunnan pääkirjastossa)
Kansi, Raija-Liisa (toim.): *Ilmari Kiannon Vienan Karjala - erään Suur-Suomi unelman vaiheita.*
Otava, Keuruu, 1989. (2)
- Virtaranta, Pertti: *Polku sammui.* Kirjayhtymä, Vammala, 1972. (3)
- Virtaranta, Pertti: *Vienan kansa muistelee.* WSOY, Porvoo, 1958. (4)

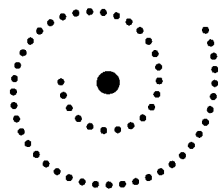
Kalalla oltiin, saatiin suurta kalaa ja pintä kalaa, mutta saalista ei saanut sanoa! Kun kysyttiin, tuliko kalaa, oli välttelevä vastaus: -Ei marrehta maimoa! tai: Siksi jotta keitteä! tai: No, moñies keittoñi! (Miikkula Huovinen)
(3)

Liitteet:

1. Suomussalmen venäläiskylien maisema-alueen perustamispäätös
2. Rakentamistapaohje
3. Tiedossa olevien kohteiden kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä
4. Rykmentin tien ja Ystävyyden kanavan historiat
5. Kuvaluettelo

Liitekartat:

1. Maanomistus
2. Avoimena pidettävät alueet
3. Tiedossa olevat kohteet
4. Muu kuin metsätalousalue
5. Reitit

PÄÄTÖS

19.11.2001

Dnro 1201L0070-27

- ASIA** Maisema-alueen perustaminen Kainuun liiton 11.6.2001 tekemän esityksen pohjalta
- ALUEEN NIMI** Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alue
- TAUSTAA** Kainuun vanhojen metsien säädöstyöryhmä esitti vanhojen metsien säädösvalmistelun yhteydessä ympäristöministeriölle ja Kainuun liitolle 26.4.2000 osoittamassaan kirjeessä, että Kainuun liitto aloittaisi Kuivajärven ja Hietajärven kylien ympäristöön sijoittuvan luonnonsuojelulain mukaisen maisema-alueen säädösten valmistelun Jussi Huovisen laatiman aloitteen pohjalta.
- Kainuun liiton maakuntahallitus päätti 6.6.2000 pitämässään kokouksessa laatia vuoden 2001 alkuun mennessä maisema-alueen perustamisesityksen, joka sisältää selostuksen maisema-arvoista, suojelun ja hoidon tavoitteet ja esityksen tarpeellisista määräyksistä maiseman olennaisten piirteiden säilyttämiseksi kuitenkin niin, että määräykset eivät saa aiheuttaa kiinteistön omistajalle merkityksellistä haittaa. Samassa yhteydessä maakuntahallitus nimesi maisema-alueen perustamisesitystä valmistelevan työryhmän. Työryhmään pyydettiin Suomussalmen kuntaa nimeämään kaksi kylien edustajaa. Lisäksi työryhmää täydennettiin 28.8.2000 metsähallituksen edustajalla.
- Perustamisesitystä valmisteleva työryhmä on kokoontunut yhteensä 4 kertaa ja laatinut 3.5.2001 hyväksymänsä taustamuistion, joka on tausta-aineistona maisema-alueen perustamisesitykselle. Tiedotustilaisuus kyläläisille pidettiin 24.4.2001 Domnan Pirtillä Kuivajärvellä.
- ALUEEN SIJAINTI** Maisema-alue sijaitsee Suomussalmen kunnan kaakkoisosassa Yli-Vuokin kylässä rajoittuen perustettavaan Murhinsalon luonnonsuojelualueeseen ja valtakunnanrajaan (karttaliite).
- ALUEKUVAUS** Suomussalmen vienalaiskylien alue on luonnoltaan ja maisemiltaan moni-ilmeinen. Alue on laaja metsien, soiden ja eri kokoisten vesistöjen muodostama kokonaisuus, jossa keskeisenä elementtinä ovat järvien niemiin rakennetut kylät maanviljelysympäristöineen. Alueella on kaksi kylää. Hietajärven kylä sijoittuu valtaosin Hietajärven niemeen. Kylällä on yhteensä seitsemän taloa. Kuivajärven kylän asutus sijoittuu pääosin Kuivajärven Saavisen-

niemen alueelle. Kylällä on yhteensä yhdeksän taloa, joiden lisäksi on vielä Domnan pirtti, tsasouna, rajavartioasema ja Onttoni Miihkaili-leirikeskus. Kylät ovat Kuhmon Rimmin kylän ohella Suomen ainoat vienalaiseen kulttuuripiiriin kuuluvat kylät. Kylien asuttaminen on tapahtunut ilmeisesti 1700-luvun loppupuolella Venäjältä tulleiden sotilaskarkureiden kautta. Alueen henkinen kulttuuri on oloissamme ainutlaatuinen. Kylät ovat tulleet tunnetuksi etenkin runonlaulajien välityksellä. Kylillä on ollut oma merkityksensä myös Kalevalan syntyyn. Kalevalan kautta Hietajärven ja Kuivajärven kulttuuriperintö ei ole vain keskeistä suomalaista kulttuuriaineistoa, vaan myös maailmankulttuuria.

Kylien karjalainen rakennuskanta hävitettiin talvisodan aikana helmikuussa 1940 suomalaisten maanpuolustajien toimesta muutamia yksittäisiä talousrakennuksia lukuun ottamatta, koska niiden koettiin edustavan “ryssäläisiä” kulttuurivaikutteita, joista ajan hengen mukaisesti haluttiin päästä eroon. Sodanjälkeisessä uudisrakentamisessa ei viranomaisten määräyksellä hyväksytty vanhaa karjalaista rakennustyyliä. Kylillä nykyisin olemassa oleva rakennuskanta edustaakin tyypillistä kainuulaista sodan jälkeen rakennettua tyyliä.

Kylille leimallista on ollut ihmisen eläminen sopusoinnussa ja vuorovaikutuksessa läheisesti luonnon kanssa. Ihmiset ovat eläneet luonnosta ja luonnon ehdoilla, vaikka kaski- ja tervatalous ovat olleetkin erittäin voimallisia tapoja hyödyntää luontoa. Kylien pääasiallinen elinkeino on 1900-luvun alkuvuosikymmenille jatkuneen laukkukaupan ohella ollut maatalous. Maanviljelystoiminta on aina ollut hyvin pienimuotoista tilojen pienuudesta johtuen. Alueen pellot ovat kivikkoisia ja hallalle arkoja. Pääosa peltoalueista sijaitsee kylien ydinalueella. Kylien maataloudelle tärkeitä ovat olleet vanhat viljelymaat (huuhdat) ja luonnonniityt (pohjat), joista osa sijaitsee Murhinsalon alueella. Maatalouden ohella on harjoitettu metsästystä ja kalastusta kylien viereisillä hyvillä riistamailla ja -vesillä. Varsinkin metsästys on ollut merkittävä lisätulon lähde.

Kylät sijaitsevat perustettavan Murhinsalon suojelualueen vieressä. Murhinsalo on tärkeä osa perustettavaa Suomen puoleista Kalevalapuistoa. Murhinsalo on ollut Hietajärven ja Kuivajärven kylien keskeinen ja perinteinen nautinta-alue ja siellä tapaa mm. vanhoja polkuja ja eräsaunoja. Murhinsalo käsittää merkittävän ja ainutlaatuisen laajan, lähes luonnontilaisena säilyneen lampi- ja järviketjun valuma-alueineen. Murhinsalo ja sen eteläpuolella olevat vienankarjalaiskylät muodostavat luonnon- ja kulttuuriarvojensa puolesta merkittävän luonto- ja kulttuurimaisemakokonaisuuden.

Suomen maisemamaakuntajaossa Kainuun itäosa on Kainuun ja Kuusamon vaaramaata ja edelleen Kainuun vaaraseutua. Ympäristöministeriön Maisema-alue työryhmä on mietinnössään (66/1992, osat I ja II) arvokkaista maisema-alueista ja maisemamaakuntajaosta todennut Hietajärven - Kuivajärven kylät ja eräkulttuurimaisemat maakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi.

Hietajärven ja Kuivajärven vienalaiskylät muodostavat ainutlaatuisen saarekkeen valtakunnallista merkitystä omaavien kulttuuri- ja ympäristökohteiden joukossa. Suomen puoleiset kylät ovat säilyneet asuttuina, kun taas Vienan Karjalan puoleiset rajakylät on miltei kokonaan tuhottu.

Hietajärven ja Kuivajärven vienankarjalainen kulttuurimaisema on valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö. Ympäristöministeriön ja Museoviraston julkaisussa Rakennettu kulttuuriympäristö, valtakunnallisesti merkittävät kulttuurihistorialliset ympäristöt (Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16, 1993) kyliä luonnehditaan seuraavasti: “Hietajärven ja Kuivajärven vienankarjalainen kulttuurimaisema perinteisine nautinta-alueineen muodostaa Suomen puolella Kuhmon Rimmin ohella kulttuurinsa ainutlaatuisen esimerkin.

Maisema-alueen kokonaispinta-ala on n. 2157 ha, josta yksityismaata on noin 1250 ha ja valtion maata 907 ha.

LAUSUNNOT

Kainuun ympäristökeskus on pyytänyt ehdotuksesta lausunnot seuraavilta tahoilta: Suomussalmen kunta, Kainuun luonnonsuojelupiiri, Metsähallitus Kainuu, Metsäkeskus Kainuu, Kainuun TE-keskus, Suomussalmen metsänhoitoyhdistys, Kainuun maaseutukeskus, Maataloustuottajain Kainuun Liitto, Kainuun museo, Juminkeko-säätiö, Kainuun rajavartiosto/Suomussalmen rajavartioalue, Ylä-Kainuun luonto, Suomussalmen seurakunta ja Kajaanin ortodoksinen seurakunta.

Lausuntoja toimitettiin määräaikaan mennessä viisi kappaletta.

Lausunnoissa on kannatettu maisema-alueen perustamista työryhmän esityksen mukaisesti. Maisema-alueen on nähty edesauttavan kylien omiin erityispiirteisiin perustuvaa kehittämistyötä mm. luonto- ja kulttuurimatkoissa sekä tukevan Suomessa ainutlaatuisen vienankarjalaisen kulttuuriperinnön säilyttämistä ja kehittämistä. Kainuun metsäkeskuksen mielestä on keskeistä, että maisema-alueella voidaan esityksen mukaisesti harjoittaa metsätaloutta metsälain mukaisesti. Tämä varmistaa alueen metsänomistajille mahdollisuudet taloudelliseen metsänkäyttöön metsänhoitosuosittelujen ja -ohjeiden antamisissa puitteissa. Metsäkeskus katsoo, että jatkossa alueelle laaditaan tilakohtaiset maisema-arvot huomioonottavat metsäsuunnitelmat osana alueelle laadittavaa hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Näistä tilakohtaisista metsäsuunnitelmista muodostuva koko alueen kattava metsäsuunnitelma yhdessä Metsähallituksen valtion maille laatiman alue-ekologisen suunnitelman kanssa tulisi muodostamaan suositeltavien toimenpiteiden perusteet. Suunnitelmaan voitaisiin sisällyttää myös alueella sijaitsevien maisemallisesti merkittävien peltoalueiden ja niittyjen hoitosuosittelut. Yksityisten maanomistajien metsäsuunnitelmat tulisi rahoittaa valtion varoilla.

YMPÄRISTÖKESKUKSEN PÄÄTÖS

Kainuun ympäristökeskus suostuu esitykseen ja määrää siinä tarkoitetun, tämän päätöksen liitekarttaan merkityn alueen maisema-alueeksi.

Maisema-alueen perustamistarkoitus

Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alueen perustamistarkoituksena on kainuulaisen ja Suomessa ainutlaatuisen vienankarjalaisen kulttuuriperinnön ja -maiseman sekä rakennusperinnön säilyttäminen ja kehittäminen sekä ihmisen ja luonnon välisen vuorovaikutuksen ilmentäminen. Maisema-alueen perustamisella pyritään lisäksi tukemaan Kainuun itäosassa luonto- ja kulttuurimatkoja sekä elvyttämään vienankarjalaiskylien elinvoimaisuutta.

Maisema-alueita koskevat määräykset

Maisema-alueelle tulee laatia hoito- ja käyttösuunnitelma, jossa tulee käsitellä erityisesti kylien kulttuurimaiseman sekä metsätalouden maisemanhoidolliset tavoitteet. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa tulee määrittää maisemallisesti merkittävät peltoalueet ja selvittää luonnonniittyjen sijainti. Arvokkaimille kohteille tulee laatia erilliset hoitosuunnitelmat. Alueen metsille tulee pyrkiä laatimaan tilakohtaiset maisema-arvot huomioonottavat metsäsuunnitelmat osana koko alueen kattavaa metsäsuunnitelmaa. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa tulee käsitellä lisäksi alueen toimintaa ja kehittämistä koskevat tavoitteet ja toteutuskeinot. Hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnasta vastaa Suomussalmen kunta. Suunnittelutyötä ohjaa perustettava Kalevalapuiston neuvottelukunta. Hoito- ja käyttösuunnitelmasta on kuultava niitä viranomaisia, laitoksia ja yhteisöjä, joiden toimialaan tai tehtäviin suunnitelma voi olennaisesti liittyä.

Maisema-alue tulee ottaa huomioon maakunta- ja yleiskaavoituksessa. Jos alueelle ei laadita yleis-, asema- tai ranta-asema-kaavaa, tulee maisemasuojelun tarpeita varten tarvittavat toimenpiteet ja niiden yhteensovittaminen muuhun alueelle kaavailtuun toimintaan suunnitella alueelle laadittavassa hoito- ja käyttösuunnitelmassa.

Maisema-alueelle tulee laatia rakentamistapaohjeet, joilla turvataan maisemiarvojen säilyttäminen niin uudisrakentamisessa kuin vanhojen rakennusten korjaamisessakin. Rakennukset tulee sijoittaa ottamalla huomioon maisematarvot. Lomarakennuspaikkojen rakennukset tulee sijoittaa riittävän etäälle rantaviivasta puuston suojaan. Alueen vesistöissä tulee pyrkiä välttämään pitkien laiturirakenteiden rakentamista.

PERUSTELUT

Alue täyttää maisema-alueen perustamisen yleiset edellytykset. Alue on todettu maakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi (Ympäristöministeriön Maisema-alueityöryhmän mietintö 66/1992), sekä valtakunnallisesti merkittäväksi kulttuurihistorialliseksi ympäristöksi (Museoviraston rakennushistorian osaston julkaisu 16).

SOVELLETUT LAINKOHDAT

Luonnonsuojelulaki 32 §, 33 § ja 34 §, luonnonsuojeluasetus 13 §, 14 § ja 15 §.

PÄÄTÖKSEN KUULUTTAMINEN

Tämä päätös kuulutetaan kunnallisista kuulutuksista säädettyssä järjestyksessä Suomussalmen kunnassa.

MUUTOKSENHAKU

Ympäristökeskuksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Oulun hallinto-oikeuteen kirjallisella valituksella. Valitusosoitus on päätöksen liitteenä.

Ympäristökeskuksen johtaja

Heikki Aronpää

Ylitarkastaja

Jouko Saastamoinen

LIITTEET

1 kartta
Valitusosoitus

PÄÄTÖS

Kainuun Liitto
Kauppakatu 1
87100 KAJAANI

TIEDOKSI

Ympäristöministeriö/ALO
Suomussalmen kunta
Kainuun luonnonsuojelupiiri
Metsäkeskus Kainuu
Kainuun TE-Keskus
Suomussalmen metsänhoitoyhdistys
Kainuun maaseutukeskus
Maataloustuottajain Kainuun Liitto
Kainuun Museo
Juminkeko-säätiö
Kainuun rajavartiosto, Suomussalmen rajavartioalue
Ylä-Kainuun luonto
Suomussalmen seurakunta
Kajaanin ortodoksinen seurakunta

VALITUSOSOITUS

Ympäristökeskuksen päätökseen saa hakea muutosta valittamalla Oulun hallinto-oikeuteen kirjallisella valituksella.

Valitusaika

Valitus on tehtävä 30 päivän kuluessa ympäristökeskuksen päätöksen tiedoksisaantipäivästä, sitä päivää lukuunottamatta.

Tiedoksisaantipäivän osoittaa tiedoksianto- tai saantitodistus. Milloin kysymyksessä on sijaistiedoksianto, päätös katsotaan tiedoksisaaduksi, ellei muuta näytetä, kolmantena päivänä tiedoksianto- tai saantitodistuksen osoittamasta päivästä. Virkakirjeen katsotaan tulleen viranomaisen tietoon saapumispäivänään.

Valituskirjelmän toimittaminen

Valituskirjelmä on toimitettava valitusajassa Oulun hallinto-oikeudelle. Omalla vastuulla valitusasiakirjat voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin valitusasiakirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille valitusajan viimeisenä päivänä ennen viraston aukioloajan päättymistä.

Valituskirjelmän sisältö ja allekirjoittaminen

Valituskirjelmässä on ilmoitettava

- valittajan nimi ja kotikunta
- **postiosoite ja puhelinnumero, joihin asian käsittelyä koskevat ilmoitukset valittajalle voidaan toimittaa**
- päätös, johon haetaan muutosta
- miltä kohdin ja mitä muutoksia päätökseen vaaditaan tehtäväksi
- perusteet, joilla muutosta vaaditaan.

Valittajan, laillisen edustajan tai asiamiehen on allekirjoitettava valituskirjelmä. Jos valittajan puhevaltaa käyttää hänen laillinen edustajansa tai asiamiehensä taikka jos valituksen laatijana on muu henkilö, on valituskirjelmässä ilmoitettava myös tämän nimi ja kotikunta.

Valituskirjelmän liitteet

Valituskirjelmään on liitettävä

- ympäristökeskuksen päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä
- todistus siitä, minä päivänä päätös on annettu tiedoksi tai muu selvitys valitusajan alkamisajankohdasta
- asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.

Asiamiehen, jollei hän ole asianajaja tai yleinen oikeusavustaja, on liitettävä valitukseen **valtakirja**, jollei valittaja ole valtuuttanut häntä suullisesti valitusviranomaisessa.

Oulun hallinto-oikeuden osoite:

Postiosoite:
PL 189
90101 OULU

Käyntiosoite:
Isokatu 4 (3. kerros)
90100 OULU

Rakentamistapaohje “Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alueelle”

Tällä rakentamistapaohjeistuksella pyritään Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alueella kulttuurillisten ja historiallisten yhteyksien säilyttämiseen rakentamisessa. Rakennusten mittasuhteiden, muotojen ja värien tulisi sopia olemassaolevaan rakennuskantaan. Rakentamista ei haluta rajoittaa ankarammin kuin muuallakaan Suomussalmella, vaikka pyritäänkin suosimaan alkuperäisen rakennustavan elvyttämistä. Rakentamistapaohjeiden toivotaan auttavan alueelle rakentavia tai alueella rakennuksia korjaavia suunnittelutyössä. Rakentamistapaohje on yleispiirteinen eikä siten korvaa asiantuntevaa suunnittelua ja neuvontaa, jota jokaisessa kohteessa lisäksi tarvitaan.

Tuleva uudisrakentaminen

Rakennusten sijoittelu, koko ja muoto

- Kuivajärven ja Hietajärven kylissä rakentaminen saa olla tiheämpää kuin yleensä. Tällä suositaan kylien vienalaisen ilmeen säilyttämistä. Erämaisten rantojen toivotaan jatkossakin säilyvän pääosin rakentamattomina.
- Rakennuksen pääty pääkulkureitille, yleensä vesistöön päin, toissijaisesti tielle päin.
- Päärakennus sijoitetaan ns. kuivalle maalle, korkeimmalle paikalle.
- Sauna voidaan rakentaa normaalia lähemmäksi rantaa (10 m), jopa aivan rantaviivaan, mikäli saunasta tulee vain vähäisiä määriä pesuvesiä. Saunan pesuedet voidaan imeyttää vähintään 15 metrin päähän rantaviivasta, mikäli maaperä on imeytykseen sopiva. Muussa tapauksessa käsittelymenetelmäksi tulee valita maasuodattamo.
- Talousrakennukset sijoitetaan taustalle peittämästä päärakennusta.
- Talousrakennuksen koon ylittäessä 150 k-m², on pyydettävä maakuntamuseon lausunto.
- Päärakennuksen suurin sallittu koko 200 k-m². Suurempaan haettava poikkeuslupaa.
- Loma-asunnon, joka on yleensä lähempänä rantaa kuin päärakennukset, suurin koko 80 k-m².
- Myös kaikkien muiden rakennusten ja rakennelmien, esim. katosten, suositeltava muoto on suorakaide. Mutterin muoto kuuluu vain tsasounan torniin.

Karjalaiset koristemuodot

Tuulilaudat, potokat, solomat ja räystäslaudat koristeltuina sallittuja, jopa suositeltuja. Räystäiden, ikkunan vuorilautojen ja muun koristekuvioinnin pohjana Viennassa olivat perinteisesti vain ympyrä, neliö ja kolmio (professori Heikki Kirkisen mukaan). Näitä peruskuvioita yhdistelemällä saatiin monimutkaisempiakin koristeaiheita toteutettua.

Vesikatto

Kattokulma 1:3 - 1:2,5. Kylkiäisessä sallitaan loivempi kattokulma.

Räystään pituus asuinrakennuksissa vähintään 700 mm.

Katemateriaalit päre, lauta, kolmiorima- tai vaakahuopa (musta tai harmaa) sekä ns. ruttupelti.

Julkisivuvärit

Maanläheiset värit, kuten harmaa, terva, punamulta ja keltamulta.

Vaalea tehosteväri räystäissä, ikkunoiden ja ovien vuorilauoissa sekä koristeissa.

Ikkunat

Yleensä jaolliset ikkunat (6-ruutuiset). Aidoilla puupuitteilla. Räystäiden alla myös 4-ruutuisia ikkunoita.

Ulko-ovi

Asuinrakennuksessa leveällä panelilla paneloitu.

Ulkorakennuksissa järeästä puusta.

Savuhormi

Suorakaiteen muotoinen.

Aidat

Pystyaita (pistoaita), sorkka-aita, riukuaita (= lama-aita).

Sähkövirralla varustettu lanka-aita (sähköpaimen) laidunmailla myös mahdollinen.

Korjausrakentaminen

- Tehdään samalla tekniikalla, jolla rakennus on alunperin tehty.
- Ulkonäkö tulisi säilyttää tai pyrkiä palauttamaan karjalainen perinne, mm. pitkät räystäät, jaolliset ikkunat, kattomateriaalit yms.

Sisätilat voivat olla nykyvaatimukset täyttävät.

Tiedossa olevien kohteiden kunnostus- ja hoitotoimenpiteitä

(kohteet karttaliitteessä 3)

(Tarkempi hoitosuunnitelma kullekin kohteelle päätetään työsuunnitelmaa tehtäessä)

1) Maisema-alueelle saapumisesta olisi informoitava. Liikenneturvallisuutta kylätiellä olisi parannettava. Tavoitemaisema tien pohjoispuolelle: Järeähköä puustoa, josta alusrisukko raivattu. Puronvarteen annetaan kasvaa varjostavaa puustoa ja pensasta. Tien reunaan, maisema-alueen rajalle olisi pystytettävä liikennemerkki tms. varoituksena kylälle/maisema-alueelle saapumisesta. Samoin olisi laitettava nopeusrajoitus, esim. 60 km/h, maisema-alueen rajalta Niemen talon risteykseen asti.

2) Tienvarsimetsä pohjoispuolella. Talousmetsää. Uudistettaessa tienvarteen jätetään tiheä kulissimetsä ja rannan puolelle suojametsävyöhyke. Toinen vaihtoehto on jättää säästöpuuryhmiä pienentämään aukon kokovaikutelmaa. Rannan puolelle tässäkin vaihtoehdossa jätetään suojametsävyöhyke.

3) Harvahkoa rantametsää, jossa järeitä maisemapuita. Joitain koivuja syksyistä maisemaa värittämässä. Ei toimenpiteitä. Nykyisellään hyvä.

4) Tien ja sähkölinjan väli: Rivi kuusia ja muita puita peittämässä sähkölinjaa ja taustan talousmetsää (kaakossa), joka pian uudistamisikäinen. Annetaan kuusten ja muiden puiden kasvaa tien ja sähkölinjan välissä.

5) Huhusniemi, kulttuurikohde. Tästä niemestä kylille tulleet ovat ennen maantien rakentamista huutaneet venekyytiä. Pidettävä puustoisena. Niemeen vievät pitkospuut olisi korjattava.

6) Toarie ja Lari Huovisen sukuseuran muistomerkin paikka (muistomerkki suunniteltu rakennettavan kesällä 2003). Rannassa maisemamänty. Rantametsä länsipäästä tiheämpää, aueten harvempana itään. Tanssi- ja esiintymislava rannassa. Muistomerkin viereiselle maisemamännnylle raivataan lisää tilaa. Tanssi- ja esiintymislava korjataan turvalliseksi.

7) Kyykkäkenttä, varastoalue ja väliaikainen parkkipaikka. Länsireunassa kaksi maisemamäntyä. Eteläreunassa mäntyä kasvavaa rämettä. Domnan pirtin jäteas-
toille, polttopuille ja muulle säilytettävälle tavaralle tulisi suunnitella säilytyspaikka, esim. aitaus/säilytysvarasto. Kahden maisemamännyn alusta ja ympäristö pidetään raivattuna. Niiden eteläpuoli (talviretkeilyreitit varsi) ja kentän itäpää samoin. Rämeeen annetaan kehittyä luontaisesti. Kenttää on aurattu talvisin Domnan pirtin pysäköintipaikaksi. Alue tarvitsee kiinteän P-opasteen jatkossa, kun sitä käytetään myös Huovisen suvun muistomerkillä vierailtaessa. Parkkipaikka suunnitellaan erikseen, pysäköinti sekä henkilö- että linja-autoille.

8) Mökin ympärillä muutamia arvokkaita maisemamäntyjä. Tienvarren rinteiden kuluminen olisi saatava loppumaan. Ylimääräisten polkujen syntyminen mökille Domnan pirtiltä olisi estettävä. Mökin yksityisyys olisi turvattava. Mökin ympäristön maisemamäntyjen ympäriltä poistetaan mäntyjä, alikasvospuita jätetään

vain muutamia. Tienvarren erodoituva rinne päällystetään kunnalaatoilla. Polku mökille Domnan pirtiltä ohjataan yhteen kohtaan (portaat?), joka kestää kulutusta. Polun alkupäähän, tien reunaan, suunnitellaan ja rakennetaan pätkät aitausta (paikallinen, perinteinen malli) ohjaamaan kulkijat polulle. Polun päähän rakennetaan suljettava veräjä/portti, jolloin mökki voidaan haluttaessa rauhoittaa kulki-joilta.

9) Harvaa metsää, jonka läpi Domnan pirtti näkyy lännestä päin saavuttaessa. Domnan pirtin ympäristö harvaa, järeää männikköä. Pirtin rantasaunalle johtavat portaat ja polku valaistaan. Domnan pirtistä n. 100 länteen päin, tienvarteen, pysytetään nähtävyyksyllä opastamaan pirtille. Domnan pirtin pysäköinti suunnitellaan asiantuntijatyönä.

10) Soranottomonttu tulisi maisemoida luonnonmukaisen näköiseksi. Tavoittemaisemana harvahko mäntymetsä, jonka latvusto peittää sähkölinjaa ja jonka runkojen lomitse näkyy vesistö. Tien reunassa kasvaa kyläkurjenpolvea – kesällä 2002 myös silmälläpidettävää ahonoidanlukkua. Näiden kasvien menestyminen jatkossa olisi turvattava. Mikäli maanomistaja jatkossakin sallii pysäköinnin alueella (vuokraus?), tulisi parkkipaikkojen sijaita alueen reunassa, mainittujen kasvien länsipuolella ja ne tulisi rajata esim. perinneaidalla.

Soranottomontun maisemoiminen: Länsipää loivennetaan luonnonmukaisen näköiseksi ja verhoillaan kunnalaatoilla. Rinteeseen rajataan polun alkukohta (ks. kohde 8). Alueen annetaan pohjoisreunastaan metsittyä, kuten on jo tapahtumassa. Tien reunaa kyläkurjenpolven kasvupaikalta (n. 30 m pitkä ja n. 15 m leveä alue alueen keskiosassa) hoidetaan niittämällä vuosittain elokuussa. Domnan pirtin pysäköinti suunnitellaan asiantuntijatyönä.

11) Harva metsä, jonka läpi järvet saavat näkyä reilusti. Sillankorvassa muutama leppä, raita, haapa ja koivu, mutta ei risukkoa. Vedenpyhityslaituri vuosittain käytössä. Harvennetaan hieman, alikasvosmäntyjä pois. Vedenpyhityslaituri olisi korjattava turvalliseksi.

12) Tsasouan tulee näkyä järeiden aihkimäntyjen lomitse tielle. Aita rajaa puuston, aidan ulkopuoli puutonta niittyä - lukuun ottamatta lounaispuolelle istutettuja visakoivuja, jotka säästetään. Tutkitaan mahdollisuus siirtää pienimpiä visakoivuja, jotta ne muodostaisivat vapaasti kasvavan ryhmän (istutettu riviin). Tsasouan aidan sisältä poistetaan lähellä länsiseinää kasvava mänty, joka haittaa huoltotöitä. Aidatun alueen koillisnurkassa kasvaa lehtipuita, jotka säästetään.

13) Tien eteläpuoli sillankorvasta 300 m Hietajärvelle päin harvahkoa rantametsää. Rannassa muutama pienempikin puu, jottei järveltä päin tarkasteltaessa näyttäisi "pylväiköltä". Nykytilasta hieman harvennettava.

14) Kuivajärven taloryhmä. Pääasiassa puuston kylämaisema. Joitain yksittäisiä maisemapuita tilojen rajoilla ja pihapiireissä. Uudisrakennukset, mm. kesämökit, voivat olla myös puuston suojassa. Kunnostetaan raivaamalla ja niittämällä pellot ja niityt. Jatkossa pellot hoidetaan joko niittämällä ne vuosittain, antamalla ne viljelykäyttöön tai laidunmaaksi.

15) Pellonreunuspousto levenee mukavasti itäänpäin. Kaunis haavikko aluskatajineen. Kivirauniorivi tien varressa, harvennetaan puustoa, jotta kivet näkyvät tielle.

- 16) Rantapuustot Kuivajärven kylän rakennuksilta päin tarkasteltaessa. Tavoite-
maisema: vähitellen nouseva latvuseros - reunoilla matalampia, keskellä suu-
rempia puita. Puustoisten ranta-alueiden välissä pitkiä avoimia rantoja. Ei kaava-
maisen "kampamaista" puustoa. Puustoisten ranta-alueiden väliin raivataan pit-
kiä avoimia rantaosuuksia. Jäävä rantapuusto muotoillaan siten, että reunoille jää
matalampia, keskelle suurempia puita.
- 17) Saavisenniemen päässä metsää peittämässä soramonttuja. Ei toimenpiteitä.
Niemenkärjen pohjoispuolen rannassa kaksi suurempaa haapavaltaista metsik-
köä, joiden väli raivataan puuttomaksi.
- 18) Tilojen välissä länsi-itä -suuntainen tiheähkö koivu-haapametsikkörivi näkö-
suojana, maanomistajan toivomuksesta. Metsikköä voidaan hiukan raivata ja sii-
vota, mutta tästä on neuvoteltava maanomistajan kanssa.
- 19) Katajaketo. Komeita pystykatajia ja maisemamäntyjä, joille raivataan tilaa.
Pensasmaisista katajiakin raivataan, jotta pystykatajat erottuvat paremmin. Alku-
kunnostuksen jälkeen niitto vuosittain, hoidetaan ketona. HUOM! Puumaiset ja
pylväsmäiset katajat on luonnonsuojelulain perusteella rauhoitettu.
- 20) Harvaa, lehtipuuvältaista rantametsää. Pensasmaiset, matalat rantalepät mu-
kavannäköisiä järveltä päin katsottaessa. Jonkin verran harvennetaan nykytilan-
teesta.
- 21) Lehtipuita tiensuussa. Iso maisemakoivu talolle vievän tien itäpuolella hallit-
seva. Koivun juurella entinen kellarikuoppa. Muita maamerkkejä entisen kyläkau-
pan pihaan vievän tien varrella ovat pihlaja-lehtikuusirivi ja maisemamänty. Mai-
semakoivun ympäristöä raivataan lisää, jotta se erottuisi paremmin.
- 22) Harvaa metsää, jonka lomitse järvi näkyy. Harvennetaan hieman.
- 23) "Peikkomännyt" niityn itäpäässä kasvamassa maisemapuiksi. Ne jätetään. Muut
männyt raivataan pois. Niittyä hoidetaan avoimena. Rantaan jätetään hiukan lep-
pää ja pensasmaista koivua. Näkymä Niemen taloon itään raivataan. Tienmutkan
eteläpuoli pidetään näkymäturvallisuuden vuoksi hyvin harvana metsänä. Nyky-
tilasta olisi harvennettava. Suositaan yksirunkoisina kasvavia pihlajia ja raitoja.
Alle jää jonkin verran katajaa.
- 24) Iso Hyrynvaara. Maisema-alueen korkein kohta. Metsää uudistettaessa silhu-
etti säilytettävä ehyenä - vaaran laelle ei tule jättää yksittäisiä siemenpuita särke-
mään silhuettia. Ajourien tulisi olla korkeuskäyrien suuntaisia. Uudistusala ei saisi
näkyä kylälle eikä tielle.
- 25) Pieni saari. Saaren annetaan kehittyä luontaisesti.
- 26) Peltoa pidetään avoimena. Tien reunaan harvennetaan jonkin verran. Muutama
raita jätetään. Pellon kaakkoisnurkassa oleva haavikko jätetään. Puhelinlinjaa
mahdollisesti haittaavat haavat kaadetaan.
- 27) Isoja maisemamäntyjä, joille raivataan lisää tilaa. Kaikki alikasvosmännyt pois-
tetaan.
- 28) Tiheä puska rannassa, kattotiilikasa. Ei kosketa puskaan lainkaan, koska se
peittää kattotiilikasan, eikä tiilijäte ole ympäristölle ongelmallista.

- 29) Tavoitteena järeäpuustoinen, harva männikkö. Alikasvospuut poistetaan.
- 30) Leirikeskuksen piha. Saatava viihtyisämmäksi. Oma asiantuntijatyönä tehtävä pihasuunnitelma alueelle jatkossa tarpeen. Tässä vaiheessa ehdotetaan pienten mäntyjen poistamista pihalta. Pihan pohjoisreunalle voitaisiin istuttaa esim. pihlajia peittämään takana olevaa uudistusala. Pihan länsipuolelta nuori puusto harvennetaan.
- 31) Leirikeskuksen nuotiopaikka, kaipaa kohennusta. Tavoitemaisema järeäpuustoinen mäntymetsä. Katajat säästetään. Jäteveden imeytysalueen kohdalta ei raivata risukkoa. Leirikeskuksen jätevesikäsittely olisi tutkittava - imeytyskentän sijainti ei vastaa lupapiirustuksia.
- 32) Alue raivataan avoimena hoidettavaksi niityksi ja männyt joko jätetään niitylle tai kaadetaan. Alue olisi viehättävä laidunalue.
- 33) Talousmetsää, tien varressa harvempaa kuin syvemmillä. Ei toimenpiteitä.
- 34) Rantakulissikuusikkoon tehdään näkymäsektoreita Viitalammelle.
- 35) Vaaran silhuetti säilytettävä ehyenä.
- 36) Vanhinta metsää kylien alueella. Suojaa maantietä tuiskulta. Harvennus sekä metsätaloudellisista että maisemasyistä tarpeen. Mikäli uudistetaan talousmetsänä, jätetään aukkoa katkaisevia säästöpuuryhmiä ja tehdään Viitalammen rantaan jätettävään kulissimetsään näkymäsektoreita lammelle.
- 37) Talousmetsää. Metsässä kulkee vanha kylien välinen polku. Mikäli uudistetaan talousmetsänä, jätetään aukkoa katkaisevia säästöpuuryhmiä - ei yksittäisiä jättöpuita. Vanha polku säästetään hakkuissa. Mikäli ehdotettu lyhyempi kesäretkeilyreitti ohjataan tälle polulle, tulee metsän käsittelyssä ottaa tämä huomioon.
- 38) Kulissipuuväliä harvennetaan siten, että lampi näkyy puiden välistä.
- 39) Talviretkeilyreitit varsi pidetään puustoisena.
- 40) Tieliittymä pitäisi siirtää mäen päälle, nykyisin käytettävä liittymä on huonokuntoinen ja vaarallisessa paikassa.
- 41) Komea raita säästetään ja sitä hoidetaan poistamalla kuivuvat haarat. Ympäristö pidetään niitettynä.
- 42) Vanha lehmipolku ja veräjän paikka. Polku pidetään puhtaana hakkuutähteistä eikä maata muokata sen kohdalta.
- 43) Peura-aita ja silta. Peura-aita olisi siirrettävä sellaiseen paikkaan, jossa se ei häiritse ihmisten kulkemista eikä maisemaa. Vienalaisyliin kuuluu perinteisesti metsäpeura, ei poro. Tällä perusteella aita tulisi siirtää maisema-alueen ulkopuolelle. Toinen vaihtoehto olisi siirtää se kulkemaan Hietajärven, esim. rajavyöhykkeen reunassa, jolloin se ohjaisi myös järven kulkijoita pysymään pois vyöhykkeeltä.

44) Kauniisti mutkittelevaa talolle vievää tietä reunustavat isot puut. Kiviaidan pellon länsireunassa tulee näkyä tielle. Kiviaidan päältä, reunoilta ja ympäriltä pidetään kasvillisuus matalana. Sammalmattoa aidan päältä ei kuitenkaan tässä yhteydessä saa rikkoa.

45) Perinnemaisemaksi luokiteltava pihaniitty katajineen. Niityllä pyöreistä kivistä kasattuja kiviraunioita, jotka jäkälien ja sammalien koristamia. Niityn reunassa kasvaa huopakeltanoa. Maisemapuuna iso kuusi, joka on kasvanut piipunraunion päälle. Joitain katajia poistetaan. Kivikasojen jäkälikköjä tai sammalia ei tuhota. Hoidetaan niittämällä ja/tai laiduntamalla.

47) Harvaa rantakoivikkoa. Vanhan tiedon mukaan rannassa olisi joskus kasvanut näsiää. Koivikko nykyisellään hyvä. Jatkossa raivattava noin viiden vuoden välein. Näsiää haettava keväällä, jolloin sen löytäminen on huomattavasti helpompaa.

48) Metsäisenä pidettävät saari ja niemien kärjet. Ei toimenpiteitä.

49) Tien pää, jossa matkailijat käyvät kääntymässä. Opastus tarpeen matkailijoiden ohjaamiseksi. Tien päähän tulisi suunnitella autonkääntöpaikka ja opastetaulu pysäyttämään matkailijoita. Hietajärven rantaan on toivottu rakennettavan levähdyspaikka, esim. penkki, sekä kyläläisten että matkailijoiden käyttöön. Maitolaituri postilaatikoineen pitäisi kunnostaa. Sen yhteyteen on toivottu suunniteltavan yhteistä postilaatikkotelinettä. Uuden vienalaistalon toteuduttua (Jussi Huovinen säätiö) opastetauluun tulee liittää informaatiota myös siitä. Vienalaistalon pysäköinti on suunniteltava erikseen – paikka on ahdas. Suuria maaleikkauksia/maansiirtoja ei tule tehdä tässä yhteydessä.

50) Kiinteistöjen välissä rivi suuria maisemakoivuja, -raitoja ja katajaa. Itäpuolella entisen pellon paikalla koivikko, jonka alitse järvi tulee myöhemmin näkymään, kun puut varttuvat ja niitä harvennetaan. Suurille maisemakoivuille, -raiduille ja katajille raivataan tilaa aluspuita poistamalla. Itäpuolella entisen pellon paikalla olevaa koivikkoa harvennetaan säännöllisesti. Laiduntamiselle hyvä alue, koska kesällä 2002 poistettu pajukko alkaa vesoa runsaasti.

51) Harvaa rämemetsää, rannassa maisemamäntyjä. Ei toimenpiteitä.

52) Entinen talonpaikka. Maiseman korkein kohta ja maamerkki Hietajärven kylällä. Kaksi suurta kuusta, pihlajia ja katajaa. Niittykasvillisuutta (mm. tuoksusimake, kissankello, kissankäpälä). Suurehko ”pottumonttu” rinteessä hyvin näkyvissä. Hoidetaan niittämällä tai laiduntamalla, jotta niittykasvillisuus leviäisi. Kuiva, aurinkoinen törmä etelään pidetään avoimena joko niittämällä tai laiduntamalla. ”Pottumonttu” voidaan korjata perinteiden mukaiseksi ja ottaa käyttöön.

53) Rykmentin tien pohjoispää. Tiheä, aitamainen männikkö tien länsipuolella säilytettävä erikoisuus ja nähtävyys. Ei toimenpiteitä. Annetaan puuston kasvaa ja kehittyä luontaisesti.

54) Lähteet. Löydetty 4 kpl, 2 näistä Metsähallituksen mailla. Suojeltuja avainbiotooppeja, joille ei toimenpiteitä.

55) Tervahaudat. Hautojen päältä puut tulee poistaa, etteivät mahdolliset tuulenkaadot rikkoisi tervahautojen rakennetta. Hakkuutähteet siivotaan pois. Hautojen ympärille jätetään puustoa kertomaan tervahautojen iästä. Tervahautojen kohdalta ei muokata maata.

56) Metsittyvä pelto. Tien pohjoisreunassa tiheä puurivi jätetään harventamatta, aitamaiseksi nähtävyydeksi. Pellon annetaan metsittyä.

57) Huhdat. Tavoitteena joidenkin kasvillisuudeltaan erottuvien huuhta-alueiden näkyminen maastossa. Edustavin huuhta, liivananhuuhta, jätetään n. 50 aarin alalta kokonaan metsätaloudellisten toimenpiteiden ulkopuolelle. Seurataan kasvillisuuden kehittymistä. Muiden huuhtien osalta metsien uudistamisen yhteydessä jätetään edustavimpia kohtia (= kohtia, joissa kasvaa oravanmarjaa ja keltaliekoa) muokkaamatta (yleensä n. 10 aarin kokoisia alueita). Säästöpuuryhmät suunnitellaan näille kohdille. Huhkien kasvillisuus inventoidaan tätä varten etukäteen. Matkailutuotteena/-kurssina suunniteltavissa paikallisen perinteen mukainen huhhdanpoltto.

58) "Pohjat" eli niityt. Hietajokivarren rantaniityt säilytetään joko koskemattomina ja annetaan kehittyä luontaisesti tai suunnitellaan jatkossa niiden hoitaminen perinnebiotooppeina (maatalousyrittäjä erityisympäristötuella, maisemanhoito-leirikohteena tai matkailun ohjelmapalvelutuotteena). Murhisalon puoleiset niityt samoin. Kivennäismaalla olevat pohjat on inventoitava tarkemmin. Mikäli niistä löytyy säilytettäviä arvoja (esim. perinnebiotooppien kasveja), voidaan ne jättää tulevien säästöpuuryhmien suojaan tai suunnitella niillekin perinteiden mukaista hoitoa. Ne ovat kuitenkin syrjässä kylämaisemasta ja retkeilyreittien varsilta, joten ne ovat toissijaisia kohteita, joiden hoitoa kannattaa harkita vasta kylien peltojen ja niittyjen hoidon varmistuttua.

59) Savilaksi, savenottokuopat. Mahdollisesti myös väliaikainen hautauspaikka. Savenottokuopat ja niiden välitön ympäristö pidetään vapaana hakkuutähteistä. Kesällä 2002 kuoppien päällä oli joitain harvennuksesta jääneitä puita. Nämä poistetaan. Alue pidetään suhteellisen harvapuustoisena, jotta kuopat näkyvät selvästi. Kuoppia ei saa tuhota esim. metsänkäsittelyn yhteydessä. Savenoton historiaa kirjattava ylös ja tallennettava esim. opasvihkosiin tai -karttoihin.

60) Nuolivaara. Muinaismuistolain suojaama muinainen asuinpaikka. Kainuun Museo suunnittelee kohteen jatkotutkimisen ja hoidon. Mikäli rajavyöhyke siirtyy idemmäksi, alue voidaan mahdollisesti ottaa nähtävyydeksi. Tässä vaiheessa alue säilytetään esim. metsätaloudellisilta toimenpiteiltä. Vaihtoehtoisesti kohde voidaan raivata paremmin näkyville Kainuun Museon tutkijoiden läsnäollessa, jotta tutkiminen ja alueen hahmottaminen helpottuisi.

61) Ystävyyden kanava. Historiallinen kohde. Mikäli rajavyöhykettä kavennetaan, voidaan ottaa nähtävyydeksi. Mahdollinen hoito ja kunnostus suunnitellaan tässä tapauksessa erikseen. Tässä vaiheessa on tärkeintä säilyttää kanava maastossa nähtävillä, ei ojiteta uudelleen eikä jätetä kanavan päälle hakkuutähteitä.

62) Rykmentin tie. Tavoitteena "tien" (= polun ja avoimen linjan sen ympärillä) säilyminen näkyvissä.

Rykmentin tie

Jatkosodan jo päätyttyä ja saksalaisten vetäytyessä Uhtualta v. 1944 saapui Suomussalmelle venäläinen osasto, jonka tarkoituksena lienee ollut saksalaisten saartaminen Raatteen tielle. Saartaminen ei kuitenkaan onnistunut.

Raatteen ja Kuivajärven kautta tuli vahvennetun rykmentin eli n. 3500 miehen suuruinen osasto. Kuivajärven kautta tuli n. 1500 miestä. Heillä oli mukanaan jonkin verran ajoneuvoja ja tykkejä. Osasto raivasi kapeahkon uran metsään ja kapuloitti suokohdat. Näin raivattu ura sai nimen ”Rykmentintie”. (Alussa tien nimeksi annettiin ”Ryssäntie”, mutta myöhemmin tien nimeä tunnetuista syistä siistittiin.)

Tapionsuon pelloilta Kuivajärven kylälle tie ei kulje täysin nykyisen tien pohjaa vaan mutkittelee sen itäpuolella. Domnan pirtin ja ja nykyisen tien välimaastossa Rykmentintie on paikoin nähtävissä.

Osasto eteni lähes Suomussalmen kirkonkylälle asti ja oli Suomessa syyskuun lopulta marraskuun alkuun asti. Miehistä n. 500 palasi ”Rykmentintietä” ja loput n. 3000 miestä Raatteen tietä pitkin takaisin kotimaahansa.

Em. on perimätietoa, jonka saantia vaikeuttaa myös se, ettei venäläisten tuloa Rykmentintietä pitkin ollut näkemässä paikallista väestöä. Väki oli evakossa.

Ystävyyden kanava

Kanavan kaivamisen tarkoituksena oli kuivattaa vetelä Tapionsuo viljelykseen kelpaavaksi.

Hankkeen alullepanijoina v. 1963 olivat Nikolai Huovinen ja Heikki Saavinen. Alussa hanke ei jostain syystä näyttänyt oikein etenevän isäntien toivomalla tavalla ja niinpä Nikolai Huovinen oli yhteydessä presidentti Urho Kekkoseen. Kekkonen ilmeisesti vauhditti hanketta ja syksyllä 1965 päästiin kaivutöihin.

Kanavaa kaivettiin vajerikäyttöisellä kaivinkoneella, jolla oli kokoa ja painoa. Sen edessä siirrettiin pitkistä puista tehtyjä lavetteja, joiden päällä se pysyi pinnalla. Kaivurin mukana oli töissä 4 henkilöä.

Kaivutyöt päättyivät 19.11.1965. Kesällä 1966 tehtiin vielä pieniä viimeistelyitä ja siltoja.

Kanavaa kaivettiin silloisen Neuvostoliiton puolelle n. 300 metriä. Suomalaisilla rajamiehillä oli työmaan läheisyydessä telta, josta pitäen työmaata jatkuvasti valvottiin. Rajamiehet myös tarkastivat työntekijöiden kulkuluvat aina Neuvostoliiton puolelle mentäessä. Naapurin sotilaat olivat myös valvomassa työmaata omalla puolellaan, mutta ajan hengen mukaisesti he eivät tulleet näkösalille vaan pysyttelivät piilossa.

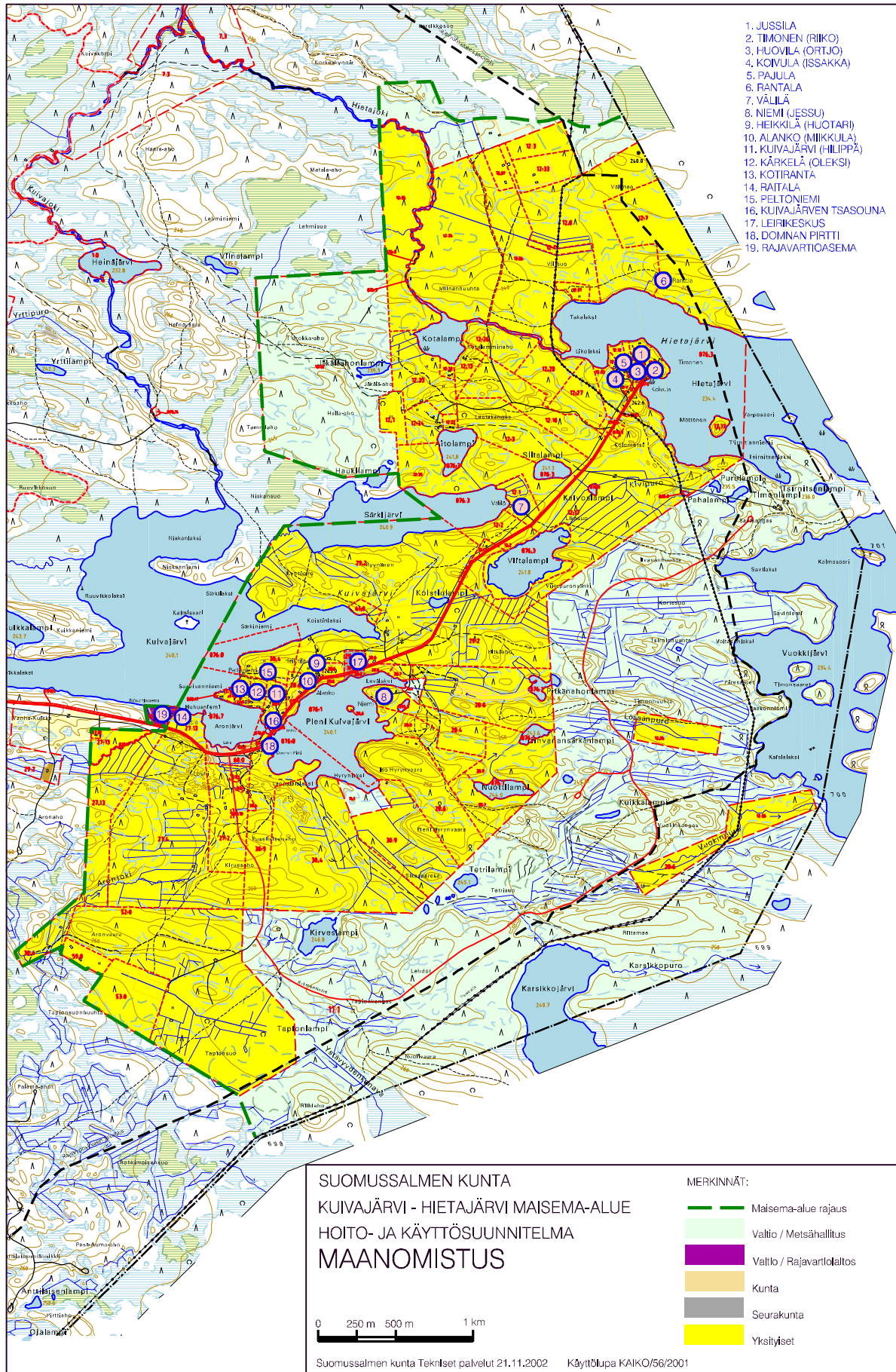
Kuivajärven tieltä Tapionsuolle lähtevä viljelystie rakennettiin Ystävyydenkanavan kaivamisen jälkeen viljelysten tekoa varten. Viljeltyjä peltoja sinne tehtiin kuitenkin suhteellisen vähän. Kanavassa merkittävintä onkin se, että se ylipäänsä on saatu rakentaa.

Kuvaluettelo:

- s. 4 Maisema Hietajärven kylästä. *Suvi Tauriainen, 2002*
- s. 7 Domna Huovinen (s. 20.1.1878, k. 17.5.1963) tekemässä ristinmerkkiä tuohuksien edessä. (1950-luv.?).
Erkki Ala-Könni, Suomussalmen kunnankirjaston kokoelmat
- s. 8 Domnan pirtti (1972)
Pirtin eteläpäässä oli alunperin näyttämö. Nykyisin lattia on samalla tasolla koko alakerrassa. Kuvassa näkyvän kylmätiskin kohdalla on nykyisin uuni.
Erkki Ala-Könni, Suomussalmen kunnankirjaston kokoelmat
- s. 10 Maisemanhoitotöitä syyskesältä 2002. Piikkilangan keruuta ja risusavottaa. Risujen polttamista Hietajärvellä, "Miinantermällä". *Suvi Tauriainen*
- s. 11 Hietajärven taloja "Huovila" (= Ortjo), "Jussila" ja "Timonen" (= Riiko).
Vanhat kuvat Erkki Ala-Könni, 1972, uudemmat Suvi Tauriainen, 2002
- s. 12 Ilmakuva, Kuivajärvi 1986. J. Mielikäinen. MUSEOVIRASTO
- s. 13 Muikkusaalis Murhilta (1950-luvulta? Keskellä ilm. Domna Huovinen).
Erkki Ala-Könni, Suomussalmen kunnankirjaston kokoelmat
- s. 14 Hietajärveläisten lintusaalista syksyltä 2002, pyy. *Suvi Tauriainen*
- s. 15 Hietajärveläisten lintusaalista syksyltä 2002, teeriä. *Suvi Tauriainen*
- s. 16 Issakan Moarie (Maija Huovinen) ja rva Kalima "Ohvon Iivanan" talon luona. Taustalla "Ortjon" talo (= "Riiko", nyk. Timonen). Järven takana Vuokinsalmi. *Heikki Kalima, 1930-luv., MUSEOVIRASTO*
- s. 17 Murhille vievä polku, Hietajärvi. *Suvi Tauriainen, 2002*
- s. 19 Iso Hyrynvaara, Kuivajärvi. *Suvi Tauriainen, 2002*
Kirnulammin laavulle vievä polku (Itärajan retkeilyreitti).
Suvi Tauriainen, 2002
- s. 20 Hietajoki, neitokorento, mesimarja. *Suvi Tauriainen, 2002*
- s. 21 Rajavyöhykkeellä, esim. Hietajärvessä, käytettävien veneiden on oltava numeroituja myös nykyään.
Erkki Ala-Könni, Suomussalmen kunnankirjaston kokoelmat
- s. 22 Järvimaisema Savilaksin pohjukasta itään päin. *Pekka Heino, 2002*
- s. 23 Hilipän talo v. 1935. *U. Peltoniemi, MUSEOVIRASTO*
Domna Huovinen 1938. Sisällä otetussa kuvassa Domna perkaa kaloja.
H. Kalima, MUSEOVIRASTO
- s. 24 Ote kartasta vuodelta 1871.
- s. 25 Iivananhuuhta, Kuivajärvi. *Pekka Heino, 2002*

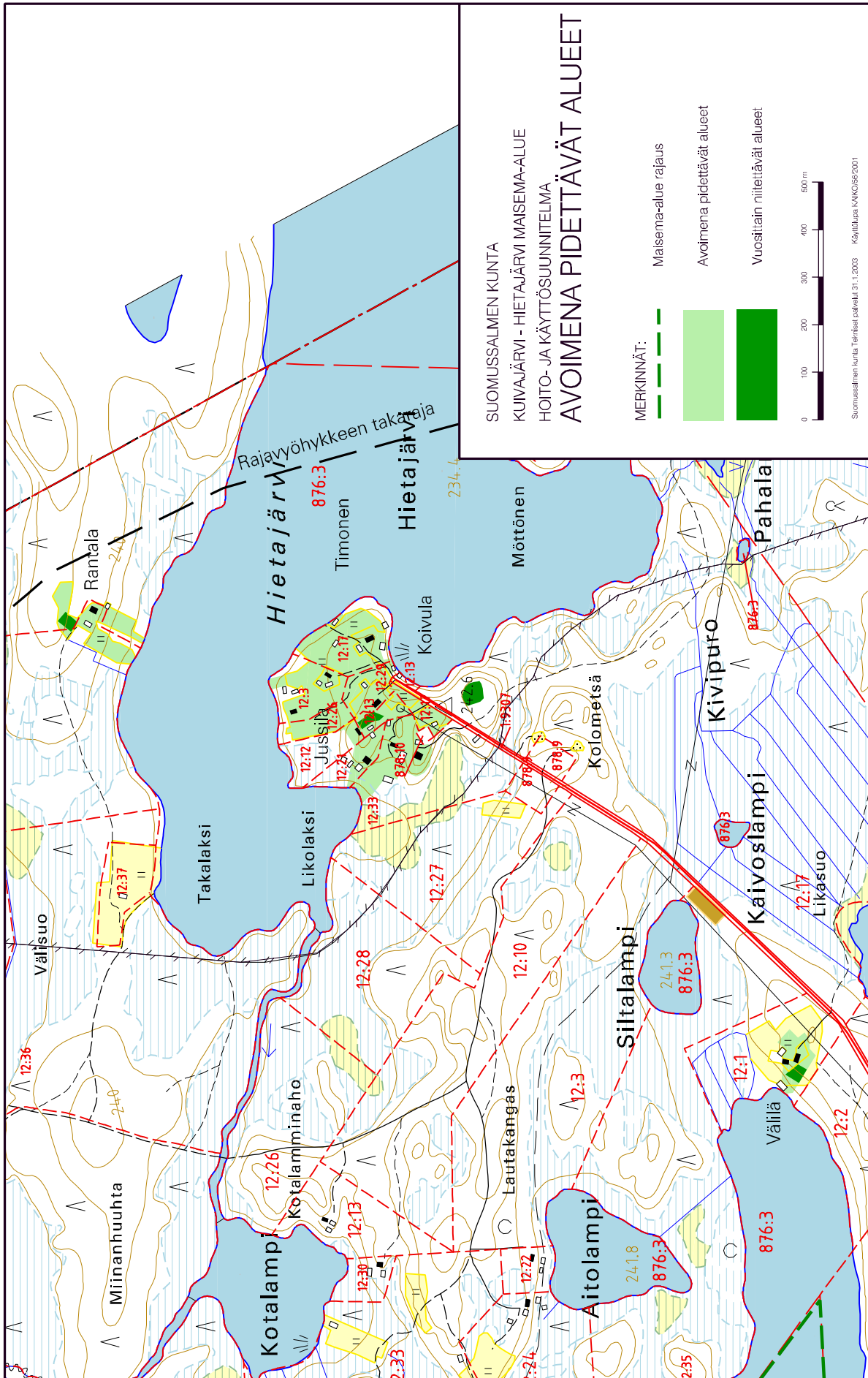
- s. 26 Heinähaasiat, Kuivajärvi n. v. 1935. *MUSEOVIRASTO*
Kuivajärven kylää kuvattuna idästä päin 1938, *H. Kalima, MUSEOVIRASTO*
- s. 27 Maantien vihkiäisistä 8.9.1934. Kuivajärvi, Hilipän talo. Keskellä kirjailija Ilmari Kianto (oikeanpuoleisin solmiokaulaisista miehistä).
MUSEOVIRASTO
Kapulasillalla Kuivajärven ja Hietajärven välissä, n. v. 1935.
MUSEOVIRASTO
- s. 28 Heikki Saavinен matikkapadolla Kuivajärven karilla 27.1.1988.
Petri Karttimo, MUSEOVIRASTO
- s. 29 Kuivajärvi n. v. 1935. Keskellä Saavisentalo, oik. Hilipäntalo.
MUSEOVIRASTO
Kuivajärvi n. v. 1935, vas. Miikkulan talo, oik. Jessun talon pääty.
MUSEOVIRASTO
Miikkulan talon pääty 1935. U. Peltoniemi. *MUSEOVIRASTO*
Saavisentalo. *MUSEOVIRASTO*
Hilippä Huovisen talo 1934. U. Peltoniemi, *MUSEOVIRASTO*
- s. 30 Sisäkuva tsasounasta.
Erkki Ala-Könni, Suomussalmen kunnankirjaston kokoelmat
Nykyisin tsasouna on sininen. *Petri Karttimo*
Tsasouna ennen, ruskeana.
Erkki Ala-Könni, Suomussalmen kunnankirjaston kokoelmat
- s. 31, 32
Hietajärvi ja siellä ollut "ampari"-aitta n. v. 1935. *MUSEOVIRASTO*
- s. 33 Maisema Kuivajärven kylältä Aronjärven yli, lounaaseen päin.
Suvi Tauriainen, 2002
Päivänkakkaraniihtyä Hietajärven pohjoisrannassa. *Suvi Tauriainen, 2002*
- s. 34 Kissankäpälää Kuivajärvellä ja Hanna Seitapuro Hietajärven rantapellolla
2002. *Suvi Tauriainen*
- s. 35-36
Hietajärveläinen "pertti" ja savusauna 2002. *Suvi Tauriainen*
Hilipän talon pohjapiirustus. Päivi Tervonen, *MUSEOVIRASTO*
- s. 37 Yksityiskohtia nykyisten rakennusten koristeluista. Kuiva- ja Hietajärvi 2002.
Suvi Tauriainen
- s. 38 Kiviaita, Hietajärvi. *Suvi Tauriainen, 2002*
Savenottokuoppa, Savilaksi. *Suvi Tauriainen, 2002*
Jussi Huovisen veistämä "Matkamiehen risti" Hietajärventien varressa.
Suvi Tauriainen, 2002
- s. 39 Kalmismaalta Kuikkalaksista. Portti on Jussi Huovisen tekemä.
Suvi Tauriainen, 2002
- s. 40 Mustikat, hapero ja perunannostoa, Hietajärvi. *Suvi Tauriainen, 2002*
- s. 41 Koiravaljakko Murhisalossa. *Jussi Väliäho, 2003*

- s. 42-43
Kyykänpeluuta Kuivajärven Proasniekassa 2002. *Suvi Tauriainen*
- s. 44 Hietajärven postilaatikot ennen ja jälkeen maisemanhoitotöiden.
Suvi Tauriainen 2002
- s. 46 Kalastajat Kirnulammin laavun läheisillä pitkospuilla 2002.
Suvi Tauriainen
- s. 48-49
Kuvaparit Kuivajärveltä
"Hilipanranta" I. Aronjärvi, tsasounan länsipuolelta luoteeseen päin kuvattu. *Erkki Ala-Könni 1972 ja Suvi Tauriainen 2002*
Kuivajärvi, Saavisenniemi n. v. 1935. *MUSEOVIRASTO ja vuonna 2002*
Suvi Tauriainen
- s. 50 Suuret männyt Onttoni Miihkali leirikeskukseen läheisyydessä olevalla niityllä on aikanaan jätetty suojaamaan karjaa auringon paahteelta.
Ahonoidanlukko, Kuivajärvi.
Särmäkuisma, Hietajärvi. *Suvi Tauriainen, 2002*
- s. 51 Niittykasveja Kuiva- ja Hietajärveltä kesältä 2002. *Suvi Tauriainen*
- s. 52 "Törö-Miikkula" eli Miikkula Huovinen levähtää ohranleikkuun lomassa Honkikkopellolla 1938. *H. Kalima, MUSEOVIRASTO*
- s. 53 Kärrytie. *Suvi Tauriainen, 2002*
- s. 54 Pentti Huovinen oppaana ja kahvinkeittäjänä Kirnulammin laavulla.
Suvi Tauriainen, 2002
- s. 55 Kirnulammin laavulle vievällä polulla, pitkospuut. *Suvi Tauriainen, 2002*
- s. 56 Suomenpystykorva koppinsa katolla, Kuivajärvi 2002. *Suvi Tauriainen*
- s. 57 Pirtin ikkuna, Hietajärvi 2002, *Suvi Tauriainen*
Ritva Huovinen Domnan pirtillä tarjoilee vienalaisia herkkuja, mm. "kettua" I. uunissa haudutettua maitoa, jota laitetaan teehen. *Suvi Tauriainen 2002*
- s. 58 Maisemanhoitotöitä, risunpoltto, Hietajärvi 2002. *Suvi Tauriainen*
- s. 59 Ruska-aikaa, Hietajärvi 2002. *Suvi Tauriainen*
- s. 60 Timanttiheinät, Kuivajärvi 2002. *Suvi Tauriainen*
- s. 61 Vene rannassa, Hietajärvi 2002. *Suvi Tauriainen*
- s. 62-63
Ritva ja Pentti Huovinen kuuntelemassa Domnan pirtiltä lähtöä tekevien vieraiden hyvästely- ja kiitoslaulua. *Suvi Tauriainen 2002*
- s. 64 Kalastaja keväisellä Kuivajärvellä. *Petri Karttimo*

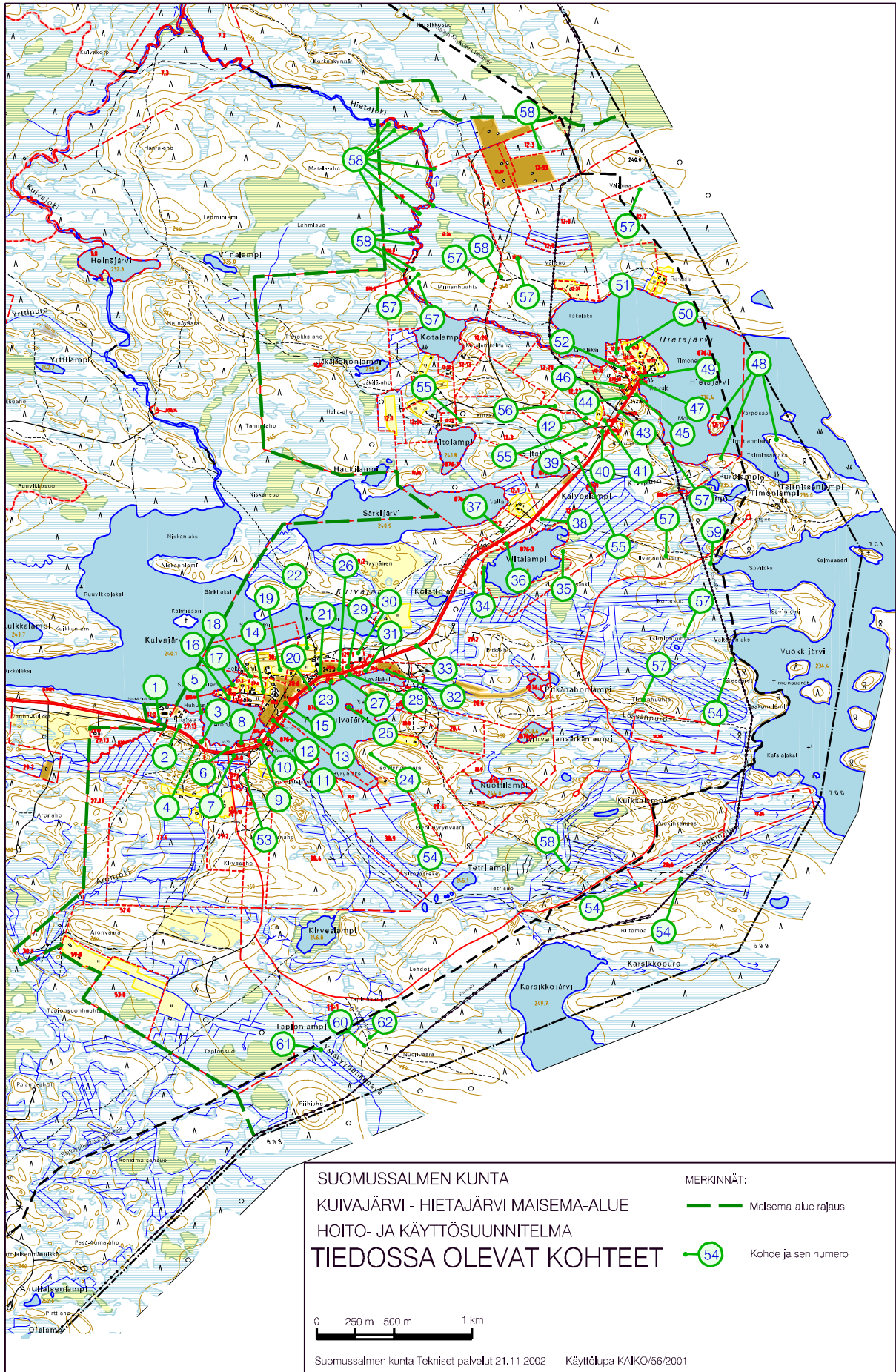

1. JUSSILA
2. TIMONEN (RIIKO)
3. HUOVILA (ORTJO)
4. KOIVULA (ISSAKKA)
5. PAJULA
6. RANTALA
7. VÄLILÄ
8. NIEMI (JESSU)
9. HEIKKILÄ (HUOTARI)
10. ALANKO (MIKKULA)
11. KUIVAJÄRVI (HILIPPI)
12. KÄRKELÄ (OLEKSI)
13. KOTIRANTA
14. RAITALA
15. PELTONIEMI
16. KUIVAJÄRVEN TSASOUNA
17. LEIRIKESKUS
18. DOMINAN PIRTTI
19. RAJAVARTIOASEMA

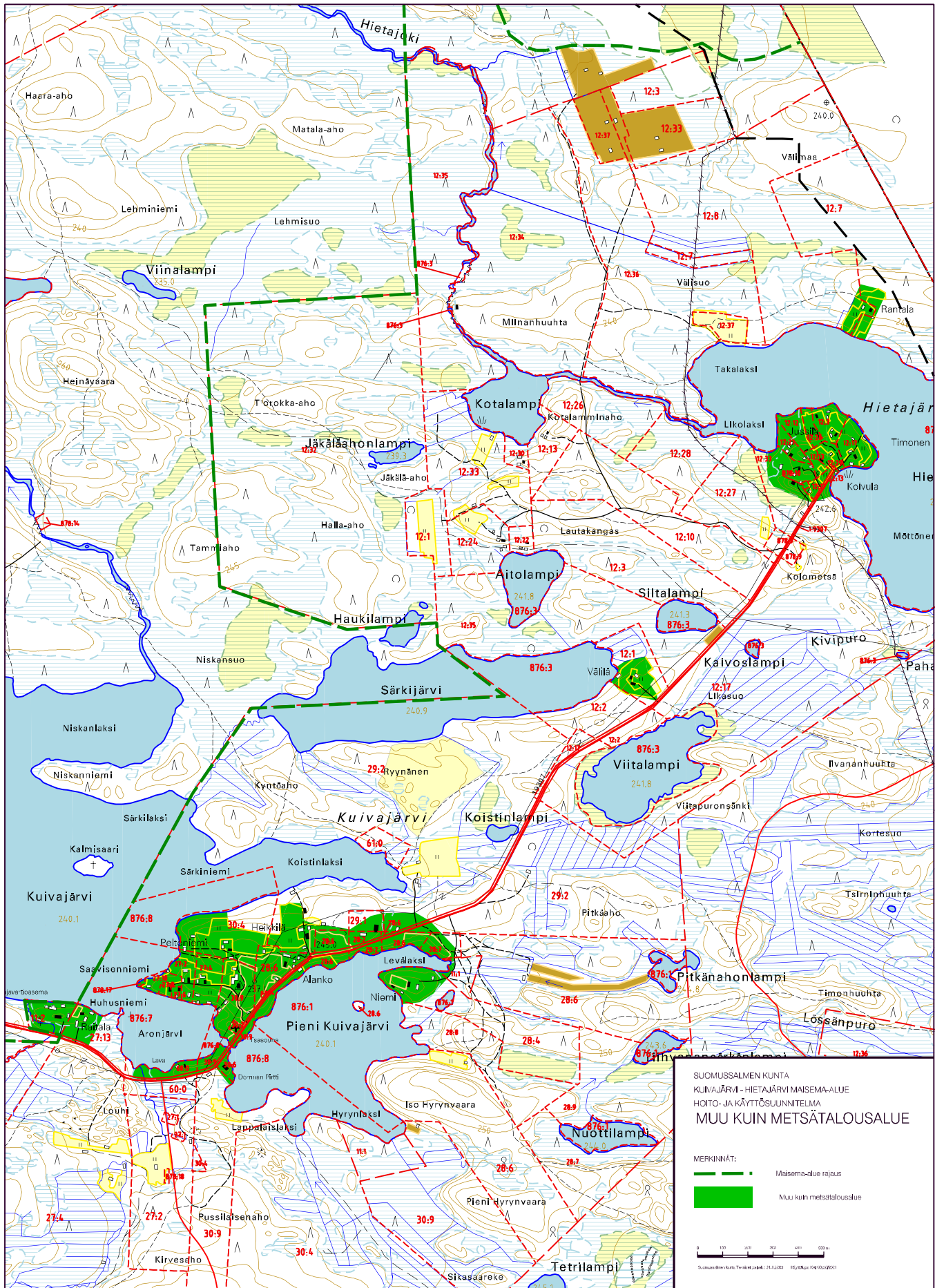
Liitekartta 1

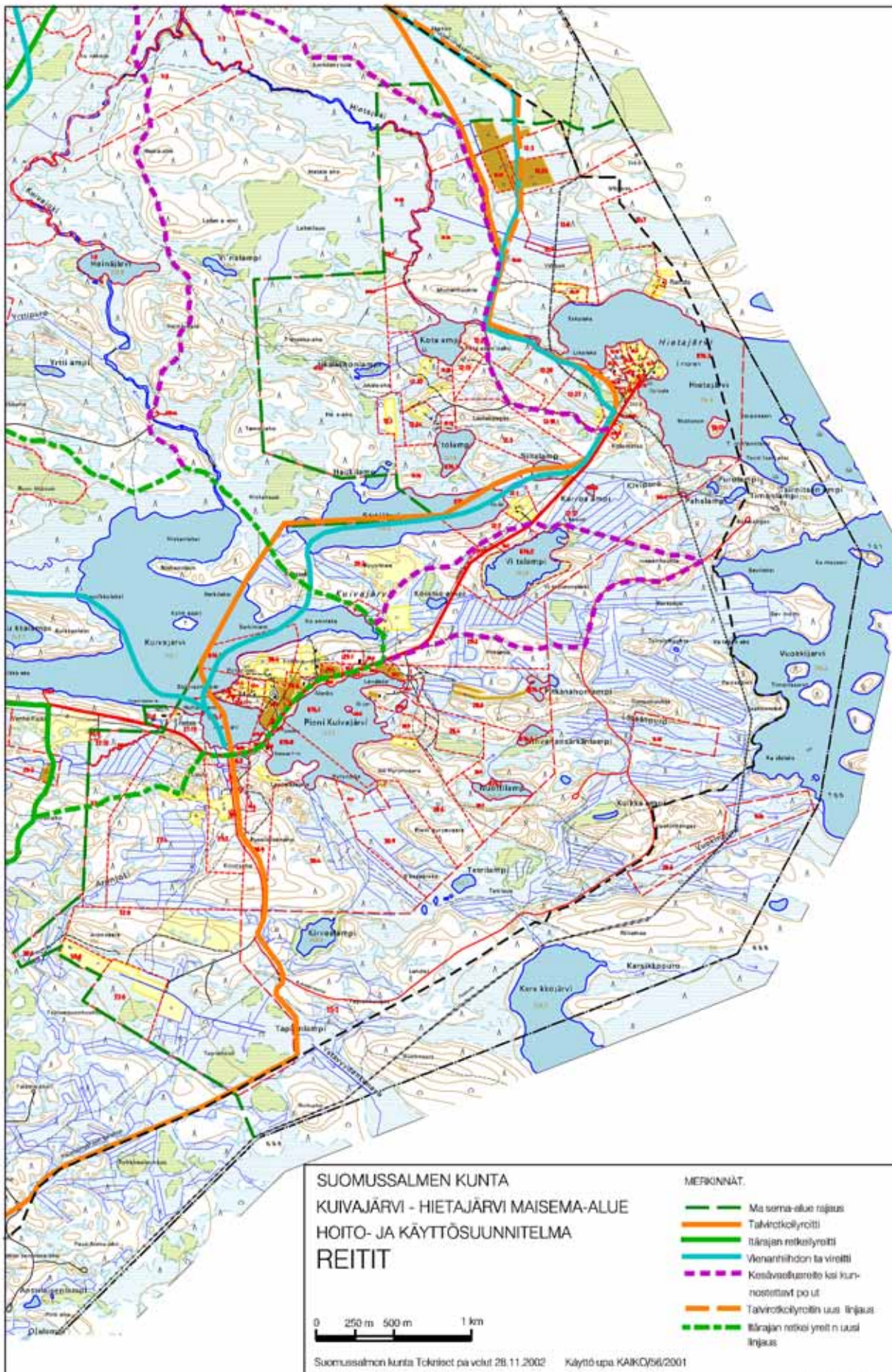
Liitekartta 2.1

Liitekartta 3

Karttaleike 4

Karttaliite 5

Kuvailulehti

Julkaisija	Kainuun ympäristökeskus	Julkaisu-aika maaliskuu 2004
Tekijä(t)	Suvi Tauriainen	
Julkaisun nimi	Vienan veräjillä Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma	
Julkaisun osat/ muut saman projektin tuottamat julkaisut	Julkaisu on saatavana myös internetistä: http://www.ymparisto.fi/julkaisut	
Tiivistelmä	<p>Hietajärven ja Kuivajärven vienalaiskylät muodostavat ainutlaatuisen saarekkeen valtakunnallista merkitystä omaavien kulttuuri- ja ympäristökohteiden joukossa. Suomen puoleiset kylät ovat säilyneet asuttuina, kun taas Vienan Karjalan puoleiset rajakylät on miltei kokonaan tuhotu. Hietajärven ja Kuivajärven vienankarjalainen kulttuurimaisema on valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö. Kylät ja kylien lähiympäristön eräkulttuurimaisemat on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi. Kainuun ympäristökeskus teki 19.11.2001 Kainuun liiton esityksestä luonnonsuojelulain mukaisen päätöksen maisema-alueen perustamisesta Suomussalmen vienalaiskylien alueelle.</p> <p>Maisema-alueen perustamistarkoituksena on kainuulaisen ja Suomessa ainutlaatuisen vienankarjalaisen kulttuuriperinnön ja -maiseman sekä rakennusperinnön säilyttäminen ja kehittäminen sekä ihmisen välisen vuorovaikutuksen ilmentäminen. Sillä pyritään lisäksi tukemaan Kainuun itäosassa luonto- ja kulttuurimatkailua sekä elvyttämään vienankarjalaisylien elinvoimaisuutta.</p> <p>Maisema-alueelle laaditussa hoito- ja käyttösuunnitelmassa käsitellään maisema-alueen kylien kulttuurimaiseman maisemahoidollisia tavoitteita mm. metsien käsittelyn, maisemallisesti merkittävien peltoalueiden hoidon sekä kulttuurihistorian kannalta keskeisten maisemakohdeiden osalta. Maisema-alueelle on laadittu rakentamistapaohjeet, joilla turvataan maisema-arvojen säilyttäminen niin uudisrakentamisessa kuin vanhojen rakennusten korjaamisessakin. Suunnitelmassa on käsitelty lisäksi retkeilyreittien ja palvelurakenteiden sijaintia, palveluvarusteiden lisärakentamisen sekä alueen opastukseen liittyviä tarpeita.</p>	
Asiasanat	vienalaiskylä, Vienan Karjala, kulttuurimaisema, maisema-alue, luonnonsuojelulaki, hoito- ja käyttösuunnitelma, rakennusperintö, maisemanhoito, luontomatkailu	
Julkaisusarjan nimi ja numero	Alueelliset ympäristöjulkaisut 341	
Julkaisun teema	Maisema-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma	
Projektihankkeen nimi ja projektinumero	Suomussalmen vienalaiskylien maisema-alueen hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen Projekti nro 431802	
Rahoittaja/ toimeksiantaja	EU/EAKR, Kainuun ympäristökeskus	
Projektiryhmään kuuluvat organisaatiot	Kainuun ympäristökeskus, Suomussalmen kunta	
	ISSN 1238-8610	ISBN 952-11-1667-6
		952-11-1668-4 (PDF)
	Sivuja 92	Kieli Suomi
	Luottamuksellisuus Julkinen	Hinta
Julkaisun myynti/ jakaja	Kainuun ympäristökeskus, puh. (08) 616 3356, fax (08) 6163629, kirjaamo.kai@ymparisto.fi Suomussalmen kunta (08) 61 761 Edita Publishing Oy, PL 800, 00043 EDITA, asiakaspalvelu: puhelin 020 450 05	
Julkaisun kustantaja	Kainuun ympäristökeskus, Suomussalmen kunta	
Painopaikka ja -aika		

Documentation page

Publisher	Kainuu Regional Environment Centre	Date March 2004
Author(s)	Suvi Tauriainen	
Title of publication	On the Doorstep of Viena Karelia Landscape management and conservation plan for the Viena Karelian Villages of Suomussalmi	
Parts of publication/ other project publications	The publication is available in the internet: http://www.ymparisto.fi/julkaisut	
Abstract	<p>Among Finland's sites of cultural and environmental value, the villages of Hietajärvi and Kuivajärvi are unique: they have remained inhabited and in them the Viena Karelian tradition has lived on, while Karelian villages on the Russian side of the national border have been almost completely destroyed. The traditional culture landscape of these villages is thus of significant national value. In November 2001, Kainuu Regional Environment Centre used the right granted to it by the Nature Conservation Act, and established a landscape conservation area that covers the villages and the traditional forestry and hunting areas surrounding them.</p> <p>The objective is to preserve a unique form of cultural heritage, culture landscape and building tradition, and to develop interaction in the area. An additional goal is to promote nature and culture tourism in eastern Kainuu, at the same time supporting and enlivening life the villages.</p> <p>The landscape management and conservation plan drafted for the area sets the goals of landscape management in the villages with regard to various activities, such as forestry, care of important field and meadow areas, and individual sites with historical importance. Construction guidelines aim to ensure that landscape values are not overlooked when existing buildings are repaired or new ones erected. Moreover, the plan deals with the location of tourist routes and the needs of services and guidance.</p>	
Keywords	Viena Karelian villages, Viena Karelia, culture landscape, landscape conservation area, Nature Conservation Act, management and conservation plan, traditional building, landscape management, nature tourism	
Publication series and number	Regional environmental publications 341	
Theme of publication	landscape management and conservation plan	
Project name and number, if any	Landscape management and conservation plan for the Viena Karelian villages in Suomussalmi Project no. 431802	
Financier/ commissioner	EU/ERDF, Kainuu Regional Environment Centre	
Project organization	Kainuu Regional Environment Centre, municipality of Suomussalmi	
	ISSN 1238-8610	ISBN 952-11-1667-6 952-11-1668-4 (PDF)
	No. of pages 92	Language Finnish
	Restrictions Public	Price
For sale at/ distributor	Kainuu Regional Environment Centre, tel. +358-(0)8-616 3356, fax +358-(0)8-6163629, kirjaamo.kai@ymparisto.fi; municipality of Suomussalmi, tel. +358-(0)8-61761	
Financier of publication	Kainuu Regional Environment Centre, municipality of Suomussalmi	
Printing place and year		

Vienan veräjillä

Hietajärven ja Kuivajärven vienalaiskylät muodostavat ainutlaatuisen saarekkeen valtakunnallista merkitystä omaavien kulttuuri- ja ympäristökohteiden joukossa. Suomen puoleiset kylät ovat säilyneet asuttuina, kun taas Vienan Karjalan puoleiset rajakylät on miltei kokonaan tuhottu. Hietajärven ja Kuivajärven vienankarjalainen kulttuurimaisema on valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö. Kylät ja kylien lähiympäristön eräkulttuurimaisemat on luokiteltu maakunnallisesti arvokkaaksi maisemakokonaisuudeksi. Kainuun ympäristökeskus teki 19.11.2001 Kainuun liiton esityksestä luonnonsuojelulain mukaisen päätöksen maisema-alueen perustamisesta Suomussalmen vienalaiskylien alueelle.

Maisema-alueen perustamistarkoituksena on kainuulaisen ja Suomessa ainutlaatuisen vienankarjalaisen kulttuuriperinnön ja -maiseman sekä rakennusperinnön säilyttäminen ja kehittäminen sekä ihmisen välisen vuorovaikutuksen ilmentäminen. Sillä pyritään lisäksi tukemaan Kainuun itäosassa luonto- ja kulttuurimatkailua sekä elvyttämään vienankarjalaiskylien elinvoimaisuutta.

Maisema-alueelle laaditussa hoito- ja käyttösuunnitelmassa käsitellään maisema-alueen kylien kulttuurimaiseman maisemanhoidollisia tavoitteita mm. metsien käsittelyn, maisemallisesti merkittävien peltoalueiden hoidon sekä kulttuurihistorian kannalta keskeisten maisemakohteiden osalta. Maisema-alueelle on laadittu rakentamistapaohjeet, joilla turvataan maisema-arvojen säilyttäminen niin uudisrakentamisessa kuin vanhojen rakennusten korjaamisessakin. Suunnitelmassa on käsitelty lisäksi retkeilyreittien ja palvelurakenteiden sijaintia, palveluvarusteiden lisärakentamisen sekä alueen opastukseen liittyviä tarpeita.

Julkaisua on saatavissa myös Internetissä:
<http://www.ymparisto.fi/julkaisut>

ISBN 952-11-1667-6
ISBN 952-11-1668-4 (PDF)
ISSN 1238-8610

